

1. Engedményezés

1.1. Alapvetés

Általánosan elfogadott szabály, hogy a kötelezett rendszerint tűrni tartozik, hogy az eredeti jogosult helyett, jogosulti minőségben más léphessen fel ellene, kinek irányában őt ugyanazon kötelek terhelik, melyek az eredeti jogosult irányában fennálltak.¹ A jog védi a jogosultnak azt az érdekét, hogy a követelésről, éppen úgy, mint a testi vagyontárgyakról rendelkezhessek, azt értékesíthesse.² Az engedményezés gazdasági jelentősége kétségtelen: a követelés forgalomképessé tételével a polgári forgalom lehetőségei számos körben, a dolgok forgalmán túlmenően bővülnek. Az engedményezés így elősegíti a pénzáramlást: az engedményező azonnali készpénzhez juthat azáltal, hogy eladja (a például később lejáró) követelést az engedményesnek. Ez segíthet a pénzáramlás

1 Zlinszky, 1899, 620. o.

2 Villányi, 1941, 131. o.

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil.
főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dr. Katarzyna Zombory PhD
vezető kutató, Közép-európai Akadémia

Dudás, A., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H., Veress, E., Zombory, K. (2023) 'Engedményezés' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 13–131. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_1

javításában és a likviditás biztosításában. Az engedményezés a kockázatok szempontjából is értelmezhető. Ugyanis az engedményezés lehetőséget ad a kockázatok megosztására és csökkentésére. Az engedményező elkerülheti a követelés kockázatát és bizonytalanságát azáltal, hogy átruházza azt egy másik félre. Az engedményes pedig lehetőséget kap arra, hogy a követelést (például névértékénél alacsonyabb áron) megszerezve profitáljon belőle, miközben elfogadja a kockázatot.

Az engedményezés teszi lehetővé a követelések tömeges forgalmát is, amely az üzleti életben fontos. Ahogy az engedményezés szerepét általánosan is értékelték: a pénzkövetelések forgalma nemzetgazdasági szempontból a dolgok forgalmával összehasonlítható fontosságú szerepet tölt be.³ A pénzkövetelések forgalmának legfontosabb eszköze pedig az engedményezés.

Az engedményezés lényege, hogy a jogosult követelését szerződéssel másra átruházza (engedmény).⁴ Az engedményezés szerződés, a szerződésekre vonatkozó általános érvényességi feltételeknek meg kell felelnie. Az engedmény rendelkező jogügylet az engedményező és az engedményes között. Érvényességéhez ezért az engedményező részéről ügyleti és rendelkező képesség szükséges.⁵ Általánosan az engedményezés nem alakisághoz kötött ügylet, viszont a bizonyíthatóság érdekében általában okiratba foglalják.

A szerződés megkötésével az új jogosult – az engedményes – lép az eddigi jogosult – az engedményező – helyébe. Vagyis az engedményezésről szóló szerződést az engedményezőnek (eredeti jogosultnak) az engedménnyessel (az új jogosulttal) kell megkötnie.

Az engedményes és a kötelezett között a jogviszony ugyanaz marad, mely az engedményező és a kötelezett között fennállott. Az engedmény az engedményes részéről szigorúan származékos jogszerzés; az engedményes tehát nem szerezhet több jogot, mint amennyi az engedményezőt megillette (*nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*).⁶ Ezért általánosan elismert, hogy sem a kötelezett hozzájárulása, de még az értesítése sem érvényességi kelléke az engedményezésnek.⁷

A követelés átruházásával az a szolgáltatás, amelyet a kötelezettnek teljesítenie kell, változatlan marad. Mivel a kötelezettséget az engedményezés nem teszi súlyosabbá, ezért nincs tehát ok arra, hogy a jog az átruházáshoz a kötelezett beleegyezését is megkívánja.⁸ Nyilván a gyakorlatban ténylegesen a kötelezett helyzete terheesebbé válhat akkor is, ha a kötelezettség szigorú jogi értelemben vett tartalma változatlan marad.

³ Vékás, 2019.

⁴ A magyar jogban az engedményezésről monografikus igénytel lásd Gárdos, 2010a.

⁵ Villányi, 1941, 135. o.

⁶ Villányi, 1941, 133. o.

⁷ Raffay, 1909a, 261. o.

⁸ Villányi, 1941, 131–132. o.

„Az engedményes esetleg könyörtelenebb lesz a követelés behajtásában, mint az engedményező lett volna, talán személyes ellensége az adósnak, vagy olyan személy, akivel szemben ez társadalmi tekintetek okából nem szívesen áll kötelezettségben stb. De a mai jog az adósnak ezeket az érdekeit a hitelező említett rendelkezési érdekével szemben nem védelmezi.”⁹

Ugyanezt másképp is megfogalmazták: nem mindig közömbös, hogy ki a jogosult, mert az engedményes lehet inhumánus, kellemetlen hitelező is.¹⁰

A kötelezett értesítése az engedményezésnek ugyan nem érvényességi kelléke, mégis kívánatos az engedményesre nézve, mert a kötelezett csak akkor köteles neki teljesíteni, ha az engedményezést az engedményező, vagy az engedmény igazolásával az engedményes juttatta tudomására. A kötelezett az értesítésig joghatályosan teljesíthet az engedményezőnek is, aki ugyan köteles a felvett szolgáltatást az engedményesnek kiadni, de ha ezt nem tenné, az engedményes pert kénytelen indítani ellene, és esetleg nem talál fedezetet.¹¹

Ahogy már jeleztük, az engedményes egészen az eredeti jogosult jogaiba lép, de több jogot, mint amennyivel az bírt, a maga részére nem igényelhet. Ebből kifolyólag a kötelezett az engedményes ellen általában jogosítva van mindazon kifogásokat érvényesíteni, melyeket az engedményező ellen érvényesíteni jogában állott volna.¹² A kötelezett az engedményezőhöz való jogviszonyából eredő kifogásait az engedményesnek is ellenvetheti, feltéve, hogy a kifogások oly alapon illetik meg, amely már megvolt, amikor az engedményről a kötelezett értesítést kapott.

Engedményezni lehet a kétoldalú (szinallagmatikus, viszonos) szerződésből eredő követeléseket is. Természetesen ezáltal nem szállnak át az engedményesre az engedményezőnek a szerződésből eredő kötelezettségei, hanem a jogviszony továbbra is az eredeti felek között marad fenn, és ha az engedményező ebből eredő kötelezettségeit nem teljesíti, ezt a kötelezett az engedményessel szemben felhozhatja.¹³

A kötelezett mindaddig, amíg az engedményező vagy az engedményes nem értesíti őt az engedményről, továbbra is az engedményezőt tekintheti jogosultnak. Az engedményesnek, ha ő értesíti a kötelezettet, e minőségét egyidejűleg az engedményezőtől kiállított engedményi okirattal kell igazolnia. Az értesítés hatálytalan, ha azt a kötelezett ilyen okirat fel nem mutatása miatt haladéktalanul visszautasítja.

⁹ Villányi, 1941, 132. o.

¹⁰ Raffay, 1909a, 264. o.

¹¹ Raffay, 1909a, 262. o.

¹² Zlinszky, 1899, 622. o.

¹³ Villányi, 1941, 137. o.

Hagyományosan a legtöbb követelés engedményezhető, azonban ez a kör nem teljes. Egyfelől azt a követelést, amely a szolgáltatás természeténél fogva szorosan a jogosult személyéhez van kötve, nem lehet átruházni. Ugyanígy, adott körben a felek is rendelkezhetnek arról, hogy a követelés átruházhatóságát megállapodásukkal zárják ki.

A követeléssel együtt a hitelbiztosítékok is átszállnak az engedményesre.

Az engedményező általában köteles az engedményest a követelés érvényesítéséhez szükséges felvilágosítással ellátni, és a birtokában levő bizonyító okiratokat neki kiszolgáltatni.

Az engedményező, ha a követelést visszteher fejében ruházta át, eladóként szavatol az engedményesnek a követelés fennállásáért, bírói úton érvényesíthetőségéért és tehermentességéért. Hogy mennyiben szavatol e tekintetben ingyenes átruházás esetében, azt általánosan az ajándékozásra vonatkozó szabályok szerint szokták a különböző jogrendszerek megítélni. A szavatosságot kizártnak kell tekinteni abban az esetben, ha az engedményező a követelést mint bizonytalant ruházta át. Ha az átruházáskor behajtható volt a követelés, s utóbb az engedményes mulasztásából vált behajthatatlanná, az engedményező szavatossága megszűnik.¹⁴

Különböző megoldások léteznek arra az esetre, hogy az engedményező szavatol-e a visszteher fejében átruházott követelés behajthatóságáért is. Ha létezik ilyen, a törvényből fakadó és nem szerződésben kikötött szavatosság, akkor az engedményező általában csak a kapott visszteher értéke erejéig szavatol.

A gyakorlatban előfordulhat az is, hogy az eredeti jogosult a már átruházott követelést újból másnak engedményezi (többszörös engedményezés), és a kötelezett csak a későbbi engedményről kap megfelelő értesítést. Ilyen esetben, általában mindaddig, amíg a korábbi engedményről értesítést nem kap, a későbbi engedményest tekintheti jogosultnak. Ha pedig a későbbi engedményesnek teljesített, és az jóhiszemű, akkor a kötelezett teljesítése jogszerű, és az engedményes is megtarthatja a teljesítést. Alternatív megoldás lehet, ha a későbbi engedményes az alaptalan gazdagodás visszatérítésének szabályai szerint köteles a kötelezettől kapott szolgáltatást a korábbi engedményesnek kiadni. Ha mindkét engedményezésről egyidejűleg értesül a kötelezett, úgy, hogy az átruházások egyikének korábbi voltáról is értesül, akkor csak ezen korábbi jogszerzőnek teljesíthet jogérvényesen.¹⁵

Az engedményezés szabályozása, akkor is, ha főbb vonalaiban azonos a vizsgált jogrendszerekben, számos – sokszor komoly gyakorlati jelentőségű – részletkérdésben

¹⁴ Raffay, 1909a, 265. o.

¹⁵ Zlinszky, 1899, 624. o.

eltér, ahogy ez a következő alfejezetekből kiderül, bizonyítékként a polgári jog komplexitásának és szépségének.

1.2. Ausztria

1.2.1. Jogforrás. Alapvető fogalmak

Az Osztrák Szövetségi Köztársaságban az engedményezés alapvető szabályait az osztrák Polgári törvénykönyv (ABGB) 1392. §, 1394. §, 1395. § II. mondat, 1396. § és 1442. § rendelkezései tartalmazzák. Az engedményezés fogalmát és általános normáit az ABGB 1392. §-a szabályozza.

A jogszabályi környezet áttanulmányozását követően megállapítható, hogy az osztrák szabályozás az adósvédelem (kötelezett védelem) talaján áll. A szabályozás célja, hogy megakadályozza, hogy az engedményezés során a kötelezett jogállásában változás következzen be. Ugyanakkor az ABGB nemcsak a kötelezettet, hanem az engedményes jogait is védi: az engedményezés az engedményes jogaiban nem keletkeztethet többelkötelezettséget (a kötelezett helyzete nem súlyosbodhat, *Schlechterstellungsverbot*).¹⁶

Az ABGB 1392. §-a törvényi fogalom meghatározása szerint: *„Ha egy követelést egyik személyről a másikra ruháznak át, és az utóbbi elfogadja azt, a jog megváltozása az új hitelező megjelenésével következik be. Az ilyen cselekményt engedményezésnek nevezzük, és az engedményezés történhet fizetéssel vagy anélkül.”*

Az osztrák jogban egy követelés jogi felelősségének átruházását nevezzük engedményezésnek. Lukas megfogalmazása szerint a jogügyleten alapuló engedményezés egy fennálló kötelezettségre vonatkozó elidegenítési ügyletként hat.¹⁷ Az engedményezés során a követelés változatlan marad, csak annak alanyaiban történik változás, a korábbi hitelező, az ún. engedményező (*Altgläubigers, Zedent*) helyébe új hitelező, az ún. engedményes (*Neugläubiger, Zessionar*) lép. A hitelező személyében történő változás a kötelezett (*abgetretenen Schuldners, Zessus*) kötelezettségeit nem érinti. Az engedményezést követően az engedményező sem maga, sem az engedményes számára nem követelhet teljesítést.

Az engedményezés alapulhat jogügyleten, bírósági határozaton vagy kifejezetten törvényi rendelkezésen is.¹⁸ Az ABGB a jogügyleten alapuló engedményezés szabályait

¹⁶ Lukas, 2017.

¹⁷ Lukas, 2017.

¹⁸ Lukas, 2000, 7. és köv. pontok.

határozza meg az engedményezés alapvető formájaként, általános szabályként (az ABGB 1392. §-a ennek részletszabályait tartalmazza), s a bírósági határozaton vagy törvényi rendelkezésen alapuló engedményezés ehhez képest különös szabályként értelmezendő.

1.2.2. Az engedményezés feltételei

A jogügyleten alapuló engedményezéshez – az érvényes jogcímen túl – csak az engedményező és az engedményes közötti akarategyezség szükséges,¹⁹ nincs szükség az adós jóváhagyására (hozzájáruló nyilatkozatára) vagy akár beleegyezésére sem.²⁰

A szerződés tekintetében az ABGB nem ír elő formakényszer, az konszenzuális.²¹ Fontos azonban, hogy a megállapodásból kitűnjön, hogy az engedményező helyett az engedményes lesz a követelés hitelezője, és ennek következtében a hitelező jogállásában változás következik be. Az engedményezési keretszerződés esetében sincs írásbeli formai követelmény, de okozati rendelkezési/elidegenítési ügyletként egy érvényes jogügyletet feltételez. A (követelés) vásárlását és adományozását gyakran kötelezettségvállalási ügyletnek tekintik. Az engedményezés közvetlenül az adóssal szemben hoz létre jogokat. Nem felel meg az engedményezés törvényi feltételeinek egy olyan jogügylet, amely csak belső megállapodáson alapul, s az ilyen megállapodás ugyanígy nem tekinthető az ún. „csendes” (a kötelezett iránt nem közölt) engedményezés fajtájának sem.

Bár maga az engedményezési szerződés egy formakényszerből mentes, megállapodáson alapuló ügylet, a formai követelményeknek való megfelelés mégis számításba jöhet, amikor a mögöttes (alap-) ügylet egy bizonyos forma betartását feltételezi. Ilyenre hozhatók fel példaként az adós értesítésére előirányozott szabályok, amelyek az engedményezést rögzítő okirat átadását írják elő, illetve házastársak közötti engedményezés esetén a Jegyzői okiratokra vonatkozó törvény (*Notariatsakts-gesetz*, a továbbiakban: *NotAktsG*) 1. § (1) bek. előírásai. Ha az alapügylet érvényességéhez a jogszabály valamilyen forma megtartását írja elő, ennek megsértése esetén maga az engedményezés is érvénytelen lesz.

Az ún. teljes engedményezés (*Vollzession*) esetén a fedezeti ügylet és a rendelkezési/elidegenítési ügylet egybeesése által az engedményezendő követelés az engedményezési szerződés időpontjában az engedményezőről az engedményesre száll.²²

19 Egyes esetekben az engedményezési kötelezettség a szerződés (kiegészítő) értelmezéséből fakadhat.

20 Lukás, 2017.

21 ÖBA 1988, 1128; SZ 62/32 = ÖBA 1990, 55 = wbl 1989, 227; ÖBA 1988, 1120.

22 SZ 48/2; 48/81 = EvBl 1976/24; JBl 1982, 143.

Egy követelés ingyenes (ajándékozás útján történő) engedményezése abban az esetben érvényes közjegyzői okiratba foglalása nélkül, ha dologi ügyletként, valós átadás-átvétel útján történik.²³ Vagyis az ingyenes engedményezés feltétele akár egy közjegyzői okirat, akár az engedményezett dolog (tartozást rögzítő okirat) tényleges átadása és átvétele. Az iratok átadása akkor tekinthető e kritériumnak megfelelőnek, ha ezt követően az engedményes jogszerűen tudja érvényesíteni a követelést a kötelezett szemben. Például jelige nélküli takarékettkönyv esetén elegendő annak átadása, korlátozott átruházhatóságú takarékettkönyv esetén azonban a jeligét is közölni kell. Az ajándékozási szerződés formahiánya az engedményezett követelés kiegyenlítésével orvosolható.²⁴

A hatályos osztrák szabályozás – ellentétben a régi jogirodalmi álláspontokkal – az engedményezéshez nem kíván meg speciális eljárási rendet (ún. *modust*). Ez alól kivételt képez az immateriális javak átadása, melyről az engedményezési szerződésben külön rendelkezni szükséges.

Fontos azonban, hogy az engedményezésnek mindenkor jogalappal kell rendelkeznie. A jogalap leggyakoribb fajtái az adásvétel, a csere, illetve az ajándékozás. Az engedményezés ekképpen két szerződésen alapul, egy ún. rendelkezési/elidegenítési ügyleten (adásvételi, csere- vagy ajándékozási szerződés), és egy fedezeti ügyleten (engedményezési keretszerződés). Ez a két szerződés akár azonos okiratba is foglalható.

1.2.3. A törvényi engedményezés és a jogátruházás

A törvényen/jogszabályon alapuló engedményezés esetén a jogátszállás a törvény erejénél fogva következik be. Erre hozható fel példaként az ABGB 1358. §-a, az Általános társadalombiztosítási törvény (*Allgemeines Sozialversicherungsgesetz*, a továbbiakban: ASVG) 332. §-a, valamint a Biztosítási szerződésekre vonatkozó törvény (*Versicherungsvertragsgesetz*, a továbbiakban: VersVG) 67. §-a. Az osztrák jogban arra is találunk példát, hogy a jogszabály engedményezési kötelezettséget ír elő, így az Ingatlanfejlesztési szerződésekre vonatkozó törvény (*Bau trägervertragsgesetz*, a továbbiakban: BTVG) 16. §-a.

Ki kell még emelni az ABGB 1422. §-ában szabályozott ún. kényszerű engedményezést (*notwendige Zession*), amikor egy harmadik személy mind alakilag, mind tartalmilag idegen kötelezettséget teljesít, és korábban vagy ezzel egyidejűleg követeli a hitelezői jogok számára engedményezését. Jogszabályon alapuló engedményezés esetén annak

²³ Gesetz vom 25. Juli 1871, betreffend das Erforderniß der notariellen Errichtung einiger Rechtsgeschäfte (Notariatsaktsgesetz; a továbbiakban: NotAktsg), StF: RGL. Nr. 76/1871, 1. §, (1) bek., d. betű.

²⁴ Heidinger, 2021, 1394. §.

nem feltétele a kötelmi viszonyba belépő harmadik személy és az engedményező közötti megállapodás, elegendő az adós beleegyezése (ABGB 1424. §).

1.2.4. Jövőbeli követelések engedményezése

Az osztrák szabályozás lehetővé teszi olyan követelések engedményezését, amelyek jogalap hiányában még nem jöttek létre, vagy – az engedményező mérlegelésétől függően – csak a jövőben válnak esedékessé. Ezeket nevezzük jövőbeli követeléseknek.²⁵

Jövőbeli követelések engedményezése esetén a követelésekkel szemben egyes speciális követelményeknek kell érvényesülniük: a követelésnek egyedileg meghatározottnak kell lennie, és érvényesítéskor minden kétséget kizáróan megállapítható kell legyen, hogy az engedményezési szerződés alapján fennálló engedményezett jogról van szó.²⁶ A bírói gyakorlatban arra is találunk példát, hogy jövőbeli követelések engedményezése esetén még az sem szükségszerű, hogy a kötelezett személye meghatározott (ismert) legyen, abban az esetben, ha ez a követelés későbbi meghatározásához nem szükséges.²⁷

Az engedményezőnek és a kötelezettnek a követelés tartalmára vonatkozó közös rendelkezése hatálytalan, amennyiben azt a kötelezett egyedül nem tudja gyakorolni (például rendes felmondási jog esetén).²⁸ Így az engedményező már nem tud a kötelezettel olyan megállapodást kötni, amely csökkenti tartozását.

Ha az engedményező az engedményezést követően, de a jövőbeni követelés felmerülése előtt fizetéképtelenné válik, ez nem akadályozza meg az engedményest a követelés érvényesítésében, feltéve, hogy a fizetéképtelenség bekövetkeztékor legalább a követelés jogalapja létezett.

1.2.5. Az engedményezés tárgya

Az ABGB 1392. §-a alapján minden elidegeníthető jog engedményezés tárgya lehet. Ez alól kivételt képeznek a szigorúan személyhez kötött jogok, amelyek természetüknél fogva nem ruházhatók át. Speciális szabály vonatkozik a bemutatóra szóló értékpapírra,

²⁵ Fogalommeghatározásáról lásd Beig, 2007, 4. és köv. o.; ECLI:AT:OGH0002:1927:RS0032906.

²⁶ 1 Ob 899/27 = SZ 9/281; 1 Ob 996/28 = SZ 10/367; 3 Ob 83/68 = EvBl 1969/15; 6 Ob 91/73 = SZ 46/48; 4 Ob 562/82 = SZ 55/170; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154.

²⁷ 3 Ob 83/68 = EvBl 1969/15; 8 Ob 569/90 = JBl 1992, 46. Egy ezzel ellentétes álláspontért lásd 1 Ob 899/27 = SZ 9/281; 1 Ob 996/28 = SZ 10/367.

²⁸ 7 Ob 126/02 h = wobl 2004/43 (idézi Beig, 2007); lásd továbbá a szerző kritikai álláspontját; Beig, 2007, 59. és köv. o.

amely már az átadás útján is engedményezhető (az inkorporáció elve alapján), a birtoklason kívül nem szükséges egyéb igazolás az engedményezés érvényességéhez.

Az engedményező felelőssége mind a jogügyleten, mind a jogszabályon alapuló engedményezés esetében korlátozott, csupán rosszhiszeműség (csalás) esetén áll fenn.²⁹

1.2.6. Jogok és kötelezettségek, felelősség

Az ABGB 1394. §-a alapján az engedményezés során az engedményest ugyanazon jogok illetik meg, mint az engedményezőt (az átruházó jogai megegyeznek az átvevő jogaival).

Az engedményezési szerződés csak az átadó (engedményező) és a követelés átvevője (engedményes) között jön létre; de nem teremt új kötelezettséget a kötelezett és az engedményes viszonyában. Ezért az adós mindaddig jogosult fizetni az engedményezőnek, vagy más módon megegyezni vele, amíg számára nem válik ismertté az engedményes személye. Azt követően, hogy a kötelezett számára ismertté válik az engedményes személye, már csak a követeléssel szembeni kifogások előterjesztésének joga illeti meg.

Az osztrák szabályozás lehetővé tesz az olyan szerződéses kikötést, amellyel a hitelező követelésének az engedményezhetőségét kizárja (*pactum de non cedendo, non-assignment clause* vagy *antiassignment clause*). Az ABGB 1396a. §-a szerint ennek feltétele, hogy azt a felek részletesen megtárgyalták, és az eset összes körülményére figyelemmel nem eredményezheti a hitelezői jogok súlyos megsértését (a hitelezőnek nem okozhat súlyos hátrányt).

Ugyanakkor egy ilyen engedményezést kizáró kikötés nem eredményezheti az engedményezés érvénytelenségét. Az engedményezést kizáró kikötés megsértése a kötelezettnek az engedményezővel szemben fennálló jogait nem érinti, de a követelés ellen nem emelhet kifogást. Az engedményes pusztán azért nem tartozik felelősséggel az adóssal szemben, mert tisztában volt az engedményezés tilalmával. Ezen szabályok nem vonatkoznak egy közjogi jogi személy vagy az általa alapított intézmény és a támogatást igénylő között létrejött engedményezési tilalomra.

Az ABGB 1397. §-a alapján: „*aki követelést fizetés nélkül engedményez, vagyis (el)ajándékozik, az érte már nem tartozik felelősséggel*”. E szabály akként értendő, hogy amennyiben az engedményezés ajándékozáson (ajándékozási szerződésen) alapul, az engedményező felelőssége az átadást követően megszűnik.

²⁹ ABGB 1424. §.

Ha az engedményezés nem készpénzzel történik, az átadó felelősséggel tartozik az átvevő felé mind a követelés helyességéért, mind a behajthatóságáért, de csak annyiban, amennyit az engedményestől kapott.

Amennyiben az engedményes a követelés behajthatóságáról nyilvános zálogkönyvekből tájékozódhatott, a követelés behajthatatlanságára tekintettel kártérítésre utóbb nem jogosult. Az engedményezőt nem terheli felelősség az olyan esedékességkor behajtandó követelésért sem, amely pusztán véletlen vagy az átvevő mulasztása miatt vált behajthatatlanná (ABGB 1398. §). Ilyen hibát követhet el az engedményes például, ha a követelést esedékességkor nem érvényesíti (nem szünteti meg), vagy a fizetési határidő lejárta után nem hajtja be a követelést, illetve nem kezdeményezi (nem indítja meg) határidőben a bírósági végrehajtást.

1.2.7. Hitelbiztosíték célú felhasználás

Biztosíték célú engedményezés (*Sicherungssektion*) esetén az engedményező egy hitelszerződés biztosítékaul ruhazza át követeléseit az engedményesre. Az engedményes a rá ruházott követeléssel nem rendelkezhet korlátlanul, a kapott jogosultsága ugyanis korlátozott, célhoz kötött.

Az engedményezés különféle jogalapon (pl. adásvétel, csere, ajándékozás) nyugodhat. Gyakran azért kerül rá sor, hogy az engedményes számára (hitel-) biztosítékot alapítson (biztosítéki engedményezés). Ebben az esetben a követelés elzálogosításához hasonló célt szolgál, és ez nemcsak a hatályát illető feltételekre, hanem a felek jogi helyzetére is kihatással van: az engedményes ugyan harmadik személyek vonatkozásában korlátozás nélkül a követelés tulajdonosának jogállásába lép, de az engedményezővel kapcsolatban kötve van a biztosítéki célhoz. Az engedményezett követelést csak a biztosítási megállapodásban rögzítettek szerint vonhatja el vagy értékesítheti egyéb módon. Még ha a biztosítéki engedményezést – a követelés elzálogosításától³⁰ eltérően – az ABGB nem is szabályozza, a Fizetéseképtelenségi eljárásról szóló rendtartás (*Insolvenzordnung*, a továbbiakban: IO) 10. § (3) bek., korábban a Csődeljárásról szóló rendtartás (*Konkursordnung*, a továbbiakban: KO) 10. § (3) bek., illetve a Csődegyezségről szóló rendtartás (*Ausgleichordnung*, a továbbiakban: AO) 10. § (3) bek. feltételezi annak jogszerűségét. Ami a tartalmi kialakítást illeti, a biztosítéki engedményezésnek az ABGB 1371. §-a határokat szab.

³⁰ ABGB 452. § és 427. §.

Tekintettel arra, hogy a biztosítéki engedményezéssel kapcsolatban különleges nyilvánossági követelmények érvényesek, a teljes hatályú engedményezéstől való elhatárolásának kiemelt jelentősége van. Azt, hogy az engedményezés biztosítéku szolgál-e, nem csupán a szerződés szövegében használt kifejezések alapján kell megítélni, hanem figyelembe kell venni azt is, hogy az engedményezés a felek milyen egyező szándékán alapul.³¹ Mind a keret-, mind pedig a globális engedményezést, kettős rendeltetése alapján – a követelés engedményezése mint hitelbiztosíték és a likvidációs hányadból történő kielégítés céljából – a biztosítéki engedményezés alfajának kell tekinteni. Amennyiben az engedményes hitelező bank, a fizetség fejében történő engedményezésre ugyancsak legalább a biztosítéki engedményezés szabályait kell alkalmazni, mivel az engedményezés célja ez esetben a nyújtott hitelkeret biztosítása is. Meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás esetében a vevő a továbbértékesítés esetére az eladóra engedményezi az abból keletkező vételár-követelést; a fennálló biztosítéki cél ebben az esetben is szükségessé teszi az engedményezés elégséges mértékben történő közzétételét.³² A faktoring esetében is – a konkrét konstrukciótól függően – a hitel- és biztosítéki funkció olyan jelentőséggel bírhat, hogy a biztosítéki engedményezés hatályához szükséges feltételeket be kell tartani. A biztosítéki engedményezés vélelmezésével alapvetően nem ellentétes az, hogy a biztosíték nem a végső eszköz, hanem a biztosított követelés törlesztése minden további nélkül az engedményezett követelés növekményeiből, így elsődlegesen a biztosítékból történjen.

Annak érdekében, hogy a biztosítéki engedményezéssel a zálog megszerzésére vonatkozó előírások megkerülése céljából ne éljenek vissza, annak meg kell felelnie a nyilvánossági követelményeknek. Az engedményező (potenciális) hitelezőinek „*könnyen tudomást kell tudniuk szerezni*”³³ arról, ha az eredetileg a szavatossági alapjukba tartozó követelések biztosítéki engedményezés útján kikerültek a szavatossági alapjukból. Okiratba nem foglalt követelések esetében a megjelölés³⁴ csak átvitt értelemben jöhet szóba. Tekintettel arra, hogy a harmadadóst – a végrehajtási eljáráson kívül – tájékoztatásadási kötelezettség nem terheli, és a kezes üzleti könyvelése nem férhető hozzá bárki számára, a joggyakorlat elégségesnek tekinti azt, ha az elzálogosítás, illetve a biztosítéki engedményezés ténye, terjedelme és időpontja (legalább) utólag könnyen és hitelt érdemlően megállapítható. Ennek a követelménynek akár az adós értesítése, akár – számviteli úton rögzített követelések (ún. könyvkövetelések) esetében – okirati

31 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; 6 Ob 256/99 m = ÖBA 2000, 1020.

32 10 Ob 1/07 f = ÖBA 2007, 743.

33 ABGB 452. §.

34 ABGB 452. § és 427. §.

engedményezési megállapodás, és az üzleti könyvelésben megfelelő feljegyzés (könyvelési feljegyzés) útján lehet eleget tenni. A harmadadós értesítése és a könyvelési feljegyzés egyenértékű közzétételi aktusok; ezért a könyvkövetelés esetében is elegendő az adós értesítése. Ehhez a bírósági gyakorlat – az átmeneti kétségek ellenére – újabban ismét ragaszkodik. Aki tehát meg akarja állapítani, hogy egy személy követeléséhez kapcsolódik-e már biztosítéki engedményezés, nem hagyatkozhat pusztán a könyvelésbe történő betekintésre. Indokolt a követelés kötelezettjénél érdeklődni is.³⁵

A harmadadós – pusztán tudomással bírásról szóló nyilatkozatnak minősülő – értesítése nincs formakényszernek alávetve. Az uralkodó felfogás szerint ez mind az engedményező, mind pedig az engedményes részéről történhet.³⁶ Még ha az engedményes részéről történő értesítést nem is tekintik elégségesnek, az engedményes az engedményező képviselőjeként is működhet. Az adósnak az engedményezésről való véletlen tudomásszerzése azonban (már a tudomásszerzés időpontja objektív meghatározásának hiányában is) – a nyilvánosság szempontjából – nem elegendő. A joggyakorlat értelmében a kezesnek és a harmadadós orgánumának minősülő személy (pl. korlátozott felelősségű társaság) tudomása sem biztosítja a közzététel szükséges mértékét. Amennyiben azonban a kezes a biztosítási intézkedést (az üzletrész elzálogosítását) a harmadadós orgánumaként írásban tudomásul veszi (belső értesítés), ez bizonyos feltételek mellett az ABGB 452. § értelmében támasztott követelményeknek megfelelő lehet.³⁷

A jövőbeli követelések biztosítékként történő engedményezése esetében az adós előzetes értesítésének akkor van jelentősége, ha az egyértelműen azonosított üzleti kapcsolatból eredő követelések egy már egyéni üzleti partnert érintenek. Az előzetes értesítés feltehetően abban az esetben is eleget fog tenni az ABGB 452. § követelményeinek, ha a potenciális harmadadósokkal minden jövőbeni követelés globális engedményezése keretében csak ezt a körülményt közlik.

A harmadadós értesítését a banki gyakorlatban gyakran csak *ultima ratio* minőségben veszik igénybe. E tekintetben kivihetetlennek minősül, mert alááshatja az adós bizalmát az engedményező, tehát az üzletfél bonításával kapcsolatban. Másfelől azonban az adós értesítése a jogi forgalom számára egyértelmű és végleges tájékoztatást tesz lehetővé. Ez a nyilvánossági eszköz lényegesen kevésbé válhat manipuláció tárgyává, mint a könyvelési feljegyzés.

³⁵ Lukas, 2017.

³⁶ 8 Ob 655/90 = EvBl 1991/133; 6 Ob 319/01 g = ÖBA 2003, 876.; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; 6 Ob 319/01 g = ÖBA 2003, 876.

³⁷ 3 Ob 22/08 v = EvBl 2008/141.

A harmadadós biztosítéki engedményezés esetében – az adóst megillető kifogásoktól eltekintve – azt a kifogást is emelheti, hogy a biztosítéki engedményezés maga hatálytalan, vagy a biztosított követelés teljesítése vált hatálytalanná. Ezzel összefüggésben a *debitor cessus*t természetesen állítási és bizonyítási kötelezettség terheli. Egyébként a harmadadósnak a biztosítéki engedményező és a biztosítéki engedményes között létrejött jogviszonyból eredő további kifogások felhívására nincs lehetősége.

A biztosítéki engedményezés révén az engedményező és engedményes között létrejött vagyonkezelési jogviszony az engedményes számára csak külső viszonylatban (különösen az adóssal szemben) biztosít korlátlan rendelkezési hatalmat. Belső viszonylatukban az engedményesnek kötelmi kötöttsége forog fenn az engedményezővel szemben. Az engedményes a követelést csak saját biztosított követelése fedezetére használhatja fel. Őt a saját hasznára eljáró vagyonkezelő pozíciója illeti meg. Amennyiben a biztosított követelés létre sem jött, vagy egyéb módon elégitették azt ki, az engedményes köteles a biztosítékként engedményezett követelést viszontengedményezni, amennyiben a felek az engedményezés tekintetében nem állapodtak meg annak a biztosított követelés visszafizetése útján történő megszűnésében. Gazdasági (és ezáltal számviteli) értelemben a követelést továbbra is az engedményező vagyonához kell hozzászámítani.

A biztosítéki engedményezés az engedményes számára csak abban az esetben biztosít fizetéseképtelenség-biztos pozíciót, ha a szükséges nyilvánossági feltételt még a fizetéseképtelenségi eljárás megnyitását megelőzően teljesítette. Az IO szerinti megtámadási igények megítélése a közzétételi aktus időpontjától (megtámadható jogcselekmény) függ. Eszerint kerül megállapításra, hogy a biztosíték az IO 28. és köv. §§ szerinti kritikus határidőkön belül került-e megszerzésre.

Az engedményező fizetéseképtelenné válása esetén a biztosítéki engedményest nem illeti elkülönítési jog, mindössze a vagyonelkülönítés követeléséhez való jog.³⁸ Ezáltal tesz eleget a jog a biztosítéki engedményezés gazdasági céljának, és akadályozza meg a csődhitelezőknek a hitelező biztosítéki szükségletét meghaladó hátrányát. A helyes – de vitatott – álláspont értelmében ezért a biztosítéki engedményes kérheti követelése értékesítését a fizetéseképtelenségi eljárás során. Az engedményes jogai az eljárás folyamán azonban mindössze a vagyonelkülönítés követelésére jogosult hitelezőt megillető jogokra korlátozódnak. A biztosítéki engedményes jogállása harmadik személlyel szemben nem változik.

38 IO 10. § (3) bek., korábban KO 10. § (3) bek., AO 10. § (3) bek.

Amennyiben az engedményes a részére biztosítékként engedményezett követelést inkasszó céljából az engedményezőre viszontengedményezi, akkor őt (inkasszós engedményezői minőségben) a fizetéseképtelenségi eljárás során a joggyakorlat értelmében megilleti a csődelkülönítési jog. Ennek – *Apathyt* idézve – ellent kell mondani: tekintettel arra, hogy a biztosítéki engedményest az engedményező fizetéseképtelenné válása esetén alapesetben csak vagyonekülönítés követeléséhez való jog illeti,³⁹ jogállása a viszontengedményezés révén természetesen nem javulhat. Az a körülmény, hogy mindössze egy, inkasszó céljából történő viszontengedményezésről van szó, csak azt indokolhatja, hogy az engedményest fizetéseképtelenségi jogi szempontból továbbra is biztosítéki engedményesnek kell tekinteni. Ettől eltekintve az engedményest a viszontengedményezés ellenére is csak abban az esetben illeti meg fizetéseképtelenség-biztos jogállás, amennyiben biztosítéki joga a fizetéseképtelenségi eljárás megnyitásakor nyilvános volt, ami az osztrák Legfelsőbb Bíróság (OGH) álláspontja szerint *in concreto* éppen a viszontengedményezés következtében nem áll már fenn. Amennyiben a viszontengedményezés következtében elvész a nyilvánosság, az ABGB 467. § (a zálogdolog visszaállítása) értékelése során a biztosítéki jog megszűnéséből, illetve nyugvásából kell kiindulni.

A biztosítéki célú engedményező fizetéseképtelenné válása esetén a biztosítéki engedményes követelheti az elkülönítést, amennyiben az engedményezett követelés (már) nem szolgál biztosítékként.

1.2.8. Egyéb alakzatok

Az engedményezés több (jelenlegi és/vagy jövőbeli) követelésre is vonatkozhat (globális engedményezés). A globális engedményezés – ugyanúgy, mint a jövőbeni követelések engedményezése általában – megengedett, amennyiben a követelés elégségesen egyéniesített.⁴⁰

Ugyanez érvényes arra az esetre is, amikor az engedményezési megállapodás meghatározott ügyletből eredő minden követelésre vonatkozik (általános engedményezés) úgy, hogy azzal kapcsolatban a jogalap közelebbi meghatározására nincs szükség.⁴¹ Globális engedményezés esetében az sem számít, ha az engedményező jövőbeli adóssai még nem is ismertek. Nehézségek e tekintetben a nyilvánossággal összefüggésben

³⁹ IO 10. § (3) bek.

⁴⁰ 5 Ob 661/79; 4 Ob 562/82 = SZ 55/170.

⁴¹ 4 Ob 562/82 = SZ 55/170; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; ECLI:AT:OGH0002:2000:0060OB00174.00G.0830.000.

adódhatnak, amennyiben a globális engedményezés – ahogy általában – biztosítéki célt szolgál. Ilyen esetben – ha egyáltalán – nyilvánosságot biztosítóként csak a megfelelő könyvelési feljegyzés jöhet szóba, mert értesítésre nincs lehetőség olyan személy esetében, aki jövődőbeli adósként még nem is ismert.⁴²

Globális engedményezés esetén az engedményezéssel érintett követelések értéke aránytalan mértékben meghaladhatja a biztosított kötelezettség értékét (az engedményes túlbiztosítása). Ez érinti mind az adóst, mind pedig az engedményező társhitelezőit is. Utóbbiakat azonban – másképpen, mint például Németországban – bizonyos értelemben védi a nyilvánossági kötelezettség. A társhitelezőket a már fennálló biztosítéki jogok létevel és terjedelmével kapcsolatosan megtéveszteni tilos. Az adós szempontjából a globális engedményezés azonban meg nem engedett béklyónak⁴³ is tekinthető. Ez abban az esetben merülhet fel, amikor az adóstól aránytalanul elvonják azt a lehetőséget, hogy más hitelezőknél többletként fennálló biztosítéktárgyakat biztosítékként igénybe vegyen. Iránymutatásként az ABGB 1374. § szolgál: ha egy dologra zálogjogot akarnak alapítani, akkor biztosítéki értékét a dolog forgalmi értékének felében kell megállapítani. Globális engedményezés esetében ezért csak abban az esetben vélelmezhető aránytalan túlbiztosítás, amikor az engedményezett követelések értéke a biztosított igényt sokszorososan meghaladja. Még ilyen esetben is további körülményekre van szükség ahhoz, hogy a jóerkölcsbe ütközőség ítéletben megállapítható legyen.⁴⁴

Az azonos engedményező általi többszörös globális engedményezés esetében – azok előre engedményezési jellegétől (is) függetlenül – a prioritás (elsőbbség) elve dönt. Ennek értelmében azon engedményezés engedményese érvényesítheti jogait, akinek esetében a nyilvánossági feltétel, az arra előírt formában elsőként teljesült. Ezen elv értelmében kell megítélni a globális engedményezés és a meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás ütközését is: amennyiben a fenntartással élő vevő bankjával (biztosítékként) globális engedményezésben állapodott meg, majd pedig árukat vásárol azzal a meghagyással, hogy a szállítónak történő tervezett továbbértékesítésből eredő vételár-követelést (saját vételártartozása biztosítása céljából) engedményezze, két biztosítéki engedményezés vonatkozhat egyazon követelésre. Ilyen esetben is a nyilvánosságot biztosító aktus prioritása dönt. Az a körülmény, hogy a globális engedményezés olyan követeléseket is felölel, amelyeket az engedményezőnek később a meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás esetében engedményeznie kellene, általában nem alapozza meg a jóerkölcsbe ütközést.

⁴² Lukas, 2017.

⁴³ ABGB 879. §.

⁴⁴ Lukas, 2017.

Amennyiben az adós kötelezi magát arra, hogy a hitelező részére engedményezi a jövőben harmadik féllel szemben keletkező követeléseit anélkül, hogy ezek felett egyúttal rendelkezne is, félreérthetően „keretengedményezésről” beszélünk. Ez az ügylet azonban mindössze jövőbeli egyedi engedményezésekre irányuló igényt biztosít a hitelezőnek. Az engedményezési keretszerződés ezért pusztán kötelmi ügyletként külső hatást nem eredményez. Erre a szerződésre – a rendelkezési ügyletektől, így például a globális engedményezéstől eltérően – a minősített meghatározottsági követelmények nem érvényesülnek. Elegendő, ha a követelések csak jellegükben kerülnek meghatározásra, vagy csak egy bizonyos mennyiségű tetszőleges követelésre hivatkoznak.

Az engedményezési keretszerződés a fizetéseképtelenségi joggal kapcsolatos megtámadási jogban bír különös jelentőséggel: amennyiben a hitelező a kritikus határidő kezdete előtt meg nem támadható engedményezési keretszerződést kötött, és ezáltal peresíthető igényt szerzett a későbbi közadás összes vagy bizonyos követeléseire vonatkozóan, akkor sem a későbbi egyedi engedményezések, sem az ezekből eredő kifizetések nem támadhatók meg. Az engedményezési keretszerződés hiányzó külső hatásának (harmadik féllel szembeni hatása) nincs jelentősége azon kérdés tisztázásakor, hogy a szerződés képes-e alkalmas alapot biztosítani az IO 30. § (1) bekezdés 1. pontja szerinti kongruens fedezetre. A keretengedményezés kritikus határidőn belüli globális engedményezéssé alakítását az OGH azonban új biztosítéki eszköznek minősítette.

Az engedményező és az engedményes gyakran abban érdekelt, hogy az engedményezést harmadik féllel szemben hatályosan foganatosítsa anélkül, hogy erről értesítené a kötelezettet (ún. csendes engedményezés). Előfordulhat ugyanis, hogy kétség merül fel az engedményező bonításával kapcsolatban akkor, ha az engedményezés köztudomásúvá válik. Ezen túlmenően gyakran az engedményező veszi át az engedményestől a követelés behajtásának feladatát. A csendes engedményezés lehetővé teszi az engedményező számára azt, hogy továbbra is hitelezőként lépjen fel. Az ilyen konstrukció megengedettségét az ABGB 1395. § II. mondatában szereplő rendelkezés igazolja, amely az „*értesítés nélkül foganatosított*” engedményezés esetében csak arra irányul, hogy az adóst az engedményezés közzétételének időpontjáig az engedményező hitelezői pozíciójában bízva védje. A biztosítéki engedményezés is kialakítható „csendes” engedményezésként, amennyiben a szükséges közzététel könyvelési feljegyzés útján megvalósítható.

Az adós értesítésének teljes elkerülése érdekében az engedményezőnek továbbra is hitelezői minőségben kell fellépnie, és a követelést az engedményes hozzájárulásával kell beszednie. A banknak történő csendes engedményezés esetében az engedményezőnek ezen túlmenően gyakran köteleznie kell magát, hogy a beszédést az e banknál vezetett bankszámláról teszi majd lehetővé (kifizetőhelyre vonatkozó záradék). Amennyiben

az adós terv szerint teljesít, a fizetésének kötelemszabadító hatálya van.⁴⁵ Az adósnak az engedményező engedményezési bankjánál vezetett számlájára történő (készpénz nélküli) fizetése révén jóváírás történik az engedményező bankszámláján, és ezáltal – a folyószámla-elszámolás következtében – az adósnak a bankkal szembeni kötelezettségének csökkenésére kerül sor. Az adós teljesítése ezek alapján minden további nélkül vonatkoztatható a kötelmi viszonyra (az engedményező–engedményes viszonylatban). Ez különösen akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az engedményezett követelés teljesítési tárgya ingó tárgyi dolog. Ahogy az adós átadja a dolgot az engedményezőnek, az engedményes a kötelmi viszonyra tekintettel közvetlenül tulajdonossá válik.

Más szabály érvényesül a biztosítéki engedményezés esetében, ugyanis ekkor az engedményes a jogügylet természetéből fakadóan csak biztosítékkul szolgáló tulajdont szerezhetsen a teljesítés tárgyán. Ameddig azonban a teljesítés tárgya a biztosítéki engedményezőnél van, a kézizálog elve⁴⁶ értelmében az engedményesnek biztosítéki tulajdona nem keletkezik.

Nehézségeket okoz a csendes engedményezés akkor, ha az adós szolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti, vagy ha az engedményezésről tudomást szerez. Erre tekintettel az engedményező az engedményezés ellenére továbbra is bizonyos befolyással rendelkezik a követeléssel összefüggésben. E tekintetben különféle konstrukciók jöhetnek szóba. Az engedményező a főszabály szerint (legalább) az engedményes átvételre alkalmas döntésre jogosult pozíciójába⁴⁷ kerül abban az esetben is, ha saját nevében lép fel. Amennyiben az engedményezőt azonban – az engedményezés ellenére – továbbra is megilleti a kereseti legitimáció, a csendes engedményezés eléri határait: a régebbi tan és a joggyakorlat az ún. beszédési meghatalmazást megengedettnek tekintette. E konstrukció esetében az engedményes feljogosítja az engedményezőt a követelés érvényesítésére anélkül, hogy (viszont-)engedményezésre kerülne sor az engedményező felé. A kereseti jogosultság és a főkövetelés ilyen megosztása azonban nem jogszerű. Az újabb joggyakorlat értelmében ezért a beszédési meghatalmazás önmagában már nem jöhet szóba, mert a behajtási jog az igény lényegét jelenti, és ezért a kettőt nem lehet elválasztani. Az adós értesítése révén halasztó feltételes engedményezés sem alkalmas alternatíva az engedményes szempontjából, ugyanis a követelés a feltétel bekövetkezéséig az engedményező vagyonában marad, és ebből következően az engedményes addig az időpontig nem kerül fizetéseképtelenség-biztos pozícióba. A csendes engedményezés jellemző célkitűzései ezért csak akkor teljesülnek, amikor azt végrehajtás esetére

⁴⁵ ABGB 1395. § II. mondata.

⁴⁶ ABGB 451. és köv. §§.

⁴⁷ ABGB 1424. §.

viszontengedményezéshez kapcsolják. Ez a konstrukció fenntartja az engedményező részére a kereseti legitimációt, és az engedményesnek vagyongezelésbe adó személy pozíciójából adódóan biztonságot nyújt az engedményező fizetéseképtelenné válása eseteére. Amennyiben azonban az engedményezés az engedményes részére biztosítékként megtörtént, az ehhez szükséges nyilvánossági feltételt a viszontengedményezés során megszüntetni nem szabad.⁴⁸

1.3. Csehország

1.3.1. A szabályozás története⁴⁹

Az engedményezés jogintézményének gyökerei kétségtelenül egészen a római jogba nyúlnak vissza.⁵⁰ A római jogi és a szokásjogi (*ius commune*) gondolkodás hosszú ideig azon az elképzelésen alapult, hogy az adós és a hitelező köteléke (*vinculum iuris*) elengedhetetlen a kötelmi jogviszony létezéséhez.⁵¹ Ennek következtében a jogviszony valamilyen személyében történő változás elképzelhetetlen volt, ezért a hitelező követelése nem volt engedményezhető – ez alól, az öröklési jog sajátos jellegére való tekintettel, csak az általános öröklési (*mortis causa*) jogutódlás volt kivétel.⁵² A római jog tehát elvileg nem tette lehetővé sem a követelés engedményezését, sem a tartozás átvállalását, de még a szerződésátruházást sem, hiszen egy ilyen jogi aktus nem felelt volna meg a korabeli felfogásnak, amely szerint a kötelezettség csak az eredeti hitelező és az eredeti adós között létrejött személyes jogviszony révén létezhetett.⁵³

Bár a római jog a *pacta sunt servanda* elvén alapuló kötelezettséget vallotta, a kereskedők számára a gyakorlatban szükségessé vált a követelések engedményezése. A római jogászok ezt az igényt kerülőúton kezdték el kielégíteni. Ebben az időszakban a privatív nováció⁵⁴ volt az egyetlen megoldás annak elérésére, hogy a jogviszony valamelyik

48 Lukas, 2017.

49 Tekintettel Csehország és Szlovákia közös történeti gyökereire, jelen alfejezet részleges egyezést mutat az engedményezés jogintézményének történeti felvázolásával a Szlovákiáról szóló fejezet keretében. Eltérések Csehszlovákia kettéválását (1993. január 1.) követően kerülnek bemutatásra mindkét ország vonatkozásában.

50 Lásd Rebro és Blaho, 2003, 326. o.

51 Eliáš, 1997, 910. o.

52 Kincl, Urfus és Skřejpek, 1995, 234. o.

53 Rebro és Blaho, 2010, 348. o.

54 A fogalom meghatározása kapcsán lásd az Újítás (nováció) címet viselő fejezetet alább.

személyében változás következzen be.⁵⁵ A kialakult helyzet rövid időn belül már nem felelt meg a gyakorlati szükségleteknek.⁵⁶ Ami pedig a követelés engedményezését illeti, a római jog fejlődésének végső szakaszában az az engedményező és az engedményes közötti szerződéssel valósult meg.⁵⁷

A kártérítési felelősség kapcsán fontos szabálynak bizonyult, hogy a római jogban és a szokásjogban egyaránt az engedményező (*cedent*) kártérítési felelősséggel tartozott az engedményesnek (*cessionarius*), amennyiben az engedményezést (*cessio*) követően az engedményező elfogadta a teljesítést az adóstól, vagy más módon mentesítette őt a teljesítés alól.⁵⁸ Ez a kötelezettség általánosan érvényes volt, függetlenül az engedményezés okától.⁵⁹ Az ajándékozás esetében az engedményező a már említett kártérítési felelősség mellett felelt a szándékos károkozásért is.⁶⁰ Adásvétel esetén az engedményező ezen felül felelt még a követelés eredetiségéért is (*verum nomen*), ami azt jelentette, hogy a követelésnek jogilag érvényesnek és perrel kikényszeríthetőnek kellett lennie.⁶¹ Amennyiben az adásvétel tárgya olyan követelés volt, amelyről nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy az az engedményezőt illeti-e meg, az engedményező csak akkor felelt az engedménnyel szemben, ha tudatában volt annak, hogy a követelés nem őt illeti meg.⁶² Ami pedig a követelés érvényesíthetőségét (*bonum nomen*) illeti, az engedményező csak akkor volt felelősségre vonható, amikor erre vonatkozóan kifejezetten kötelezettséget vállalt.⁶³

A korábbi Csehszlovákia területén⁶⁴ az engedményezés mint önálló jogintézmény már az Osztrák–Magyar Monarchia idejében is létezett. A középkortól a magyar szokásjog⁶⁵ is hatással volt a cseh jog alakulására, amely az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követően, tehát az első Csehszlovák Köztársaság létezése alatt is kiemelkedő jelentőséggel bírt. Ebből adódóan Csehszlovákia helyzete speciálisnak volt mondható,

55 Vö. Rebro és Blaho, 2003, 326. o.

56 Eliáš és mtsai., 2008.

57 Ez fogalmilag nem különbözött a követelés engedményezésének mai jelentésétől. Rebro és Blaho, 2010, 350. o.

58 Digesta 18, 4, 23, 1; Hlušák, 2020, 144–156. o.

59 Lásd például: Heyrovský, 1910, 586. o.; Arndts, 2010, 134. o.

60 Digesta 39, 5, 18, 3.

61 Hlušák, 2020, 144–156. o.

62 Ellenkező esetben a kockázatot az engedményes viselte.

63 Hlušák, 2020, 144–156. o.

64 Földrajzi elhelyezkedését illetően.

65 A cseh szakirodalmi álláspont kapcsán megjegyzendő, hogy az 1000. évtől egészen 1918. november 16-ig, majd 1920. március 1-től 1946. február 1-ig létező Magyarországra, azaz a Magyar Királyságra az „*Uhersko*” (nem *Maďarsko*) elnevezést használja. Így, ezen analógia mentén az „*uherské obyčejové právo*” elnevezés alatt az akkori, magyar szokásjogot kell érteni.

hiszen területén úgynevezett *jogi dualizmus* alakult ki, ami azt jelentette, hogy Csehszág területén hosszú ideig az osztrák Általános polgári törvénykönyv⁶⁶ (ABGB⁶⁷), míg Szlovákia területén a magyar szokásjog volt érvényben. Ez az állapot lényegében 1950-ig tartott, amikor a magyar szokásjogot, illetve az ABGB-t felváltotta az első csehszlovák polgári jogi kódex, azaz a 141/1950. sz. Polgári törvénykönyv.⁶⁸ Történt ugyanis, hogy 1946-ban a parlamenti választásokat a Kommunista Párt⁶⁹ nyerte meg, amely a Szovjetunió felé orientálódott, mely folyamat abban csúcspontot ért el, hogy a szóban forgó párt nagyrészt ellenőrzése alá hajtotta az államot, különösen az egyes minisztériumokat. Csehszlovákiában ennek következtében radikális politikai változás következett be. Ez közvetlen hatással volt a magánjogra is, amit az új Polgári törvénykönyv, az úgynevezett Központi polgári törvénykönyv is fémjelzett.⁷⁰ A Polgári törvénykönyv megalkotása 1948 szeptemberében kezdődött, azzal, hogy az Igazságügyi Minisztériumban létrehozásra került a gyorsított kodifikációs osztály. Emellett egy húsz-harminc tagú bizottság is részt vett a szövegezésben, sőt, a munkába a tudományos élet képviselői mellett az egyes társadalmi szervezetek is aktívan bekapcsolódtak.⁷¹

Az 1950. évi Polgári törvénykönyv⁷² felváltotta a mindaddig hatályos ABGB-t, és az engedményezés jogintézményét a negyedik részben, a 13. fejezetben rögzítette. Az ABGB szabályozásához hasonlóan – a jelenleg is hatályos szabályozással szemben – a szerződésnek ebben az esetben sem kellett írásos formát öltenie. Megjegyzendő azonban, hogy az engedményezéshez mindössze megfelelő jogalap volt szükséges. Ez alól a szabály alól egyetlen kivétel létezett, amely az akkori politikai viszonyokat tükrözte. Ezt támasztja alá a szóban forgó jogszabály 262. § (2) bek., miszerint ha az engedményes vagy engedményező szocialista jogi személy, úgy kellett tekinteni, hogy az engedményezést megengedő jogalap adott. Az engedményezést kizáró okok a jogszabály 263. §-ában kaptak helyet, és tartalmilag azok megegyeznek a hatályos Cseh Polgári törvénykönyvben (Ptk.) foglaltakkal. A követeléshez kapcsolódó jogátruházás szabályai kapcsán meg kell említeni, hogy az első ránézésre a hatályos szabályozással mutat egyezést, eltekintve néhány

66 Cseh nyelven: *Obecný zákoník občanský*.

67 *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie; Císářský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský, v původním znění*. Lásd még: Schelle és Tauchen, 2012, 201–334. o.

68 Cseh nyelven *Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník*.

69 Csehszlovákia Kommunista Pártja (*Komunistická strana Československa*).

70 Plecitý, Vrabec és Salač, 2004, 14. o.

71 Knapková, Švestka, Dvořák és mtsai., 2002, 60. o.

72 Cseh nyelven *Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník*. Ezt gyakran „középső törvénykönyvnek” illetve „kódexnek” is nevezik. Ennek oka, hogy a jogszabály az 1811. évi Általános Polgári Törvénykönyv helyébe lépett, majd azt 1964-ben egy új törvénykönyv váltotta fel.

terminológiai eltéréstől, azonban lényeges különbség figyelhető meg azon tekintetben, hogy kifejezetten szabályozásra került az engedményesre való kötelesség átruházásával kapcsolatos minden jogi és biztosítási eszköz átruházásának jogi kötelezettsége.

A csehszlovákiai jogegységesítés után a Polgári törvénykönyv úgy rendelkezett, hogy amennyiben egy követelést ellenérték fejében engedményeztek, az engedményező csak a kapott ellenérték, valamint a kamatok és a sikertelen behajtással kapcsolatos költségek mértékéig felelt az engedménnyessel szemben azért, hogy a követelés az engedményezés időpontjában nem volt érvényes és érvényesíthető. Az ingyenes engedményezés esetén az engedményező csak az engedményesnek vétkesen okozott kárért felelt.⁷³

2009. április 29-én a cseh kormány jóváhagyta az Igazságügyi Minisztérium által előkészített, a magánjog területén végrehajtott úttörő és alapvető változtatásokat. A magánjog rekodifikációja a 89/2012. sz. törvényt, azaz az új Polgári törvénykönyvet,⁷⁴ a társaságokról és szövetkezetekről szóló 90/2012. sz. törvényt és a nemzetközi magánjogról szóló 91/2012. sz. törvényt foglalta magában. Kijelenthető, hogy a Cseh Köztársaság modern kori történetében ilyen mértékű rekodifikációra még nem volt példa, míg Szlovákia esetében a magánjog rekodifikációja még mindig várat magára. Václav Klaus korábbi cseh köztársasági elnök 2012. február 20-án írta alá⁷⁵ az új Polgári törvénykönyvről szóló törvényt,⁷⁶ amely 2014. január 1-jén lépett. Így az új Polgári törvénykönyv egy egységes joganyaggá nemesedett, amely a teljes magánjogot egyetlen kódexben foglalja össze.⁷⁷

Ezzel 2012-ben véget ért a magánjog újrakodifikálásának folyamata.⁷⁸ Jiří Pospíšil volt igazságügyi miniszter történelmi pillanatként írta le a törvény elfogadásának időpontját, illetve a folyamat lezárultát, hiszen az alkotmány után ez a második legfontosabb törvény az országban, amely kétségtelenül kihat a polgárok mindennapi jogviszonyaira

73 Lásd Knapp és mtsai., 1956, 327. o.; Hlušák, 2020, 144–156. o.

74 Cseh nyelven *Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový)*

75 Mindemellett a köztársasági elnök szintén ezen a napon írta alá a kereskedelmi társaságokról szóló 90/2012. sz. törvényt (*zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích*) és a nemzetközi magánjogról szóló 91/2012. sz. törvényt (*zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém*), amelyek a Polgári törvénykönyvvel együtt a Cseh Köztársaság magánjogának újbóli kodifikációját jelentik.

76 Az új cseh Polgári törvénykönyvvel kapcsolatos dokumentációért lásd <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=89&r=2012> (letöltve: 2021. október 12.).

77 Az új Polgári törvénykönyv lényegesen terjedelmesebb, mint elődje: 3081 paragrafust tartalmaz. Ennek oka, hogy egyesíti a korábban különálló törvényeket is (például a családjogi törvényt). A legtöbb paragrafus kapcsán megfigyelhető, hogy a jogalkotó igyekezett legfeljebb két-három bekezdésből álló, nem túl hosszú (gyakran kétmondatos) bekezdéseket megsejtséggé.

78 Az Igazságügyi Minisztérium figyelemfelkeltő kampányt készített elő az új kódex által hozott változásokkal kapcsolatban, melynek keretében alapvető információk közlésére külön honlapot is létrehoztak: <http://obcanskyzakonik.justice.cz> (letöltve: 2021. október 12.).

és életére. A gyakran szocialista alapokon nyugvó szabályozás elavultsága mellett az új kódex a polgári jogi szabályozás több különböző jogszabályra való jelentős széttagoltságát is kezelte.⁷⁹

A kódex és a kísérő törvények szerzői maguk is paradigmaváltásról és strukturális forradalomról beszéltek a magánjogban.⁸⁰ Petr Nečas volt miniszterelnök a javaslatról úgy nyilatkozott, hogy a magánjogi kódex a fejlett demokratikus jogrendek egyik alappillére.⁸¹

A követelések engedményezése kapcsán rögzítendő, hogy az jelentős változáson ment keresztül a cseh Ptk. elfogadásával; jelen alfejezet célja a továbbiakban, hogy ismertesse a követelések engedményezésére vonatkozó jogi szabályozás 2014. január 1-től hatályos főbb normáit.

A Polgári törvénykönyv az 1879–1887. §§ szövegében rögzíti az engedményezésre vonatkozó szabályozást. A korábban hatályos Polgári törvénykönyvtől eltérően az új szabályozás kapcsán azt látjuk, hogy az nem írja elő a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés okirati formáját.⁸² Mindemelllett, a cseh Ptk. hatálybalépésével megváltozott a harmadik félre engedményezhető követelések körének szabályozása is, hiszen míg a korábbi Polgári törvénykönyv szerint kizárólag olyan követeléseket lehetett engedményezni, amelyek a bírósági végrehajtás tárgyát képezték, a Ptk. szerint (szinte) minden elidegeníthető követelés engedményezhető.⁸³ Az elidegeníthető követelés átruházható, kivéve, ha az adós és a hitelező megállapodtak, hogy ez nem megengedett. Ahogyan a vonatkozó normaszövegből kitűnik, az engedményezést tiltó szerződéses záradék, azaz az engedményezést kizáró kikötés a cseh jogszabályi környezetben megengedett. A követelés engedményezésének kizárását megalapozó alapvető rendelkezés tehát az új Polgári törvénykönyv szóban forgó bekezdése. Mindemelllett rögzítendő, hogy a cseh Ptk. nem rendelkezik a követelés engedményezését tiltó megállapodás formájáról, ezért a jogi aktusok formakényszer alóli mentességének

79 Lásd a cseh kormány hivatalos honlapján található közleményt: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.). Az új szabályozás koncepcionális modellje az egykori Csehszlovákia 1937-es kormányjavaslata alapján került kidolgozásra. Ennek kapcsán lásd bővebben a törvényhez benyújtott indokolás 17. oldalát, <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. október 16.).

80 Eliáš, 2010, 4–13. o.

81 Lásd a cseh kormány hivatalos honlapján található közleményt, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.).

82 Minden olyan megállapodás, amely a kötelezettségek tárgyában változást okoz, beleértve a követelés engedményezéséről szóló megállapodást is, mentesül az írásbeliség követelménye alól. Ennek kapcsán lásd bővebben: Handlar, 2013, 782–786. o.

83 Vö. a cseh új Polgári törvénykönyv 1881. § (1) bekezdésével. Lásd Janků, 2015; Dosedřlová, 2017; Lojková, 2018.

elvi élű főszabálya alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az adós és a hitelező közötti szóbeli megállapodás is elegendő lehet. Abban az esetben azonban, amikor a szóban forgó kötelezettség írásba van foglalva, az írásbeli forma használata is célszerű. A téma kapcsán Csehországban régóta fennálló kérdés, hogy milyen következménnyel jár, ha a hitelező nem tartja be a szerződéses engedményezési tilalmat. A régi cseh Ptk. hatálya alatt ezt a kérdést az állandó ítélkezési gyakorlat – mondhatni – kielégítően megoldotta. A bíróságok döntéseiből azt a következtetést lehet levonni, hogy a követelés engedményezésére vonatkozó szerződéses tilalom megsértése a szerződés teljes semmisségét eredményezi, mégpedig a régi cseh Ptk. 39. §-ára hivatkozva (a cseh Legfelsőbb Bíróság 2009. szeptember 22-i, NS 23 Cdo 1888/2007. sz. ítélete). Az új cseh Ptk. hatálybalépésével azonban a helyzet változott, és a szakmai közösség többsége azt az álláspontot képviseli, hogy a követelés engedményezése tilalmának megsértése csak relatív semmisséget eredményez (a cseh jogi kontextusban ez nem tévesztendő össze a megtámadhatósággal, a cseh Ptk. ugyanis ilyenkor semmisséget ír elő, amelynek a jogszabály céljával összeegyeztethető jellege kölcsönöz „relatív” természetet), ami az új cseh Ptk. rendszerében sokkal gyakoribb. A relatív semmisség az új cseh Ptk. 580. §-ában került szabályozásra, és a jóerkölcsbe ütköző vagy törvényellenes jogügyletet fosztja meg hatályuktól, amennyiben a törvény értelme és célja ezt megköveteli. Továbbá egy jogügylet akkor semmis, ha aszerint valami lehetetlent kell teljesíteni. A szakirodalom legújabb tendenciája az a következtetés, hogy a magatartás a szerződéses tilalom megszegése ellenére érvényesnek minősül, és csak az adós és az engedményező közötti kártérítés formájában fennálló felelősségi viszony lesz irányadó.

A cseh Ptk. szerint még akkor is lehetséges a követelés engedményezése, ha a követelés tartalma a hitelező személyében beállt változás következtében megváltozik, feltéve, hogy a változás nem az adós hátrányára történik.⁸⁴

Továbbá a Ptk. által a követelések engedményezése terén hozott újítás az engedményezőnek az engedményezett követelés hibáiért való felelőssége kifejezett meghatározása, így a felelősségről nem szükséges majd a szerződésben kifejezetten a feleknek megállapodniuk.⁸⁵ Az engedményezőnek az engedményezett követelés behajthatóságáért való felelőssége terjedelme is jelentős változáson ment keresztül. A korábbi Polgári törvénykönyv szerint az engedményező csak akkor felelt az engedményezett követelés behajthatóságáért a kapott ellenérték és a kamatok összegéig, ha erre vonatkozóan okiratba foglalt kötelezettséget vállalt az engedményes iránt. Az engedményező felelőssége tehát nem a törvényből, hanem kizárólag a felek kifejezett megállapodásából

84 Lásd a régi cseh Ptk. 525. §-át és az új cseh Ptk. 1881. §-át.

85 Cseh Ptk. 1885. § (3) bek.

fakadt. A Ptk. szerint az engedményező jelenleg közvetlenül a törvény alapján felel az ellenérték fejében engedményezett követelés behajthatóságáért; az engedményező és az engedményes szerződésben elháríthatják ezt a felelősséget.⁸⁶

Végezetül pedig elmondható, hogy a Ptk. teljesen új lehetőséget biztosít a meglévő vagy jövőbeli követelések teljes körének engedményezésére az úgynevezett *globális engedményezés* által.⁸⁷ Ennek feltétele, hogy a követelések kellően meghatározott összességéről legyen szó. A korábbi ítélkezési gyakorlat szerint a globális engedményezés csak szigorú feltételek mellett volt lehetséges, és lényegében elfogadhatatlan volt a jövőbeli követelések esetén. Ezért többszörös engedményezés esetén alkalmazni kellett a kellő bizonyosság követelményét az engedményezendő követelések meghatározásában. Ezért egyértelműen és kétséget kizáróan meg kellett állapítani, hogy mely állítások képezik az engedményezés egyedi tárgyát. A gyakorlatban ez szükségtelenül részletes dokumentációt igényelt, amely a részkövetelések kiterjedt listáját tartalmazta. A globális engedményezés jogi lehetősége egyszerűsíti a korábbi helyzetet, amikor a jogbizonytalanság miatt az egyes követeléseket nagy részletességgel írták le az engedményezési dokumentációban.⁸⁸ A cseh Ptk. szabályozása tehát lényegesen lazább, mivel csak az engedményezett követelések összességének jellemzőit rendeli meghatározni.⁸⁹

1.3.2. Az engedményezés mechanizmusa

Az engedményezés jogintézménye pótolhatatlan helyet foglal el; ez kifejezetten jellegzetes jogügyletnek számít a Cseh Köztársaságban. A Ptk. követelések engedményezésére vonatkozó szabályozása a korábbi Polgári törvénykönyv 524. és köv. §§ szövegében foglalt szabályozás folytonosságán alapul.⁹⁰ A követelések engedményezésére vonatkozó szabályozás szisztematikusan a Ptk. negyedik része I. fejezetének 6. szakaszában foglal helyet. Ez a követelés engedményezésének általános szabályozása, amely nem érinti a követelés engedményezésére vonatkozó, külön törvényekben⁹¹ foglalt ren-

⁸⁶ A kivétel kapcsán lásd: cseh Ptk. 1885. § (1) bek.; Jeřábek és Novotný, 2015.

⁸⁷ Cseh nyelven *globální cese*.

⁸⁸ Novák, 2013.

⁸⁹ Jeřábek és Novotný, 2015.

⁹⁰ Dvořák, 2014b, 724. o.

⁹¹ Ilyen például a követelés engedményezésének különös szabályozása, amelyet a Munka törvénykönyvéről szóló 262/2006. sz. törvény (*zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce*) 144a. §-a vagy 346. §-a, a nyugdíjbiztosításról szóló 155/1995. sz. törvény (*zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění*) 62. § (1) bekezdése és 106c. § (5) bekezdése, a postai szolgáltatásokról szóló 29/2000. sz. törvény (*zákon č. 29/2000 Sb. o poštovních službách*) 12. § (8) bekezdése, vagy például a munkavállalói balesetbiztosításról szóló 219/2000. sz. törvény (*zákon č. 219/2000 Sb. o úrazovém pojištění zaměstnanců*) 32. §-a tartalmaz.

delkezéseket,⁹² a Ptk. hatálybalépése előtt és után elfogadott átmeneti rendelkezések alapján.⁹³ A szabályozás a polgári jog más intézményeihez képest mindössze két bekezdéssel bővült, azonban a szerződéses kapcsolatok általános rendelkezései közé történő beillesztése megmaradt.

A Ptk.-hoz benyújtott indokolás alapján megállapítható, hogy a jelenlegi jogszabály a korábbi jogszabályokon alapul, egyaránt figyelembe véve az engedményezés más jogrendszerekben⁹⁴ történő szabályozását, valamint az Európai Szerződési Jogi Bizottság javaslatait.⁹⁵

A cseh szabályozásból egyértelműen látható, hogy az engedményezés tekintetében három jogalanyról beszélhetünk. Ezek:

- a) a kötelezett (*debitor cessus*);
- b) a korábbi jogosult⁹⁶ (engedményező) és
- c) az új jogosult⁹⁷ (engedményes).

A követelés engedményezése⁹⁸ a szerződéses jogviszony tárgyában bekövetkezett változásnak minősül, amikor egy harmadik fél lép a meglévő hitelező helyébe, és átveszi annak pozícióját. Amennyiben az engedményezést nem a szerződéses jogviszonyban részt vevő felek, hanem annak tartalma tükrében vizsgáljuk, ez a hitelezőtől egy harmadik félre történő, a szerződéses jogviszony meglévő alanyaitól eltérő vagyoni érték jogi formában történő átruházása.⁹⁹

Ahogy Hurdík fogalmaz, az engedményezés olyan jogintézmény, amely elmarad a magánjog által elérni kívánt érdekegyensúlytól. Véleménye szerint az engedményezés hármas jellegénél fogva egy olyan labilis konstrukció, amelynek egyensúlya jogi beavatkozásokat feltételez az engedményezésből eredő gazdasági kapcsolatokat megvalósításában.¹⁰⁰

Az engedményezés kapcsán fontos rögzíteni, hogy egy olyan jogintézményről van szó, amely lehetővé teszi számos olyan helyzet megoldását, amelyet például az adós fizetéseképtelensége, illetve a forgalomban lévő készpénz általános hiánya okoz, ez az

92 Lásd a cseh Ptk. 3029. § (2) bek.

93 Eliáš, 2014.

94 A cseh Polgári törvénykönyvhöz hasonló szabályozás található például a német *Bürgerliches Gesetzbuch*-ban, a holland *Burgerlijk Wetboek*-ben, valamint Svájc és Olaszország Polgári törvénykönyvében.

95 Dvořák, 2014b, 725. o.

96 Cseh nyelven *dosavadní věřitel – cedent (postupitel)*.

97 Cseh nyelven *nový věřitel – cesionář (postupník)*.

98 Cseh nyelven *postoupení pohledávky, cese*.

99 Hurdík, 1999, 140. o.

100 Hurdík, 1999, 140. o.

alapja a magánjogi jogalanyok közötti követelések és adósságok kölcsönös beszámítás formájában történő rendezésének, akár olyan speciális tevékenységek esetében is, mint a faktoring.¹⁰¹

A követelés hitelezőjének megváltozása tekintetében megkülönböztetjük a felek megállapodásán alapuló önkéntes engedményezést (*cessio voluntaria*), a felek akaratától független engedményezést, valamint az úgynevezett nem önkéntes vagy kényszerített engedményezést (*cessio necessaria*). A kényszerített engedményezés speciális fajtájaként tartják számon az ún. törvényi engedményezést (*cessio ex lege*), illetve valamely hatóság határozatán alapuló engedményezést (*cessio judiciaria*).¹⁰²

A követelés engedményezése történhet ellenérték fejében¹⁰³ vagy ellenérték nélkül.¹⁰⁴ Visszterhes engedményezés esetén az ellenszolgáltatás lehet pénzbeli vagy nem pénzbeli, és állhat az engedményező javára történő tényleges cselekvésből vagy jogi aktusból.¹⁰⁵

1.3.3. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya és egyben az engedményezési szerződés tárgya a követelés, azaz a teljesítéshez való jog,¹⁰⁶ amelynek azonban nem kell kizárólag pénzben kifejezettnek lennie.¹⁰⁷

A követelés mint kifejezés – általában – a kötelezettségekhez kapcsolódik. A Ptk. azonban úgy rendelkezik, hogy a szóban forgó kódex negyedik részének a kötelmekből eredő jogok és kötelezettségek keletkezésére, módosítására és megszűnésére vonatkozó általános rendelkezéseit értelemszerűen alkalmazni kell az egyéb magánjogi természetű jogok és kötelezettségek keletkezésére, módosítására és megszűnésére,¹⁰⁸ tehát a kötelmi jogra vonatkozó rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók a nem kötelmi jogok módosítására is. Egyes szerzők ebből a rendelkezésből arra következtettek, hogy a vagyoni előnyökhöz való, a kötelmi jogon kívüli alapon nyugvó jogok is átruházhatók, amelyekre tipikus példaként említhető például a dologi szolgalmnak megfelelő jog gyakorlására vonatkozó engedményezés. Az önálló szolgalmak vagy a dologi terhek

101 Hurdík, 1999, 140. o.

102 Jakubovič, 2005, 261. o.

103 Ilyen esetben visszterhes engedményezésről beszélhetünk.

104 Ilyen esetben ingyenes engedményezésről beszélhetünk.

105 Fiala, Kindl és mtsai., 2009, 968. o.

106 Dvořák, 2014b, 728. o.

107 Česka, 1987, 236. o.

108 Cseh Ptk. 11. §.

azonban már nem engedményezhetők.¹⁰⁹ Az abszolút jogok, különösen a dologi jogok engedményezése a követelés engedményezésének intézménye útján kizárt.¹¹⁰

Lazar szerint a kötelmi jogban a követelés az egyik alany (hitelező) alanyi jogát (jogosultságát) jelenti arra vonatkozóan, hogy az azonos kötelmi jogi jogviszony másik alanyától (kötelezett, adós) bizonyos teljesítést követeljen, azaz követelje a kötelezettől, hogy valamit adjon, tegyen, valamit ne tegyen vagy tűrjön.¹¹¹ Hangsúlyozni szükséges azonban, hogy az engedményezés tárgyát kizárólag maga a követelés képezi, nem pedig a teljes kötelmi jogviszony. A követeléssel együtt az engedményes megkapja a követelés esetleges behajtásának jogát is, sőt az engedményes az engedményezési megállapodással bizonyos kötelezettségeket is vállal az adóssal szemben, amelyek az adós azon képességéhez kapcsolódnak, hogy az teljesíteni tudja kötelezettségeit. A fentiek szerint tehát az engedményezett követeléssel nemcsak a teljesítéshez való jog, hanem az engedményezőt az engedményezés időpontjában megillető követelés is átszáll az engedményesre. Az engedményezés tárgya csak olyan követelés lehet, amelynek jellege nem zárja ki a peres, illetve kényszervégrehajtási úton történő érvényesítést.¹¹² Tekintettel a *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* elvre, az engedményezőnek magának is rendelkeznie kell a követeléshez kapcsolódó konkrét joggal ahhoz, hogy azt egy harmadik félre (az engedményesre) átruházhassa.

A követelés a kötelem fontos részét képezi, de nem azonos a teljes kötelmi viszonyal. Úgy értendő, mint az adós részéről történő teljesítéshez való jog, amely felfogható az engedményezés aktív oldalának is. Ezzel szemben az adós azon kötelezettségét, hogy teljesítse azt, ami tárgyát tekintve megfelel a hitelező követelésének, tartozásnak nevezzük. Ez utóbbi a kötelmi viszony úgynevezett passzív oldala.¹¹³ Így mind szerződésből vagy jogellenes cselekményből, mind pedig más, a jogrendszer szerint erre alkalmas jogi tényállásból származó követelés engedményezésére lehetőség van.¹¹⁴

A Ptk. szabályozza a követeléshez kapcsolódó járulékos jogok megszerzését is. Ebből kifolyólag nem szükséges a követeléshez kapcsolódó valamennyi járulékos jogot az engedményezési szerződésben meghatározni. A Ptk. dispozitív jellegére való tekintettel semmi sem akadályozza meg a szóban forgó szerződés feleit abban, hogy az engedményezés során csak bizonyos járulékos jogokat vagy azok egyikét se ruházzák

109 Ennek kapcsán lásd például: Eliáš, 2014.

110 Dvořák, 2014b, 730. o.

111 Lazar, 2006, 7. o.

112 Eliáš és mtsai., 2008, 1496–1497. o.

113 Eliáš, 1997, 913. o.

114 Dvořák, 2014b, 728. o.

át.¹¹⁵ Ahogyan azt a cseh Legfelsőbb Bíróság egy határozatában kimondta, a járulékos követelés másodlagos követelésként követi a főkövetelés sorsát, anélkül, hogy az engedményezőnek külön jogi aktusra lenne szüksége, kivéve, ha a felek másként állapodnak meg. Ez a tény azonban nem zárja ki, hogy a járulékos követelés a főkövetelés egyidejű engedményezése nélkül, külön-külön szerződéssel engedményezhető legyen.¹¹⁶ Hasonlóképpen, az ítélkezési gyakorlat alapján megállapítható, hogy a kötbérhez való jog a követeléssel együtt átszáll az engedményesre.¹¹⁷

A Ptk. kifejezetten lehetővé teszi a követelés részbeni engedményezését. Itt rögzítendő, hogy a követelés egy részének engedményezési lehetősége a követelés oszthatóságától függ. Nem kizárt azonban, hogy az osztható követelés különböző részei különböző engedményesekre engedményezhetők, de az eredmény nem vezethet az adós kárára történő változáshoz.¹¹⁸ Sőt, az oszthatatlan szolgáltatás egy részének engedményezése sem kizárt. Egy ilyen engedményezés azt jelentené, hogy az engedményező mellett az engedményes is hitelezővé válna. Ez elvileg a követeléshez való csatlakozásnak tekinthető.¹¹⁹

Több adós esetén lehetőség van arra, hogy a követelést az összes adóssal szemben vagy csak az egyetemleges adósok egyikével szemben engedményezzék. Abban az esetben, ha az engedményezés csak az egyik adósra vonatkozik, az engedményező csak ennek az adósnak a hitelezőjévé válik, és a többi társadós továbbra is az engedményezővel szemben marad kötelezett.¹²⁰

A Ptk. szövegében rögzítésre került mind a teljes követelés, mind a követelés egy részének engedményezhetősége,¹²¹ ami elsősorban a pénzkövetelésekre, azaz az oszt-

115 Dvořák, 2014b, 735. o.

116 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. augusztus 18-i, 32 Cdo 2421/2009. sz. határozata.

117 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2006. szeptember 26-i, 32 Odo 473/2005. sz. ítélete.

118 Eliáš, 2014.

119 Az ilyen helyzet megoldásáról a cseh Ptk. 187o. §-a rendelkezik. Dvořák, 2014b, 727. o.

120 Eliáš, 2014.

121 Cseh Ptk. 1879. §. Az engedményezett követeléssel az engedményes a követeléshez kapcsolódó tartozékokat és jogokat is megszerzi, beleértve a biztosítékot is. A biztosított követelés egy részének engedményezése esetén az engedményes a követelés zálogjogosultjává válik a rá engedményezett rész tekintetében. A követeléshez kapcsolódó tartozékok és jogok szempontjából a biztosított követelés engedményezett része minőségileg azonos lesz az engedményező által megtartott résszel, és az új zálogjogosult a biztosított követelés részének engedményezése következtében az eredeti zálogjogosulttal azonos helyzetbe kerül. Tekintettel az adós törvényi védelmére a kötelezettségnek az adós beleegyezése nélküli módosítása esetén, az adós kötelezettségének tartalma nem változtatható meg a zálogjogosult változása által az adós hátrányára. Ezért a zálogjogosult által biztosított követelés összegét a követelés egy részének engedményezése oly módon befolyásolja, hogy a zálogjogosult minden egyes hitelezője csak a követelés azon része tekintetében jogosult a biztosíték érvényesítésére, amely megfelel a követelés azon részének, amellyel a teljes biztosított követelésben rendelkezik. A témáról bővebben lásd: Disman és Vojtěch, 2017.

ható követelésekre vonatkozik. E ponton azonban szükséges rámutatni a cseh Legfelsőbb Bíróság¹²² ítélkezési gyakorlatára, miszerint a követelés tartozékai külön-külön, magától a követeléstől függetlenül is átruházhatók, hiszen a döntésből kiolvasható: „*Bár a késedelmi kamat a követelés tartozéka, ez nem jelenti azt, hogy elválaszthatatlanul kapcsolódik a követeléshez. Ezek külön anyagi követelést képeznek, önállóan érvényesíthetőek és felhasználhatóak, és a követeléshez képest járulékos jellegűek.*”¹²³

Egyaránt engedményezhető a pénzbeli és a nem pénzbeli követelés is;¹²⁴ mindemellett a Ptk. nemcsak egy meglévő követelés, hanem egy jövőben keletkező követelés¹²⁵ engedményezését is lehetővé teszi.¹²⁶ Továbbá a követelés esetleges vitathatósága sem akadályozza annak engedményezését. Általános szabályként jelenik meg, hogy a megszünt követelés¹²⁷ nem engedményezhető. Így a hitelező engedményezhet elévült követelést, nem engedményezhet azonban jogvesztett (prekluzív) követelést.¹²⁸ A korábbi Polgári törvénykönyvhöz képest a jelenlegi szabályozás kifejezetten lehetővé teszi a követelések összességének engedményezését, azaz a globális engedményezést, amelyet elsősorban a kereskedelmi kapcsolatokban alkalmaznak. E fejezetben belül szükséges rögzítenünk azt is, hogy a cseh jogszabályi környezet teret enged annak, hogy az engedményező több követelését vagy akár az összes követelését egyszerre engedményezhesse. A jogelmélet az általános vagy globális engedményezés kifejezést használja a több követelés engedményezésére vonatkozó megállapodásra.¹²⁹ A globális engedményezéssel kapcsolatos központi kérdés az engedményezett követelések elégséges meghatározása. Ennek kapcsán szükséges rámutatni a Ptk. 1887. §-ára, melyben újonnan szemléletesen felsorolásra került több olyan kritérium, amelyek alapján egy halmaz kellően meghatározott lehet. A jelenlegi vagy jövőbeli követelések összessége is engedményezhető, amennyiben a követelések összessége kellően pontosan azonosítható, különösen, ha azok egy bizonyos típusú, a hitelezővel szemben egy bizonyos időpontban keletkezett követelések vagy akár ugyanazon jogalaphoz eredő különböző követelések.¹³⁰

122 Cseh nyelven *Nejvyšší soud České republiky*.

123 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. augusztus 18-i, 32 Cdo 2421/2009. sz. határozata.

124 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 182. o.

125 Cseh Ptk. 1887. §.

126 Az ítélkezési gyakorlat szerint a jövőbeli követelés engedményezése a követelés keletkezésének pillanatában történik. Lásd például a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. június 31-i, 20 Cdo 2529/2007. sz. határozatát.

127 Például a teljesítéssel már megszünt követelés.

128 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1879. §.

129 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2003. május 21-i, 32 Odo 293/2002. sz. ítélete.

130 Cseh Ptk. 1887. §.

A Ptk. meghatározza a globális engedményezés kritériumait is. Részben megszünteti a korábbi jogbizonytalan állapotot, amely a gyakorlatban – annak ellenére, hogy az ítélkezési gyakorlat mindeddig lehetővé tette a globális engedményezést¹³¹ – gyakran vezetett az egyes részkövetelések szükségtelenül bonyolult és részletes leírásához annak érdekében, hogy megfeleljen a meghatározásuk kellő bizonyossága követelményének.¹³²

Ahogy az már fentebb említésre került, az engedményezhető követelések mellett a Ptk. olyan rendelkezést is rögzít, amely kivételeket fogalmaz meg az általánosan alkalmazandó elv alól, amely szerint bármely követelés engedményezhető. A szóban forgó rendelkezés konkrétan két csoportot említ, amelyek ki vannak zárva az engedményezhető követelések köréből:

- a) azt a követelést, amely a szerződő fél halálával megszűnik, valamint
- b) azt a követelést, amely tartalma a jogosult személyének megváltozásával a kötelezett terhére változna.¹³³

A jog a halál által megszűnő követeléseket a hitelező személyéhez való kötődésük miatt elidegeníthetetlennek tekinti. Amint azt a szakirodalmi kommentár is megállapítja, ebben az esetben nem az a lényeges, hogy a követelés a hitelező halálával megszűnt, hanem az, hogy a követelés érvényesítésére egyedül az adott hitelező volt jogosult.¹³⁴ A Ptk. 1881. § (2) bekezdésében foglalt, az adós helyzetének megváltozását eredményező engedményezés tilalmával kapcsolatban először is meg kell jegyezni, hogy ez a rendelkezés az adós és annak helyzete védelmét hangsúlyozza. E ponton szükséges felhívni a figyelmet a cseh Legfelsőbb Bíróság ítéletére,¹³⁵ amely szerint nem elegendő bármilyen változás; az adós helyzetében bekövetkezett változásnak lényegesnek kell lennie.¹³⁶ A törvény idézett szövegében használt „a kötelezett terhére” fogalmával a bírói gyakorlat még nem foglalkozott, azonban Dvořák azon a véleményen van, hogy a törvényi megfogalmazás nem értelmezhető *a contrario* úgy, hogy a hitelező változása, amely a kötelezettség tartalmának az adós javára történő megváltoztatását eredményezi,

131 Ennek kapcsán lásd például a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2007. június 20-i, 33 Odo 1433/2006. sz. ítéletét.

132 Novák, 2013, z. o.

133 Cseh Ptk. 1881. § (2) bek.

134 Dvořák, 2014b, 741. o.

135 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2005. május 19-i, 32 Odo 525/2004. sz. ítélete.

136 A fent említett ítéletet a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a korábbi Ptk. hatálya alatt hozta, de következtetései a jogszabály ezen részének változatlansága miatt a 2014. január 1. után engedményezett követelésekre is alkalmazhatók.

megengedhető lenne.¹³⁷ Ez – amint azt a szerző a szöveghez fűzött kommentárban részletesebben leírja – az adós akaratának autonómiáját hivatott védeni. A kötelezettség tartalma csak az adós hozzájárulásával változtatható meg, és nem döntő, hogy a változtatás az adós javára vagy hátrányára történik-e.¹³⁸

A Ptk. által tiltott engedményezés mellett a megszűnt követelés nem engedményezhető, függetlenül attól, hogy az a teljesítés, a beszámítás, a tartozás elengedése, a felek megállapodása, a megelőző feltétel teljesítése, a végső határidő lejártá vagy bármely más ok miatt szűnt meg.¹³⁹ Mindemellett rögzítendő az is, hogy a nem engedményezhető követelések nemcsak a fent említett rendelkezésben kerültek említésre (tehát a felsorolás nem taxatív), hanem elszórtan, a Ptk. több rendelkezésében is találkozhatunk ilyenekkel.¹⁴⁰ Nem szabad elfeledkeznünk a külön jogszabályokról sem – a külön jogszabályokban megjelenő tilalmak között említhető például a munkavállalónak a munkáltatóval szemben fennálló, illetve a munkáltatónak a munkavállalóval szemben a Munka törvénykönyve alapján¹⁴¹ fennálló, munkaviszonyból származó követelése engedményezésének tilalma.¹⁴²

Általánosságban elmondható, hogy a Ptk. hatálybalépése szűkíti az engedményezési tilalmak körét, ami a jelenlegi szabályozás egyik kifejezett szándéka a követelések engedményezéséhez fűzött rövid indokolás szerint.¹⁴³ Ezen túlmenően a korábbi szabályozáshoz képest¹⁴⁴ a Ptk. megszüntette a végrehajtás alatt álló követelések engedményezésének tilalmát.¹⁴⁵

1.3.4. Az engedményezési szerződés

Az engedményezési szerződést az eredeti kötelezettség hitelezője (engedményező) köti meg egy harmadik féllel (engedményes). Az engedményezési szerződés értelmében az engedményező megszűnik hitelezőnek lenni, az engedményes a

¹³⁷ Dvořák, 2014b, 740. o.

¹³⁸ Dvořák, 2014b, 740. o.

¹³⁹ Dvořák, 2014b, 727. o.

¹⁴⁰ Például a cseh Ptk. 2704. § szövegéből kitűnik a nyugdíjjogosultság átruházásának tilalma (minden ellenkező értelmű megállapodást figyelmen kívül kell hagyni, azonban az esedékes ellátásokra vonatkozó követelés átruházható). A cseh Ptk. 2713. § értelmében a cserék nem ruházhatók át. Ennek kapcsán lásd bővebben: Lojková, 2018.

¹⁴¹ Munka törvénykönyve 346d. §.

¹⁴² Kahle, 2015, 695–696. o.

¹⁴³ A törvényhez tartozó indokolásért lásd <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. november 2.).

¹⁴⁴ Ennek kapcsán lásd a régi cseh Ptk. 525. §-át.

¹⁴⁵ Dvořák, 2014b, 738. o.

hitelező helyébe lép. Az adós nem szerződő fél, és az engedményezési megállapodás érvényességéhez nem szükséges sem az adós hozzájárulása, sem az adós előzetes értesítése, sem a hitelezőnek a követelés engedményezésére irányuló szándékáról való tudomásszerzése. A hitelezőváltás – amennyiben az engedményezés nem feltételes, illetve ha a felek nem jövőbeni követelést engedményeznek – pusztán konszenzussal, azaz az engedményező és az engedményes megállapodásával következik be. Az engedményezési szerződés tehát a konszenzuális szerződések körébe sorolható.¹⁴⁶ Az adós utólagos értesítése jelentős jogkövetkezményekkel jár az engedményező és az engedményes adóshoz fűződő kölcsönös viszonyában, de nem érinti az engedményezés hatályát.¹⁴⁷

Az engedményezési szerződésről elmondható, hogy az:

- a) konszenzuális,
- b) nem nevesített (*innominát*),
- c) *inter vivos* jogügylet,
- d) alakisághoz nem kötött,¹⁴⁸
- e) egyaránt lehet ingyenes, illetve visszatérő is.

Az engedményezési szerződésnek kellő pontossággal azonosítania kell a követelést, hogy az ne legyen felcserélhető más követeléssel – tehát annak ki kell állnia a bizonyossági tesztet.¹⁴⁹ Ennek megfelelő módja az adós személyének, a teljesítés tárgyának és terjedelmének, valamint a követelés keletkezésének alapjául szolgáló, jogilag releváns ténynek a meghatározása.¹⁵⁰ A jövőbeli követelések esetében, ahol azokat nem lehet pontosan meghatározni, az engedményezési szerződéssel szemben kevésbé szigorú követelményeket támasztanak. Ilyen esetben elegendő, ha a követelés kellően meghatározható. Az engedményezési szerződés rendszeresen tartalmazza annak megjelölését is, hogy az engedményezés ellenérték fejében vagy ellenérték nélkül történik-e, mivel ez

¹⁴⁶ Dvořák, 2014b, 727. o.

¹⁴⁷ Handlar, 2013, 782–786. o.

¹⁴⁸ Az engedményezési szerződés formáját az új cseh Ptk. kifejezetten nem szabályozza. Az általános elvekből arra következtethetünk, hogy az nincs formakényszernek alávetve. Így az okirati forma nem kötelező, ami eltérést jelent a korábbi jogi szabályozáshoz képest; a szerződés akár szóban is megkötődhet. Kivételek olyan esetben léteznek, amikor az okirati formát a törvény kötelezővé teszi – az új cseh Ptk. 564. § rendelkezéseivel összhangban. Okirati formára akkor van továbbá szükség, ha a szerződő felek egyike ragaszkodik hozzá, az új cseh Ptk. 1758. §-a értelmében. A kötelező alakiság be nem tartásával született ügylet a cseh Ptk. 582. §-a alapján semmis.

¹⁴⁹ Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 182. o.

¹⁵⁰ Eliáš, 2014.

hatással van az engedményező felelősségére a követelés behajthatóságával és időtartamával kapcsolatban.¹⁵¹

Összességében elmondható, hogy a szóban forgó szerződés nem nevesített (inno-minát) szerződés, kétoldalú jogi aktus az engedményező és az engedményes között. Az adós státusza ebben az összefüggésben irreleváns, és a szerződésben csak az adós azonosítására van szükség. Az engedményezési szerződés révén az eredeti hitelező és az adós közötti kötelelem megszűnik. Az engedményezési szerződés lényegeként az fogalmazható meg, hogy az csak a hitelező személyében eredményez változást. Ez a megállapítás lényegében a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának ítélkezési gyakorlatán alapul, mely fórum 2013. május 15-i ítéletében kifejtette, hogy az engedményezési szerződés lényege csak a hitelező személyében bekövetkező változás, mindemellett az engedményezési szerződést nem nevesített szerződésként¹⁵² definiálta.¹⁵³

Ahhoz, hogy a hitelező személye megváltozzon, az engedményezési szerződésnek érvényesnek kell lennie. A szerződés révén az engedményező nemcsak az engedményezett követelést, hanem a követelés érvényesítésére szóló jogosultságot (a keresetindítási jogot), illetve a teljes körű végrehajtáshoz való jogot is megszerzi.¹⁵⁴

A lényegi elemek (*essentialia negotii*) a jognyilatkozat azon részét képezik, amelyek jogilag azonosítják az aktust, és kellőképpen megkülönböztetik azt más jognyilatkozatoktól.¹⁵⁵ Ha ezek a lényeges elemek hiányoznak, a jogi aktus érvénytelen, vagy adott esetben határozatlansága vagy érthetlensége miatt jogügyletnek sem minősül. Ahhoz, hogy a szerződés jogilag engedményezési szerződésnek minősüljön, meghatározott elemeket kell tartalmaznia. A cseh Legfelsőbb Bíróság többször foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mely elemek elengedhetetlenek az engedményezési szerződéshez. Kiemelendő ezek közül a 2000. december 20-i ítélet,¹⁵⁶ amelyben összefoglalásra került, hogy mi tartozik a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés lényegi kellékei közé:

„A követelések engedményezésére vonatkozó szerződés kötelező tartalma a szerződő felek (az engedményező és az engedményes) tényleges azonosításán túlmenően magában

151 Lojtková, 2018.

152 Vö. a szlovák Ptk. 51. §-ával, amely alapján a szerződő felek olyan szerződést is köthetnek, amely nincs külön szabályozva; ez a szerződés azonban nem lehet ellentétes a törvény tartalmával vagy céljával.

153 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2013. május 15-i, 31 Cdo 3043/2010. sz. ítélete.

154 Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2011. augusztus 31-i, 29 Cdo 4868/2009. sz. ítéletével.

155 Švestka és Dvořák, 2009, 87. o.

156 Lásd bővebben a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2000. december 20-i, 32 Cdo 2306/98. sz. ítéletét.

foglalja az engedményezett követelés azonosítását, amelynek tartalmaznia kell az engedményező adósának megfelelő azonosítását, valamint a követelés leírását, annak összegét és az alapjául szolgáló tényeket. Az engedményezett követelést kellő bizonyossággal szükséges azonosítani, hogy ne legyen felcserélhető az engedményező ugyanazon adóssal szemben fennálló másik követelésével, és hogy a felek között ne legyen kétséges, hogy milyen követelést hogyan és mikor engedményeztek.”

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a cseh Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata alapján a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés lényegi kellékei: a felek azonosítása, az engedményezett követelés azonosítása az adós megfelelő azonosításával, az összeg és az alapjául szolgáló tények leírásával, valamint a követelés kellően határozott azonosítása,¹⁵⁷ hogy az összetéveszthetetlen legyen.¹⁵⁸ Ezt követően az ítélkezési gyakorlat megerősíti, illetve tovább fejleszti és pontosítja ezeket a következtetéseket.

1.3.5. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés mindhárom érintett jogalany, azaz az engedményező, az engedményes, illetve az adós jogi helyzetében változást eredményez. A szóban forgó joghatások elsősorban az engedményezőt és az engedményest érintik, míg az adós esetében minimális változásról beszélhetünk.

157 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának véleménye szerint a követelés különösen az alapjául szolgáló jogi tény, az összeg, a lejárat időpontja vagy más tények alapján azonosítható, ideértve a követelés alapjául szolgáló jogcímre való utalást is. Ugyanakkor a bíróság hozzáteszi, hogy amennyiben a szerződő felek az engedményezési szerződésben a követelést egyéb adatokkal azonosítják, és ez az engedményezett követelés bizonyosságának követelménye szempontjából elegendő, nem szükséges az engedményezett követelés eredetének jogi okát a szóban forgó szerződésben megjelölni; ilyen követelményt semmilyen jogszabályból nem lehet levezetni. Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2003. július 31-i, 20 Cdo 1319/2002. sz. határozatát, valamint a 2006. március 22-i, 32 Odo 523/2005. sz. ítéletét. A legfelsőbb bírói testület kialakult gyakorlata szerint a követelések összességének engedményezéséről szóló megállapodás akkor is kellően határozott, ha nem sorolja fel az egyes követeléseket, ha a felek által választott azonosító jellemzőkből egyértelműen kiderül, hogy mely követelések képezik az engedményezés tárgyát. Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2007. június 20-i, 33 Odo 1433/2006. sz. ítéletét.

158 A követelés egy részének engedményezésére hasonló kritériumok vonatkoznak. A prágai Városi Bíróság 2005. október 24-i, 50 Cm 241/2002-18. sz. ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy a követelés egy részének engedményezésére vonatkozó szerződés érvényességéhez a jogügylet bizonyosságának követelménye szempontjából szükséges, hogy az engedményezett követelés egy részét a teljes követeléshez képest kellően határozottan és a jövőben félreérthetetlenül, azaz minden kétséget kizáró módon határozzák meg, hogy nyilvánvaló legyen a követelés mely részét engedményezték.

Az *engedményező* esetében a változás az átengedett követelés, annak tartozékai és minden hozzá kapcsolódó jog elvesztésében testesül meg, amiből kikövetkeztethető, hogy az engedményező az engedményezést követően nem jogosult a követelés behajtására, és nem jogosult az ellenértéket sem megkapni az adóstól.

Az *engedményes* a hitelező helyébe lép, ami azt jelenti, hogy megszerzi a követelést annak minden tartozékával és a hozzá kapcsolódó jogokkal együtt. Fontos feltétel azonban, hogy a követelés engedményezése nem ronthatja az adós jogi helyzetét. A magánjogban a *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*¹⁵⁹ elve érvényesül, amely a vizsgált országban az engedményezés jogintézménye esetében is megfigyelhető. Mivel a kötelezettség tartalma nem változik, kizárólag csak az eredeti hitelező követeléséhez kapcsolódó jogok szállnak át az új hitelezőre.¹⁶⁰ E célból az úgynevezett méltányos engedményezés elve alapján a nemzeti jogszabályok szabályozzák például azokat a kifogásokat, amelyeket az adós az engedményezővel szemben emelhet, vagy azokat a feltételeket, amelyek mellett az adós teljesítheti az engedményezővel vagy az engedmenyessel szemben fennálló kötelezettségét.¹⁶¹

Az *adós* az új hitelezőnek csak attól az időponttól kezdve köteles fizetni, amikor az az engedményezésről tudomást szerzett.

1.3.6. Az adós értesítése

A Ptk. egyes rendelkezéseiből kitűnik, hogy a követelés engedményezésére az adós beleegyezése nélkül sor kerül, ezért olyan mechanizmust szükséges megalkotni, amely legalább részben védi az adóst is.¹⁶² Mindaddig, amíg az adóst nem értesítik az engedményezésről, az továbbra is az engedményezőnek, az eredeti hitelezőnek köteles teljesíteni. Ebből kifolyólag, értesítés hiányában az engedményesnek nem lenne valós lehetősége arra, hogy követelését sikeresen érvényesítse az adóssal szemben. Mindemellett rögzítendő, hogy a Ptk. nemcsak az adós, hanem a tartozást biztosító harmadik személyek jogállásáról is rendelkezik.¹⁶³ A követelés harmadik személyre történő átruházásának bejelentésekor vagy igazolásakor a joghatások ezzel a személlyel szemben is beállnak. Így az engedményező ebben a pillanatban a biztosított követeléshez kapcsolódó jogokat is megszerzi.

159 Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel saját maga rendelkezik. Ennek kapcsán lásd például: Kincel, Skřejpek és Urfus, 1995, 354. o.

160 Švestka és mtsai., 2008, 1414. o.

161 Kožušník, 2010, 457. o.

162 Ez magában foglalja az adós kötelező értesítését a cseh Ptk. 1882. § rendelkezései szerint.

163 Cseh Ptk. 1883. §.

Ami a gyakorlatot illeti, egyszerűbb megoldásnak bizonyul az engedményező által a követelés engedményezéséről szóló értesítés.¹⁶⁴ Az engedményezés érvényességéhez azonban az is szükséges, hogy az értesítés az adóssal szemben is érvényes legyen.¹⁶⁵ A gyakorlatban sokszor találkozunk úgynevezett csendes engedményezésekkel, amikor az adóst egyáltalán nem értesítik, és a követelést az engedményező hajtja be az engedményes nevében.¹⁶⁶

Ahhoz, hogy a bejelentés érvényes legyen, annak tartalmából egyértelműen ki kell derülnie, hogy az engedményező milyen követelést engedményezett, és azt kire, milyen formában engedményezte.¹⁶⁷ Mindemellett a bejelentésnek meg kell felelnie a jogi aktusok általános követelményeinek, azaz konkrétan és érthetőnek kell lennie.

Ahogy az már fentebb említésre került, a Ptk. nemcsak az adóssal, de a tartozást biztosító harmadik személyekkel szemben is rendelkezik az 1883. §-ban foglalt értesítésről. A követelés harmadik személyre történő átruházásának bejelentésekor vagy igazolásakor a joghatások ezzel a személlyel szemben is beállnak. Így az engedményező ebben a pillanatban a biztosított követeléshez kapcsolódó jogokat is megszerzi.¹⁶⁸

1.3.7. Behajthatóság, kezesség, kifogások

A Ptk. normáiból kiolvasható a követelés időtartamára és behajthatóságára vonatkozó szavatosság szabályozása is,¹⁶⁹ amely az ellenérték fejében engedményezett követelések esetén *ex lege* keletkezik. Ez mindenképpen újdonságnak és jelentős változásnak tekinthető a korábbi Polgári törvénykönyv releváns rendelkezéseihez képest, miszerint a feleknek az ellenérték fejében engedményezett követelések esetében is meg kellett állapodniuk a szavatosságról.¹⁷⁰ A Ptk. vonatkozó rendelkezései értelmében azonban

164 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 2009. december 9-i, 31 Cdo 1328/2007. sz. ítéletében kimondta, hogy ha az adóst az engedményező tájékoztatja a követelés engedményezéséről, az adós nem jogosult a bíróság előtt a követelés engedményezésének érvénytelenségére hivatkozni. Az ítékezési gyakorlat régóta úgy tartja, hogy csak az engedményező és az engedményes, nem pedig az adós kérheti a követelés engedményezésének érvénytelenítését. A Cseh Köztársaság Alkotmánybírósága a 2011. február 24-i, I. ÚS 2276/08. sz. határozatában rögzítette, hogy miután az adóst megfelelően tájékoztatták a követelés engedményezéséről, vagy az engedményezést megfelelően bizonyították, már nem döntő, hogy a követelés engedményezésére ténylegesen sor került-e, és hogy az engedményező és az engedményezett közötti engedményezési megállapodás érvényesen jött-e létre.

165 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2015. január 29-i, 23 Cdo 2704/2012. sz. ítélete.

166 Lojková, 2018.

167 Eliáš, 2014.

168 Lojková, 2018.

169 Cseh Ptk. 1885. §.

170 Vö. a régi csehszlovák Ptk. 527. § (2) bek. szövegével.

az ellenérték nélkül engedményezett követelések esetében nem keletkezik törvényi szavatosság, a feleknek szerződésben kellene megállapodniuk erről. Visszterhes engedményezés esetén az engedményező a követelés időtartamáért és behajthatóságáért a kapott ellenérték kamatokkal növelt összegéig szavatol; mivel a Ptk. a felek akaratának autonómiáját érvényesíti, az engedményező és az engedményes megállapodhatnak és szerződéssel kizárhatják a követelés behajthatóságára vagy időtartamára vonatkozó szavatosságot.¹⁷¹ Abban az esetben nem merül fel a szavatosság, ha az engedményes tudatában volt annak, hogy a követelés behajthatatlan, vagy ha a követelés bizonytalan vagy jövőbeli. Mindemellett az engedményező nem szavatol az engedményezést követően behajthatatlanná vált vagy az engedményes hibájából behajthatatlanná vált követelés behajthatóságáért.¹⁷²

Félreérthető helyzetek merülhetnek fel például olyan esetekben, amikor az engedményezési megállapodás nem határozza meg, hogy a követelés engedményezése ellenérték fejében vagy ellenérték nélkül történik-e. Ahogyan az már a fentiekben említésre került, ez a kérdéskör nem tartozik a szerződés lényegi elemei közé, éppen ezért nem kell a szerződésben kifejezetten szerepelnie. A Legfelsőbb Bíróság egy döntésében¹⁷³ megállapította, hogy amennyiben a követelések engedményezéséről szóló szerződés nem tartalmazza az ellenszolgáltatás megjelölését, az ingyenes engedményezésnek minősül.¹⁷⁴ Mindezzel ellentétben egyes korábbi szakirodalmi vélemények inkább arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az olyan szerződés, amely nem tartalmazza ezt a megjelölést – a jogszabály homályossága miatt –, semmis. A Legfelsőbb Bíróság döntésével kapcsolatban megállapítható, hogy az a maga idejében időtállóan és a korábbi Polgári törvénykönyv elveivel összhangban lévőnek minősült, ahol a kódex 574. §-a rendelkezéseire tekintettel a fókusz elsősorban a jogügyletek érvényességének megőrzésére irányult.¹⁷⁵

A követelés engedményezése teljes mértékben az adós beleegyezése nélkül történik, akinek nincs ráhatása az engedményezés folyamatára. Annak ellenére, hogy az adósnak nincs beleszólása a folyamatba, a jogszabály számos mechanizmust tartalmaz annak érdekében, hogy az adós helyzetének romlására ne kerüljön sor. Számára az egyik védelmi mechanizmus a kifogás, amelyet az adós az engedményezővel szemben

¹⁷¹ Lojtková, 2018.

¹⁷² Ilyen például a hitelező passzivitása miatt elévült követelés. A követelés engedményezését követően még a függő kockázat is átszáll az engedményesre. Lásd Novák, 2013.

¹⁷³ A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2010. július 21-i, 28 Cdo 1092/2009. sz. határozata.

¹⁷⁴ Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. december 9-i, 31 Cdo 1328/2007. sz. ítéletével.

¹⁷⁵ Lojtková, 2018.

emelhet. Ki kell hangsúlyozni: a követelés engedményezése csak a hitelező személyének megváltozását jelenti, a kötelezettség tartalmának megváltozását nem.¹⁷⁶

Az adósnak az engedményezővel szembeni kifogásait a Ptk. 1884. §-ának rendelkezései rögzítik, amelyek elsősorban a követelés eredetére és időtartamára, a követelés mértékére és megszűnésére vonatkozó kifogásokat szabályozzák.¹⁷⁷

A Ptk. értelmében az adós a követelés engedményezése után is felhívhatja kifogásait, de csak azokat, amelyekkel az engedményezés időpontjában már rendelkezett.¹⁷⁸ Ha az adósnak viszontkövetelése áll fenn az engedményezővel szemben, a követelés engedményezése után, de az engedményezésről való tudomásszerzést követően, indokolatlan késedelem nélkül kifogást emelhet az engedményezővel szemben. Az adós mindent kifogásolhat az engedménnyel szemben is, amit egyébként kifogásolt volna az engedményezővel szemben, amennyiben az engedményezésre nem került volna sor.¹⁷⁹

Probléma merülhet fel a követelések beszámítása esetén is, hiszen mindaddig, amíg az adóst nem értesítették megfelelően és érvényesen az engedményezésről, tartozását sikeresen beszámíthatja az eredeti hitelezővel szemben fennálló követelésébe. Az engedményezésről szóló értesítés megtörténtét követően azonban az adós már nem tudja beszámítani követelését az engedményezővel szemben, mivel ő már nem a hitelezője.¹⁸⁰

A kérdés már csak az, hogy mikor, illetve meddig tudja érvényesíteni az adós a kifogását? Megállapítható, hogy az adósnak a beszámítási kifogást a követelés engedményezéséről való tudomásszerzést követően indokolatlan késedelem nélkül kell érvényesítenie az engedményezővel szemben.¹⁸¹ Ahhoz, hogy kifogása sikeres legyen, három feltételnek kell teljesülnie: a követelésnek beszámításra alkalmasnak kell lennie,¹⁸² a követelés engedményezésének időpontjában fennálló követelésnek kell lennie, és az adósnak indokolatlan késedelem nélkül kell a beszámítási kifogást emelnie.¹⁸³

176 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1884. §.

177 Kočí, 2005.

178 Cseh Ptk. 1884. § (1) bek.

179 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1884. §.

180 Lojtková, 2018.

181 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 183. o. Azt, hogy a határidő indokolatlan késedelem nélkül történő betartása megtörtént-e, eseti alapon vizsgálják, figyelembe véve az ügy összes körülményét, valamint azokat a körülményeket, amelyek megakadályozták az adóst abban, hogy a beszámítási kifogást indokolatlan késedelem nélkül érvényesítse. Vö. a Cseh Köztársaság Alkotmánybíróságának 2006. április 18-i, IV. ÚS 314/05. sz. határozatával.

182 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 203. o.

183 Az adós által az engedményezővel szemben benyújtott egyéb kifogásokat nem korlátozza semmilyen határidő. Ezek közé tartozik például az elévülés kifogása, a kötelezettség teljesítéssel való megszűnésének kifogása vagy a követelés esedékességének kifogása, és ezeket az adós bármikor felhozhatja az engedményezővel szemben. Lásd: Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 183. o.

1.4. Magyarország

1.4.1. Alapvetés

A magyar Ptk. az engedményezést a 6:193–201. §§-ban szabályozza. Általánosan kimondja, hogy a jogosult a kötelezettel szembeni követelését másra ruházhatja át. Vagyis az engedményezés következtében alanyváltozás következik be az eredeti jogosultság vagy annak egy része (a meghatározott követelés) tekintetében.¹⁸⁴

A követelés átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és a követelés engedményezése szükséges. A szabályozás a tulajdonátruházás mechanizmusát követi e körben. A Ptk. rendszerében ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a dolog birtokának átruházása szükséges (Ptk. 5:38. §). Vagyis kétlépcsős a követelés átruházása: az átruházásra irányuló szerződés (például adásvétel) vagy más jogcím, illetve a birtokátruházás mintájára a követelés engedményezése szükséges. Így az engedményezés jogcímes (kauzális) és tradíciós ügyletnek minősül a hatályos magyar jogban. Lényeges leszögezni viszont, hogy a kétlépcsős jelleg nem jelenti azt, hogy a követelés átruházása a leggyakrabban ne egyetlen szerződés keretei között valósulna meg: az esetek jelentős részében a két szerződés „egybefonódik”: például az eredeti jogosult eladja a kötelezettel szembeni követelését az új jogosultnak (elkötelező szerződés), és ugyanabban a szerződésben engedményezéssel rá is ruházza azt (rendelkező szerződés).¹⁸⁵ A példánál maradva, a felek közötti viszonyokat egyszerre határozza meg az adásvétel (eladó–vevő viszony) és az engedményezés (engedményező–engedményes viszony). A kétlépcsős jelleg azonban időbeli elkülönüléssel is járhat. Tipikusan ez a helyzet a jövőbeli követelések esetén, amelyeknél az elkötelező szerződés megszülethet a jelenben, de az engedményezésre mint rendelkező ügyletre csakis akkor kerülhet sor, amikor a követelést megalapozó jogviszony már létezik.¹⁸⁶ Lényeges következménye a kétlépcsős jellegnek, hogy az engedményezési szerződés felbontása következtében az engedményezett követelés nem száll vissza – minden további jogcselekmény nélkül – az engedményezőre, a feleknek egy újabb engedményezésről szóló megállapodást kell kötniük a visszaengedményezésről, hogy a kötelmi ügylet megszűnését követően a dologi jogváltozást is az eredeti állapotnak megfelelően rendezzék.¹⁸⁷

184 Vékás, 2019, 332. o. A követelés a bírósági gyakorlat szerint is a kötelmi jogviszonyból eredő jogosultság, az engedményezés a jogosulti pozícióban alanyváltozást eredményez. EBH2010. 2234.

185 Vékás, 2019, 323–334. o.

186 Vékás, 2019, 334. o.

187 BH2016. 344.

1.4.2. Az engedményezési szerződésről általában

Az engedményezés az engedményező és az engedményes szerződése, amellyel az engedményes az engedményező helyébe lép. A kötelezett nem szerződő fél: neki „tűrnie” kell az alanyváltást, azt, hogy új jogosultnak kell teljesítenie.

Következésképpen a kötelezett nem alanya az engedményezési szerződésnek, és az engedményezéshez nem szükséges a kötelezett hozzájárulása. A bírósági gyakorlat szerint ráadásul az adósnak az engedményezési szerződés érvénytelenségének megállapítása, a jogutódlás bekövetkeztének eldöntése végett keresetindításra perbeli legitimációja nincsen. Az engedményezés az adós vonatkozásában absztrakt jogügylet, annak hiányosságaira való hivatkozással a teljesítést nem tagadhatja meg.¹⁸⁸ (Az engedményes is csak az engedményezett követelés érvényesítésére rendelkezik perbeli legitimációval¹⁸⁹). Tulajdonképpen a kötelezett a vele szemben fennálló követelést érintő engedményezési szerződés érvénytelenségére nem hivatkozhat, ha nem jelöl meg olyan speciális körülményt, amelynél fogva számára lényeges, hogy kinek kell teljesítenie,¹⁹⁰ vagyis csak a jogosult személyéhez kötött engedményezés (alább tárgyalandó) semmisségére hivatkozhat. Egyébként azonban az a megállapítás érvényesül, amely szerint az engedményezett követelés kötelezettjének nem fűződik jogi érdeke az engedményezési szerződés semmisségének megállapításához, ezért a kötelezett nem érvényesíthet eredményesen az engedményezési szerződés semmisségére alapított igényt.¹⁹¹

A kötelezett a szerződésnek nem alanya még akkor sem, ha az írásba foglalt engedményezési szerződést aláírta.¹⁹² Így az engedményezés nem is jelenti az eredeti szerződés módosítását, mivel a szerződésmódosítás a szerződés alanyainak a közös megállapodása.¹⁹³

A Ptk. nem ír elő alaki feltételeket az engedményezés vonatkozásában. A bírósági gyakorlat szerint a szerződés szóban¹⁹⁴ vagy ráutaló magatartással is érvényesen lét-

188 EBH2005. 1227. II. A Kúria szerint az engedményezett követelés kötelezettje a Ptk. 6:197–198. §§-ában foglaltak megsértése alapján hivatkozhat az engedményezésről való értesítés és a teljesítési utasítás érvénytelenségére, de azon az alapon nem, hogy az engedményezési szerződés nem jött létre vagy érvénytelen. Vö. Gfv.30339/2019/4.

189 BH2008. 128.

190 Pfv.20021/2019/9. Ugyanilyen értelemben szögezte le a Kúria, hogy a kötelezett a vele szemben fennálló követelést érintő engedményezési szerződés érvényességének vitatására csak akkor jogosult, ha olyan speciális körülmény áll fenn, amelynél fogva nem lényegtelen a számára, hogy az eredeti jogosultnak vagy az engedményesnek kell teljesítenie. Vö. Pfv.20345/2022/8.

191 Pf.20160/2021/8.

192 BDT2010. 2255.

193 BDT2001. 537.

194 Pfv.20388/2019/5.

rejön. „Más kérdés, hogy a felek (az engedményező és az engedményes) a bizonyítás megkönnyítése érdekében rendszerint írásba foglalják az engedményezést tartalmazó megállapodásukat. Az írásba foglalás egyébként is szükséges lehet a kötelezett értesítéséhez.”¹⁹⁵ A bírósági gyakorlat szerint is az engedményezésre a Ptk. nem ír elő alaki követelményt, csak az arról való értesítést kell írásban közölni.¹⁹⁶

1.4.3. Az engedményezhető követelés meghatározása

Az engedményezett követelést a kötelezett, a jogcím, az összeg és az esedékesség megjelölésével vagy egyéb olyan módon kell meghatározni, amely az engedményezés időpontjában, jövőbeli követelések esetén legkésőbb a követelés létrejöttékor az engedményezett követelést azonosíthatóvá teszi.¹⁹⁷ Az engedményezendő követelés pontos meghatározása lényeges, ugyanis a nem azonosítható követelés nem száll át az engedményesre.¹⁹⁸ Az engedményezési szerződésben viszont nem szükséges megjelölni az engedményezett lejárt követelés összegét, ha az engedményezés időpontjában még bizonytalan, hogy milyen összegű követelés száll át az engedményesre, de a felek meghatározták az átszálló követelés legmagasabb összegét, és a követelés az összeg pontos megjelölése nélkül is beazonosítható.¹⁹⁹

A követelés akkor engedményezhető, ha az engedményezéskor már létezik az a jogviszony, amelyből a követelés fakad. Ellenkező esetben csak az elkötelező szerződés jöhet létre, a tényleges engedményezés mint rendelkező ügylet csakis a követelés létrejöttének pillanatától valósítható meg, az engedményezés tradíciós (kétlépcsős) ügylet jellegéből kifolyólag. Fontos viszont leszögezni, hogy az engedményezéshez a jogviszony léte a törvényes elvárás, azaz nem szükséges a követelésnek lejárnak lennie.

Semmis a jogosult személyéhez kötött követelések engedményezése.²⁰⁰ A jogosult személyéhez kötött követelések engedményezésének tilalma logikus: az ilyen követelések nem lehetnek forgalom tárgyai, mert a jogosult személyétől függően a tartalmuk megváltozik, márpedig az engedményezés lényege pontosan az, hogy általa tartalmilag nem módosulhat a kötelezett pozíciója.²⁰¹

195 Vékás, 2019, 334. o. A jövőbeni követelések vonatkozásában részletesen lásd Szilágyi, 2017.

196 P.20014/2020/40.

197 Díjszabást és részletes elszámolási szabályokat tartalmazó fuvarozási keretszerződésből eredő, jövőben keletkező díjköveteléseit a fuvarozó hatályosan engedményezheti alvállalkozójára. Vö. Gf.30235/2020/6.

198 Vékás, 2019, 334. o. Lásd még Kiss, 2007, 22. o.

199 Pf.20806/2022/7.

200 A kérdéstről lásd még Serák, 2012, 429–435. o.

201 Vékás, 2019, 337. o.

Személyhez kötött a követelés, ha természetére, terjedelmére a jogosult személye lényeges befolyást gyakorol: a tartási követelések, amelyek a jogosult személyes körülményeitől, rászorultságától függenek; ugyanígy a személyiségi jogok megsértéséből fakadó követelés sem engedményezhető mindaddig, amíg azt bíróság nem ítélte meg, vagy a jogsértő nem ajánlott fel konkrét összeget.²⁰²

Egyébként a szerződési, szerződésen kívüli kártérítési,²⁰³ jogalap nélküli gazdagsági és más kötelmi követelések főszabály szerint engedményezhetőek. A bíróság szerint a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti követelés olyan vagyoni jogi igény, amelynek engedményezését a jogszabály nem tiltja.²⁰⁴ Amennyiben az ügyvezető az általa képviselt cégnek – az adósnak – kárt okozott, a felszámoló a polgári jogi kárigényt saját maga is érvényesítheti, illetve azt engedményezheti.²⁰⁵

A bírósági gyakorlatban ugyanakkor leszögezték, hogy a kötelesrész mint kötelmi jellegű pénzkövetelés engedményezhető.²⁰⁶ Szintén engedményezhetőek a vitás, peresített követelések.²⁰⁷ Jóerkölsbe ütközik, ezért semmis a felszámoló és harmadik személy között bizonytalan követelésre létrejött engedményezési szerződés, ha a szerződés megkötésekor az engedményes már lényegesen magasabb összeghez jutott hozzá az engedményezés kapcsán, mint amely értéken a szerződést megkötötték, s a szerződés megkötésekor az engedményes már tudta, hogy számára az engedményezés kockázat nélküli.²⁰⁸

A bíróság szerint a szerződés érvénytelenségének megállapításához fűződő jogi érdek nem engedményezhető.²⁰⁹ A szerződésből eredő követelés engedményezése a szerződéstől való elállási nyilatkozatra nem terjedhet ki, mivel a szerződés megszűnését eredményező nyilatkozatot csak az eredeti jogosult, az engedményező tehet.²¹⁰ Engedmény-esetekben a jogok olyan tartalommal szállnak át az engedményezőről az engedményesre, ahogyan azok az engedményezőt megillették. Ez a jogérvényesítés módjára is vonatkozik. Ha az engedményezett követelés tekintetében választottbírósági kikötés van, úgy az engedményes követelése is választottbíróság előtt érvényesíthető.²¹¹

202 Vékás, 2019, 337. o.

203 BH2005. 55.

204 EBH2008. 1868. I.

205 BDT2008. 1772.

206 BH1994. 367.

207 BH2002. 72.

208 BDT2009. 2104.

209 BH2001. 335.

210 BDT2008. 1925.

211 A 2002/1. VB. határozat.

1.4.4. Engedményezést kizáró kikötés

Kétségtelen, hogy a kötelezettnek legitim érdeke fűződhet az engedményezés kizárásához.²¹² Az új jogosult személye számára különféle nehézségeket okozhat, akkor is, ha az alanyváltozásból fakadó esetleges költségeket meg kell téríteni. A Ptk. viszont kategorikusan úgy rendelkezik, hogy harmadik személlyel szemben hatálytalan a követelés engedményezését kizáró kikötés (*pactum de non cedendo*). A Ptk. nem tesz különbséget a jóhiszemű és rosszhiszemű harmadik személyek között.²¹³ Vagyis a jogalkotó a követelések forgalomképességét kívánta megerősíteni.²¹⁴ A szankció a *pactum de non cedendo* hatálytalansága, azaz a harmadik személyekkel, a lehetséges engedményesekkel szemben nem lehet sikerrel hivatkozni ilyen záradékra, vagyis az engedményezés érvényesen létrejön, és a kötelezett az engedményesnek kell teljesítsen. Ez a hatálytalanság azonban nem érinti az engedményező felelősségét az engedményezést kizáró kikötés megszegéséért. A tilalom harmadik személyekkel szembeni hatálytalansága így nem zárja ki azt, hogy az eredeti jogosult (az engedményező) szerződésszegést követett el a kötelezett szemben. A bírósági gyakorlatban is megállapították, hogy a tilalom ellenére kötött engedményezés szerződésszegést valósít meg az engedményező és kötelezett közötti jogviszonyban, és a kötelezett az engedményezővel szemben szerződésszegési igényt támaszthat. Konkrétan, ha a felek a vállalkozási szerződésben kikötötték, hogy a vállalkozói díjkövetelés másra nem engedményezhető, önmagában a kikötés ellenére létrejött engedményezési szerződés nem érvénytelen. Ilyen esetben az engedményező a követelés engedményezésével szerződésszegést követ el, amelynek jogkövetkezményeként a megrendelő kártérítési igénnyel élhet.²¹⁵ Hasonlóképpen a bírósági gyakorlat szerint gazdálkodó szervezet kártérítési követelésének a tagjára történő engedményezése nem ütközik jogszabályba.

Viszont a Ptk. szerint semmis a szerződés azon kikötése, amely e szerződésszegés esetére felmondási jogot biztosít vagy kötbérfizetési kötelezettséget ír elő. Ezek aránytalanul súlyos szankciók lennének a jogalkotó felfogása szerint, mert ezen technikák alkalmazása tulajdonképpen a *pactum de non cedendo* olyan mérvű megerősítését tennék

²¹² Vékás, 2019, 338. o.

²¹³ Vö. Gárdos, 2004, 11–17. o.

²¹⁴ A szakirodalomban leszögezték, hogy „az engedményezés lehetőségének tömeges kizárása nemzetgazdaságilag káros, mert jelentős vagyontömeget tesz forgalomképtelenné, von ki a vagyoni forgalomból. Erre Magyarországon is volt példa: beszállítók megrendelői – erősebb pozíciójuk adta lehetőségükkel élve – ráadásul általános szerződési feltételekben általános jelleggel – megkísérelték kizárni a velük szembeni követelések engedményezhetőségét. Ezzel ki akarták iktatni a jogosult lehetőségei közül a követelések behajtásának egyik módját: a faktorálást is.” Vö. Vékás, 2019, 338. o.

²¹⁵ BDT2011. 2419.

lehetővé, hogy a követelések forgalomképessége érdekében előírt hatálytalansági szankció illuzórikussá válna. Helyesen állapították meg, hogy e tilalom eredményeképpen „a szerződésszegési jogkövetkezmények gyakorlatilag a kártérítési igényre korlátozódnak, ennek feltételeit pedig a Ptk. szigorúan körülhatárolja (6:142–143. §§-ok)”.²¹⁶

Helyesen szögezték le, hogy általános jelleggel a semmisség szankciójának mint végső magánjogi eszköznek az alkalmazása nem lett volna indokolt ebben az esetben, mert tekintettel kell lenni a kötelezettnek az alanyváltozás megakadályozására vonatkozó jogos érdekére is.²¹⁷ Álláspontunk szerint viszont célszerűbb lenne a *pactum de non cedendo* tilalmát a pénzkövetelések esetében semmisséggel sújtani, mert a pénzkövetelések valós forgalomképessége így tud megvalósulni. A kötelezettnek az alanycserére vonatkozó érdeke pénzkövetelések esetében kevésbé méltányolandó.

1.4.5. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés legfőbb joghatása az alanycsere: az eredeti jogosult, vagyis az engedményező helyét az új jogosult, az engedményes veszi át az engedményezett követelés vagy követelésrész vonatkozásában. Az engedményezés maga után vonja ezt az alanyváltozást, az értesítés és a teljesítési utasítás csak a művelet kötelezzettel szembeni hatályát biztosítják.²¹⁸ Az engedményezésnél különbséget kell tenni a követeléshez kapcsolódó és a szerződés egészéhez kapcsolódó jogok között. Az előbbieket átszállnak a követelés átruházásával együtt, az utóbbiak – ideértve az érvénytelen szerződés jogkövetkezményeivel kapcsolatos jognyilatkozatot is – viszont csak egy kifejezetten erre irányuló, jogátruházó szerződéssel kerülhetnek az engedményeshez.²¹⁹ A jogviszony sohasem tárgya az engedményezésnek, hanem csak a belőle eredő követelés.²²⁰

Az engedményező köteles az engedményest a követelés érvényesítéséhez szükséges tájékoztatással ellátni, és köteles a birtokában lévő, a követelés fennállását bizonyító okiratokat az engedményesnek átadni. Ez a kötelezettség a szerződési jognak az együttműködési és tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó alapelvéből is következik (Ptk. 6:62. §). A követelés fennállását bizonyító okirat lehet például maga a követelés forrásul szolgáló eredeti szerződés, tartozáselismerő nyilatkozat, vagy a követelés forrásául szolgáló más okirat (például deliktuális kártérítést megállapító bírósági határozat).

²¹⁶ Vékás, 2019, 339. o.

²¹⁷ Vékás, 2019, 339. o.

²¹⁸ Az értesítésről és a teljesítési utasításról lásd ezen alfejezet folytatását.

²¹⁹ Gfv.30183/2021/4.

²²⁰ Pfv.21356/2021/5.

Az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok, valamint a kamatkövetelés is.²²¹ *Per a contrario*, az önálló garancia nem száll át az engedményesre. A követelés engedményezése folytán a jelzálogjog a törvény erejénél fogva átszáll az engedményesre, ezért a felszámolási eljárásban a hitelezői igény besorolásánál nem annak van jelentősége, hogy az engedményes javára a jelzálogjog az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzésre került, hanem annak, hogy a követelés a felszámolás kezdő időpontja előtt jelzáloggal biztosított volt-e.²²² Jelzálogjoggal biztosított követelés engedményezésekor a zálogjog is átszáll az új jogosultra. Nem keletkezik tehát új zálogjog, hanem az átszálló, engedményezett követelést biztosító olyan zálogjog áll fenn, mely megtartja eredeti rangsorát. A felszámolási eljárásban tehát a hitelezői igény besorolásakor az eredeti rangsor az irányadó.²²³ Ha az engedményezési szerződésben a követelés biztosítékát képező zálogjogokat a felek tételesen felsorolják, nem jogszabálysértő az a szerződésértelmezés, hogy a fel nem tüntetett zálogjogokat nem kívánták fenntartani.²²⁴

A követelés engedményezésével nem száll át a törvény erejénél fogva az a váltó sem, amely a követelés biztosítékaul került kiállításra a hitelező javára. A váltó kiállítás abszolút kötelezettségvállalást jelent, ezért a váltóbirtokos követelésének jogcíme maga a váltó, nem pedig az alapügylet szerinti kezességvállalás.²²⁵ Megjegyezzük, hogy álláspontunk szerint ilyen esetben nincs akadálya a biztosítéki célú váltó engedményesre történő forgatásának, vagyis a váltó átruházásának.

A korábbi bírói gyakorlat szerint a követelés engedményezése külön kikötés hiányában nem terjedt ki a kamatokra is.²²⁶ Ugyanígy azt is megállapították, hogy ha az engedményezési szerződés az engedmény összegét meghatározza, de nem szól a már esedékessé vált késedelmi kamatokról, azok összege – a kamat járulékos jellege

221 A T/4025 törvényjavaslat szerint, amelyet 2023. május 16-án nyújtottak be az Országgyűlésnek, a magyar Ptk. e rendelkezései a következőképpen módosulnának: „Az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelés teljesítését elősegítő és annak érvényesítéséhez kapcsolódó jogok, a követelés biztosítékai, valamint a kamatkövetelés is. Az engedményes követelheti a zálogtárgy birtokának átruházását, illetve a rá átszálló jelzálogjognak a javára való bejegyzéséhez szükséges jognyilatkozatok kiadását.” A javasolt szabályozás úgy is értelmezhető, hogy minden biztosíték átszáll az engedményezés következtében, vagyis az önálló biztosítékok is, amely viszont e biztosítékok természetével ellentétes. Ugyanakkor a jogszabály egy új bekezdéssel is kiegészülne, a következő szöveggel: „Ha az engedményezett követelés esedékessége a jogosult jognyilatkozatától vagy egyéb általa teljesítendő feltételtől függ, az engedményes megteheti a jognyilatkozatot vagy teljesítheti az esedékesség bekövetkezéséhez szükséges feltételt.”

222 BH2007. 157.

223 BH2002. 240.

224 Gfv.30279/2019/8.

225 EBH2003. 958. I.

226 BH1993. 95.

ellenére – automatikusan nem tárgya az engedménynek.²²⁷ A hatályos Ptk. a bírósági gyakorlatot e kérdéskörben módosította, új irányt adott, vagyis jelenleg a kamatkövetelés is automatikusan átszáll az engedményesre, kivéve, ha a felek másképp állapodtak meg.

Előfordulhat, hogy a kötelezettnek az engedményezés következtében a más jogosult (az engedményes) javára történő teljesítés többletköltségeket okoz. A kötelezett engedményezéssel okozott költségeinek a megtérítésére az engedményező és az engedményes egyetemlegesen kötelesek. Álláspontunk szerint a többletköltségeket a kötelezett le is vonhatja a saját teljesítésének értékéből. Többletköltség merülhet fel például a részen engedményezés esetében, amikor a kötelezett egy helyett több jogosulttal találja magát szemben.²²⁸

A magyar jog sajátossága, hogy az engedményezés kötelezettel szembeni teljes hatálya két feltételhez kötött: a kötelezett értesítéséhez, valamint a teljesítési utasításhoz. Ennek célja a kötelezett megfelelő védelme.

a) Az első szükséges jognyilatkozat a kötelezett értesítése.²²⁹ A Kúria szerint az engedményezés kötelezettel szembeni hatályosulásának feltétele a kötelezett arról történő értesítése.²³⁰ A Ptk. szerint az engedményező köteles az engedményes választásának megfelelően a kötelezettet az engedményezésről az engedményezés tényét és az engedményezett követelést megjelölve írásban értesíteni, vagy az engedményes személyt is meghatározó engedményezési okiratot az engedményesnek átadni. Látjuk, hogy két alternatív értesítési módot rögzít a Ptk.: első esetben az engedményező értesítheti a kötelezettet az engedményezésről. Tartalmi kellékként az engedményező mint eredeti jogosult a kötelezettel írásban az engedményezés tényét közli és az engedményezett követelést jelöli meg. Láthatjuk, hogy e körben az engedményes személyét nem kell megjelölni. Második esetben az engedményező az engedményes személyét is meghatározó engedményezési okiratot ad át az engedményesnek. Mivel e körben a Ptk. szerint az engedményezési okiratot az engedményesnek kell átadni, a kötelezett tényleges értesítését maga az engedményes végzi el, minőségét pedig az engedményezési okirattal bizonyítja.²³¹ A két alternatív értesítési mód közötti választás a Ptk. diszpozitív szabálya szerint az engedményest illeti meg. A bírósági gyakorlat szerint is az engedményezés megtörténtének igazolására csak akkor van szükség, ha az értesítés az engedményestől

²²⁷ BH1997. 449.

²²⁸ Vö. Gárdos, 2003, 3–18. o.

²²⁹ EBH2005. 1222.

²³⁰ Pfv.20896/2019/6.

²³¹ Ellentétes álláspontonról, amely szerint ilyen esetben is az engedményező értesíti a kötelezettet, lásd Vékás, 2019, 335. o.

származik és az adós az igazolást kéri.²³² Még határozottabb formában: amennyiben az adós az engedményezőtől kap értesítést a követelés átruházásáról, az engedményezés megtörténtének igazolását nem kérheti.²³³ Viszont a kötelezett az engedményestől kapott értesítés esetén jogszerűen tarthat igényt az engedményezés megtörténtének hitelt érdemlő igazolására. Ezért nem róható a terhére, hogy annak megtörténteig az engedményes részére nem teljesít.²³⁴

Az értesítés által kiváltott első joghatás, hogy a kötelezett értesítését követően az engedménnyel szemben hatálytalan a kötelezett és az engedményező szerződésének módosítása.²³⁵ „Ez a törvényi rendelkezés elvileg nem érinti az eredeti felek (az engedményező és a kötelezett) jogviszony-módosítási jogát, hiszen az engedményezés után is ők az eredeti kötelelem alanyai, az engedményes csak az engedményezésben meghatározott követelés jogosultjává vált. A módosítás azonban (például fizetési kötelezettség elengedésével vagy fizetési halasztás adásával) nem teheti hátrányosabbá az engedményes helyzetét az engedményezett követelés tekintetében, mert egy ilyen módosítás az engedményesre nem hat ki.”²³⁶

Az értesítés második joghatása, hogy a kötelezett az engedménnyel szemben csak azokat a kifogásokat érvényesítheti és azokat az ellenköveteléseket számíthatja be, amelyek az engedményezővel szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek. Ezt a joghatást az engedményezésről szóló értesítés akkor váltja ki, ha az engedményezőtől származik, vagy az engedményes az engedményezési okirattal vagy más hitelt érdemlő módon igazolja az engedményezés megtörténtét. Ahogy leszögezték, „az értesítés tehát időbeli cezúrát képez az engedményezővel szembeni kifogások és beszámítható követelések érvényesíthetősége tekintetében”.²³⁷ Így az engedményezésről szóló értesítésig az engedményező tartozáselengedése, illetve az engedményezőnek és a kötelezettnek a követelést érintő megállapodása érvényes, arra a kötelezett kifogásként hivatkozhat az engedménnyel szemben. Az engedményes helyzetét hátrányosan érintő változás (pl. a követelés elengedése) az engedményezőnek az engedménnyel szembeni felelősségét alapozza meg.²³⁸

232 EBH2005. 1222.

233 BH2005. 220.

234 BH2002. 364. I. A hivatkozott döntés még a korábbi Ptk. értesítés-fogalma alapján született, amely a hatályos Ptk. szövegében más részletszabályok alatt áll. Vö. a Ptk. 6:196. § és 6:197. § tartalmával.

235 A T/4025 törvényjavaslat szerint a Ptk. e rendelkezései a következőképpen módosulnának: „A kötelezett értesítését követően az engedménnyel szemben hatálytalan a kötelezett és az engedményező szerződésének módosítása vagy megszüntetése.”

236 Vékás, 2019, 334. o.

237 Vékás, 2019, 334. o.

238 EBD2013. P.9.

Az engedményezésről történt értesítés visszavonása fogalmilag kizárt, az ugyanis, hogy a kötelezett tudomást szerzett az engedményezésről, nem tehető meg nem történtté.²³⁹ Ugyanígy az engedményezést követően megszűnt engedményezői rendelkezési jog kizárja, hogy az engedményező egyoldalúan „visszavonja az engedményezést”, avagy visszavonja – az engedményezési szerződést érintő hatállyal – az engedményezési értesítőt.²⁴⁰

b) A második szükséges jognyilatkozat a teljesítési utasítás. *„Ez a jognyilatkozat teszi egyértelművé a kötelezett számára, hogy nem az eredeti jogosult engedményezőnek, hanem az – engedményezésben meghatározott követelés tekintetében – új jogosultnak, az engedményesnek (és csak neki) szabad és kell teljesítenie.”*²⁴¹

A kötelezett viszont mindaddig az engedményezőnek köteles teljesíteni, amíg nem kap olyan teljesítési utasítást, amely az engedményes személyét, valamint az engedményes telephelyét, ennek hiányában székhelyét, természetes személy esetén lakóhelyét, ennek hiányában szokásos tartózkodási helyét vagy számlaszámát meghatározza. Ezt követően a kötelezett a teljesítési utasításnak megfelelően teljesíthet.

A teljesítési utasítás akkor váltja ki ezt a joghatást, ha az utasítás az engedményezőtől származik, vagy az engedményes engedményezési okirattal vagy más hitelt érdemlő módon igazolja, hogy a követelést rá engedményezték. Ha az értesítés megjelölte az engedményest, de nem tartalmazta a teljesítési utasítást, teljesítési utasítást kizárólag az engedményes adhat.

Ha a kötelezett az engedményező részére teljesít, az engedményező köteles a szolgáltatás teljesítéseként birtokába került vagyontárgyakat a sajátjától elkülönítve kezelni, és az engedményes részére késedelem nélkül kiadni. Az engedményező hitelezői az ilyen vagyontárgyakra nem tarthatnak igényt. *„A kötelezett hibázik ugyan, ha a teljesítési utasítás kézhezvétele után az engedményezőnek teljesít az engedményes helyett, a Ptk. mégsem rá telepíti a kockázatot. A törvény azt kívánja elérni, hogy a kötelezettnek mindenképpen csak egyszer kelljen teljesítenie, és – főként – a tisztázatlan helyzetből eredő kockázatot ne a vagyontárgyra jogosult engedményesnek, hanem a teljesített követelésre semmiképpen sem jogosult engedményezőnek kelljen viselnie.”*²⁴²

Fontos kiemelni, hogy a két jognyilatkozat együttesen is megtehető, vagyis a Ptk. nem várja el, hogy az értesítés és a teljesítési utasítás időben vagy alakilag egymástól elkülönüljenek. A szakirodalomban rögzítettek szerint *„a jognyilatkozatok két fázisra*

239 Pfv.20345/2022/8.

240 Gf.20159/2021/6.

241 Vékás, 2019, 334–335. o.

242 Vékás, 2019, 335. o.

tagolásának akkor van értelme a felek számára, ha az értesítés időpontjában az engedményes – valamilyen üzleti megfontolásból – még nem kívánja a kötelezett tudomására hozni, hogy ő a követelés jogosultja”.²⁴³

Azt az adóst, aki az engedményezőtől kapott szabályszerű értesítés alapján joghatályosan teljesített – arra hivatkozással, hogy az engedményezés érvénytelen –, nem lehet ismételten kötelezeti pozícióba helyezni.²⁴⁴ Ilyen esetben az engedményező az engedménnyel szemben érvényesíthet követelést.

Előfordulhat olyan eset is, amikor a követelés engedményezése rejtve marad a kötelezettől, és „az engedményező az engedményestől (vagyis a követelés új jogosultjától) arra nyer felhatalmazást, hogy a már átruházott – vagyis számára anyagi jogi értelemben véve már idegen – követelést az adós értesítése nélkül továbbra is a saját nevében érvényesítse, adott esetben peres eljárás keretében, saját felperessége alatt hajtsa be”.²⁴⁵

1.4.6. Többszöri engedményezés

Ha az engedményező azonos követelést többször engedményez, a kötelezett akkor szabadul, ha az elsőként kapott teljesítési utasításnak megfelelően teljesít. E szabály révén védi a Ptk. a kötelezettet. „Egyazon követelés többszöri elidegenítése nem lehet a kötelezett kockázata, neki biztosan tudnia kell, hogy az egymással versengő jogosultak közül melyiknek kell teljesítenie ahhoz, hogy szabaduljon a kötelemből.”²⁴⁶ Ilyen esetben a teljesítési utasítások sorrendisége dönti el, hogy melyik engedményesnek kell teljesítenie.

A bírósági gyakorlatban azt szögezték le, hogy amennyiben többszöri engedményezés történik, a kötelezettnek azon jogosult felé kell teljesítenie, akivel kapcsolatban az engedményezőtől először kapott értesítést, azaz a kötelezett ilyen esetben akkor szabadul a kötelemből, ha az elsőként kapott teljesítési utasításnak megfelelően teljesít.²⁴⁷ A fentiekben láttuk viszont, hogy az értesítés és a teljesítési utasítás eltérő mozzanatok az engedményezés hatályosulásában, és a Ptk. szövege az elsőként kapott teljesítési utasítás szerinti teljesítéshez köti a kötelezett szabadulását a kötelemből.

Többszöri engedményezés esetén a követelés jogosultjának (az engedményezőnek) természetesen helyt kell állnia az engedményesekkel szemben.²⁴⁸

²⁴³ Vékás, 2019, 337. o.

²⁴⁴ EBH2002. 647. II.

²⁴⁵ Részletekről lásd Leszkoven, 2006, 615–621. o.

²⁴⁶ Vékás, 2019, 335. o.

²⁴⁷ BDT2013. 2854.

²⁴⁸ Vékás, 2019, 336. o.

1.4.7. Utólagos engedményezés

A magyar Ptk. szerint, ha az engedményes a követelést továbbengedményezi, a kötelezett akkor szabadul, ha az utolsó teljesítési utasításnak megfelelően teljesít. Ilyen esetben az első engedményes még a szolgáltatás teljesítését megelőzően továbbengedményezi a követelést, még akkor is, ha javára teljesítési utasítást is kiadtak. A továbbengedményezés következtében viszont nem konkuráló jogosultak vannak, hanem csupán egyetlen jogosult: az utolsó engedményes. Ilyen esetben a kötelezettnek az utolsó teljesítési utasításnak megfelelően kell teljesítenie, hogy a kötelemből szabaduljon.

1.5. Lengyelország

1.5.1. Jogtörténeti előzmények. Meghatározás

Az engedményezés jogintézménye legelőször az 1933. október 27-én kihirdetett Kötelmi törvénykönyvben jelent meg Lengyelország jogrendszerében.²⁴⁹ A törvénykönyv a 168–176. cikkeiben szabályozta az engedményezést, a kötelelem alanyváltásainak egyéb formái mellett (szubrogáció, tartozásátvállalás). Érdemes azonban megjegyezni, hogy a Kötelmi törvénykönyvet megelőzően is ismert volt a jogosulti pozícióban alanyváltozással járó követelésátruházás, a Lengyelország egyes területei fölött fennhatóságot gyakorló hatalmak polgári jogi szabályozása révén.²⁵⁰

A hatályos lengyel Polgári törvénykönyv (1964. április 23-i törvény a Polgári törvénykönyvről,²⁵¹ a továbbiakban: Ptk.) az engedményezést a kötelmi jogi könyvben szabályozza, a hitelezői és a kötelezett pozícióban történő változásra vonatkozó címen belül. Az engedményezés fogalmi keretei nem egységesek: míg az 1964. évi Polgári

249 *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań*, Dz. U. 1933 nr 82 poz. 598. A Kötelmi törvénykönyv 1934. július 1-jén lépett hatályba és 1965. január 1-ig maradt hatályban (a munkaviszonyra vonatkozó részének kivételével, amely 1975. január 1-ig volt hatályos).

250 Az 1795–1918 közötti időszakban Lengyelország – a három felosztás eredményeként – Ausztria, a Porosz Királyság és Oroszország fennhatósága alatt állt, mely idő alatt az idegen hatalmak jogrendje érvényesült a felosztás előtti Lengyelország egyes területein. Lengyelország 1918-ban nyerte vissza függetlenségét; ekkor kezdetét vette a hosszú évekig tartó jogegységesítési és kodifikációs folyamat. Az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv hatálybalépését megelőzően az engedményezést Lengyelországban a következő kódexek szabályozták: az ABGB (1392–1399. §§), a BGB (398–413. §§), a Napóleoni törvénykönyv (1698–1701. cikkek); habár az orosz *Zwod Praw* nem szabályozta az engedményezés jogintézményét, a követelések engedményezését a bírói joggyakorlat tette lehetővé. Lásd Szponder, 2020.

251 *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*, Dz. U. z 1964 r. nr 16, poz. 93 a későbbi változásokkal.

törvénykönyv – az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv mintájára – a követelés átruházása (*przelew wierzytelności*, szó szerint: követelés utalása) fogalmát használja, a szakirodalomban és a bírói gyakorlatban rendszerint a latinból származó *cesja* terminus technicus jelenik meg az engedményezés megnevezésére. Ebből adódóan az engedményező *zbywca wierzytelności* vagy *cedent*, az engedményes pedig *nabywca wierzytelności* vagy *cessionariusz*, míg a kötelezett *dłużnik* vagy *cessus* néven jelenik meg a lengyel jogirodalomban és a joggyakorlatban egyaránt.

A Ptk. az 509–517. cikkekben szabályozott engedményezés mellett más olyan jogintézményeket is tartalmaz, amelyek a kötelmi jogviszonyban való alanyváltozást eredményezik, vagy egyéb módon a követelések átszállásához vezetnek. Így a hatályos lengyel jog alapján az engedményezés elkülönítendő pl. az öröklés vagy a jogi személyek egyesülése útján, illetve a bírósági rendelkezés folytán (házastársi vagyontársaság megszüntetése, hagyaték felosztása) bekövetkező követelésátszállástól. A lengyel jogban az engedményezés jogintézménye elkülönül továbbá a Ptk. 518. cikke szerinti törvényi engedménytől (*cessio legis*) is, habár mind a két esetben a jogosulti pozíció módosulásának van helye. A kötelezetti pozícióban való alanyváltozás nem az engedményezés, hanem a tartozásátvállalás keretében valósul meg a Ptk. 519. cikkében foglaltak alapján. A magyar Polgári törvénykönyvtől²⁵² eltérően, a lengyel Ptk. nem szabályozza a szerződésátruházás jogintézményét. A szakirodalomban kifejezett vélemények szerint a szerződéses pozícióban bekövetkező alanyváltozás az engedményezés és a tartozásátvállalás útján hajtható végre, amely egyrészt a követelés, másrészt pedig a tartozás átszállását eredményezi.²⁵³ A kötelmi pozíciókban történő alanycserének fentebb említett esetein kívül a lengyel Ptk. a kötelelem tárgyát érintő változásokat is lehetővé teszi, például a nováció vagy a tartozás elengedésének jogintézménye által.

1.5.2. Az engedményezés jogalapja

Az engedményezés törvényi definícióját a lengyel Ptk. 509. cikk 1. §-a tartalmazza, amely szerint a jogosult a követelését a kötelezett hozzájárulása nélkül ruházhatja át harmadik személyre, kivéve, ha ez jogszabályba ütközne, illetve szerződéses kikötéssel vagy a kötelelem jellegével ellentétes lenne. Az engedményezés a követelésnek az engedményező vagyonából való kiválásával jár, amelynek következtében a követelés átkerül az engedményes vagyonába. Az ilyen úton történő – visszerthes vagy ingyenes – jogát ruházás szinguláris jogutódlásnak minősül. Az engedményezés létrejöttéhez mind az

²⁵² 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

²⁵³ Zawada, 1991, 64. o.

engedményező, mind az engedményes jognyilatkozata szükséges.²⁵⁴ Az engedményező és engedményes között létrejövő megállapodás a Ptk. értelmében konszenzuális szerződés, amely a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kifejezésén túl nem igényel más reálcselekményt, a követelés ugyanis *solo consensu* száll át az engedményesre.²⁵⁵ Ez alól a főszabály alól a Ptk. kivételt tesz az értékpapíron alapuló követelések vonatkozásában, az ilyen követelések engedményezését ugyanis a Ptk. reálügyletként szabályozza.²⁵⁶ A Ptk. 517. cikk 1. és 2. §-a értelmében a bemutatóra szóló értékpapíron alapuló követelés átruházásához az értékpapír tulajdonjogának átruházása és annak átadása is szükséges.

A lengyel Ptk. az engedményezés alapesetének a szerződés útján való átruházást tartja. A Ptk. 510. cikk 1. §-a szerint az adásvételi, csere, ajándékozási szerződés, vagy a követelés átruházására vonatkozó kötelezettséget keletkeztető egyéb szerződés átvisszi a követelést a szerző félre, ha külön jogszabály nem rendelkezik másképpen, vagy a felek másként nem állapodtak meg. Főszabály szerint tehát a lengyel jogban az engedményezés kettős jellegű, egyszerre elkötelező és rendelkező jogügylet alapján jön létre, amely a követelés átszállását és az alanyváltozást létrejöttkor váltja ki a törvény erejénél fogva.²⁵⁷ Az erre vonatkozó lengyel szabályozás a francia kötelmi jog hatására és mintájára lett alakítva, amely a konszenzuális jogátruházási rendszert követi.²⁵⁸ A követelés átruházásának kötelmi és dologi aspektusa – vagyis a kötelmi és a rendelkező jogügylet – abban az esetben válik szét, ha a felek kifejezetten kizárják az engedményezési szerződés rendelkező hatályát, amelyre jogosultak a Ptk. 510. cikk 1. §-ának dispozitív szabályozása folytán. Ebben az esetben a követelés átruházásához külön rendelkező szerződés megkötése szükséges. Habár az 510. cikk 1. §-ának normaszövege arról rendelkezik, hogy az ehhez hasonló joghatás kiváltására jogszabályi rendelkezés is alkalmas, a hatályos lengyel jog nem tartalmaz olyan jogszabályt, amely kizárná az egyébként elkötelező–rendelkező jogügylet rendelkező hatályát.²⁵⁹ Gyakorlatban ritkán fordul elő, hogy az engedményezés két szerződéssel, előbb elkötelező, majd önálló rendelkező szerződéssel jöjjön létre.²⁶⁰ Az esetek többségében a Ptk. 510. cikk 1. §-a szerinti elkötelező–rendelkező szerződések egyike szolgál alapjául az engedményezésnek.

254 Sikorski, 2021a, [1.], Mojak, 2021, 85. o.

255 Sikorski, 2021a, [3.].

256 Sikorski, 2021e, [1.].

257 Ezt megerősíti a lengyel Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata is, például a Legfelsőbb Bíróság 2003. augusztus 8-i ítélete, V CK 169/02.

258 A francia kötelmi jog jellemzőiről lásd Szalma, 2021, 5–17. o.

259 Kurowski, 2018, [4.].

260 Kurowski, 2018, [2.].

A Ptk. 510. cikk 1. §-ában nevesített szerződéseken túl (adásvételi, csere, ajándékozási szerződés), az engedményezés alapját a követelés átruházására irányuló kötelezettséget keletkeztető bármely más szerződés is képezheti. A követelés átszállását eredményező, elkötelező–rendelkező szerződés egyik példája a *polgári jogi társasági szerződés*, ugyanis a Ptk. 861. cikk 1. §-a értelmében a tagi hozzájárulás tárgya tulajdonjog vagy egyéb jog, illetve szolgáltatásnyújtás is lehet. Amennyiben a tag által a társasági szerződésben vállalt hozzájárulás egy követelés, így az ilyen hozzájárulás teljesítése engedményezés útján valósul meg. Főszabály szerint a hozzájárulás teljesítése, azaz a követelés átszállása a társasági szerződés megkötésekor történik meg, azonban a tagok a társasági szerződésben kiköthetik, hogy a követelésátszálláshoz egy külön rendelkező szerződés szükséges. A lengyel Ptk. 510. cikk 1. §-át megfelelően kell alkalmazni a *korlátozott felelősségű társasági szerződés* esetén is, amennyiben a tagok követelést apportálnak. Abban az esetben, ha a létesítő okiratban a tagok követelések szolgáltatását vállalták, úgy a követelés átruházására vonatkozó kötelezettség keletkezik, ezzel egyidejűleg a jogügylet dologi aspektusa is realizálódik azáltal, hogy a követelések átszállnak a bejegyzés alatt lévő, újonnan alakuló társaságra.²⁶¹

A jogosulti pozícióban történő alanyváltozás a Ptk.-ban nem nevesített szerződés alapján is bekövetkezhet, abban az esetben, ha a felek a követelés átruházására vonatkozó kötelezettséget rögzítik a szerződésben. Erre alkalmas különösen a *faktoring* vagy a *biztosítéki célú engedményezési szerződés*.

Ahogy a fentiekben említésre került, az engedményezés útján megvalósuló követelésátszállás legtöbbször egy elkötelező–rendelkező szerződés alapján történik a Ptk. 510. cikk 1. §-ában foglaltakkal összhangban. A követelés átruházására vonatkozó kötelezettség azonban nem kizárólag szerződési alapon állhat fenn, az erre irányuló kötelezettség ugyanis nem szerződéses jellegű kötelelemkeletkeztető tényből is fakadhat, mint például a jogalap nélküli gazdagodás vagy hagyományrendelés. Ezt az esetet a Ptk. 510. cikk 2. §-a szabályozza, amely az engedményezést külön (önálló) rendelkező szerződés – azaz az *engedményezési szerződés* – megkötéséhez köti abban az esetben, ha a kötelelem

²⁶¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz. U. 2000 nr 94 poz. 1037, a későbbi változásokkal (a továbbiakban: Gazdasági társaságok törvénykönyve). A Gazdasági társaságok törvénykönyve 2. cikke előírja a lengyel Polgári törvénykönyv megfelelő alkalmazását. A közkereseti társaság, partneri társaság, betéti társaság és betéti részvénytársaság esetén az engedményezésnek nincs helye, ugyanis – a korlátozott felelősségű társasággal ellentétben – a társasági szerződés megkötésekor nem jön létre előtársaság, amely alkalmas lenne arra, hogy kötelmi jogviszony alanyává váljon. A személyegyesítő társaságok esetén a társaság, mint jogalany, a cégbírósaági bejegyzéssel jön létre, lásd Kozieł, 2014b, [8.]. A részvénytársaság létesítő okirata abban az esetben minősülhet engedményezési szerződésnek, ha a cégalapítási folyamatban létrejön előtársaság, amely a közjegyzői okirat formájában történő valamennyi részvény egyidejű jegyzését igényli. Kozieł, 2014b, [7.].

nem szerződésből keletkezik, vagy ha a felek az egyébként elkötelező–rendelkező szerződés teljesítéséhez a külön véghezvivő (rendelkező) ügyletet kikötik. A lengyel Ptk.-ban tehát az engedményezési szerződés olyan dologi ügylet, amely a követelés feletti rendelkezési jogot átviszi a szerző félre egy elkötelező–rendelkező szerződés hiányában, illetve az ilyen szerződés rendelkező hatásának felek általi kizárása esetén.

A Ptk. az önálló engedményezési szerződést kauzális szerződésként fogja fel, amelynek érvényessége egy érvényes jogcím meglétéhez kötött. A Ptk. 510. cikk 2. §-a kógens rendelkezése értelmében, amennyiben az engedményezési szerződést egy korábbi elkötelező szerződésből, kötelmi hagyományrendelésből, jogalap nélküli gazdagodásból vagy más jogi jelentőségű eseményből eredő kötelezettség teljesítése céljából kötik, úgy az engedményezési szerződés érvényessége e kötelezettség fennállásától függ. Megállapítható tehát, hogy az önálló engedményezési szerződés mint rendelkező ügylet csak egy korábban vállalt vagy kötelemkeletkeztető egyéb tényállás folytán létező kötelezettség teljesítése céljából jöhet létre érvényesen. Az engedményezési szerződés jogcíme tehát csak a *causa solvendi* lehet. Az elkötelező szerződés causája (*causa aquirendi vel obligandi* – az adásvételi, illetve csereszerződés esetén, valamint *causa donandi* – az ajándékozási szerződés esetén) egyben a követelés feletti rendelkezés (az engedményezés) causáját is képezi.²⁶² Következésképpen, az érvénytelen elkötelező szerződés alapján a követelés nem fog átszállni az engedményezőről az engedményesre az engedményezési szerződéssel, a kötelmi ügylet hibája ugyanis kihat a dologi ügyletre is, kizárva az engedményes jogszerzését. Érdemes megjegyezni, hogy ebben a tekintetben az 1964. évi Polgári törvénykönyv eltér az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv szabályozásától, ez utóbbi ugyanis nem adott egyértelmű eligazítást arra vonatkozóan, hogy az engedményezési szerződést jogcímes vagy absztrakt ügyletként kell értelmezni.²⁶³

A Ptk. 510. cikk 2. §-a a *jogalap nélküli gazdagodást* (Ptk. 405. cikke) és a *kötelmi hagyatékot* (Ptk. 968. 1. §-a) nevesíti mint egyéb, nem jogügyleti kötelemfakasztó tényeket, amelyek külön rendelkező ügylet megkötését igénylik a követelés átruházása érdekében. Az engedményezés külön engedményezési szerződés megkötésével valósul meg abban az esetben is, amikor például a megbízás nélküli ügyvitelből fakadó köteleml (Ptk. 752. cikke) vagy a 1964. február 25-i Családjogi és gyámsági törvénykönyvben²⁶⁴ meghatározott tartási kötelezettség teljesítése céljából kerül sor a követelés átruházására. Továbbá az alapítványokról szóló 1984. április 6-i törvény 3. cikk 2. §-a értelmében az

²⁶² Mojak, 2021, 66–68. o.

²⁶³ Szponder, 2020, 216. o.

²⁶⁴ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 1964 r. nr 9, poz. 59, a későbbi változásokkal.

alapító az alapító okiratban meghatározza az alapítvány célját, valamint az alapítványnak juttatott vagyont. Amennyiben az alapítvány alapító okiratában az alapítványi cél megvalósításához szükséges vagyoni juttatásként követelés került megjelölésre, úgy az ilyen kötelezettségvállalás engedményezés útján, külön rendelkező szerződés megkötésével teljesíthető.²⁶⁵ Külön engedményezési szerződés megkötését feltételezi továbbá az engedményezés azon különleges esete is, amikor a büntetőbíróság által megítélt kártérítésből eredő követelését a sértett (engedményező) egy harmadik személyre (engedmenyesre) ruházza át. A bűncselekmény áldozatainak járó kártérítési kötelezettségről az 1969. április 19-i Büntető törvénykönyv²⁶⁶ 46. cikke, 67. cikk 3. §-a, illetve 72. cikk 2. §-a rendelkezik, az ebből eredő követelés engedményezésére azonban a Polgári törvénykönyv szabályait kell alkalmazni.²⁶⁷

A követelés átruházására irányuló kötelezettség olyan harmadik személy javára kötött szerződésből (*pactum in favorem tertii*, Ptk. 393. cikke) is keletkezhet, amelynek tárgya egy követelés. Habár ebben az esetben a kötelem szerződésből ered, a Ptk. 510. cikk 1. §-ában rögzített, a szerződéses kötelemre vonatkozó főszabálytól eltérően az ilyen engedményezés csak külön rendelkező ügylettel tud megvalósulni, amely az engedményező és a harmadik személy között jön létre.

A *jövőbeni követelések* engedményezése is legtöbbször külön rendelkező ügylettel valósul meg a Ptk. 510. cikk 2. §-a szerint, vagyis a követelés létrejötte előtt megkötött szerződés teljesítése céljából.²⁶⁸ Azonban, ahogy erre a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata is rámutat, az ilyen követelések engedményezése a Ptk. 510. cikk 1. §-ában foglaltaknak megfelelően is megvalósulhat az elkötelező–rendelkező szerződés alapján, amennyiben a jövőbeni követelést a felek megfelelően azonosíthatóvá tették.²⁶⁹ Mindazonáltal a jövőbeni követelés átruházására kötött elkötelező–rendelkező szerződésnek a rendelkező hatását csak a követelés létrejötte alkalmas kiváltani, más szóval a követelés átszállására a követelés létrejöttékor kerül sor.

A Ptk. rendelkezései nem kötik írásbeliséghez az engedményezés alapját képező szerződés létrejöttét és érvényességét, ezért az engedményező és engedmenyes közötti szerződés szóban vagy ráutaló magatartással is érvényesen létrejön. A szerződést csak

265 Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz. U. z 1984 r. nr 21, poz. 97, a későbbi változásokkal, 3. cikk 2. § a lengyel Ptk. 510. cikk 2. §-sal együttes olvasatban.

266 Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz. U. z 1969 r. nr 13, poz. 94, a későbbi változásokkal.

267 A sértett és a harmadik személy között létrejött engedményezés kizárólag a polgári jogi viszonyra nézve vált ki joghatást, azáltal, hogy a követelés átszállását és a jogosulti pozícióban történő alanyváltást eredményezi. Az engedményezés folytán az engedmenyes nem lép be a sértett helyére a büntetőeljárásban, és nem válik a büntetőeljárás alanyává. Muszyńska és Jura, 2018, 131–146. o.

268 Sikorski, 2021b, [6.]–[8.].

269 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

akkor kell írásban megkötni, ha azt jogszabály kifejezetten előírja, vagy ha a felek explicit módon ebben állapodnak meg.

A Ptk. 511. cikke értelmében, amennyiben a követelés csak okirattal igazolható, így az engedményezés alapjául szolgáló szerződést is írásba kell foglalni. A jogszabály által előírt írásbeliség követelménye mind az elkötelező–rendelkező szerződésre, mind a rendelkező jogügyletre vonatkozik.²⁷⁰ Az írásbeliség ugyanakkor kizárólag *ad probationem* követelményként jelenik meg, be nem tartása bizonyítási korlátozásokat állít fel jogvita esetén, azonban nem vonja maga után az engedményezés alapjául szolgáló szerződés érvénytelenségét.²⁷¹ Minősített okirati formát követel meg a jogszabály például a korlátolt felelősségű társaság esetén a tagi részesedés átruházására kötött szerződés vonatkozásában,²⁷² továbbá a jelzálogjoggal terhelt követelés átruházására is.²⁷³ A felek alakiságra vonatkozó megállapodása (*pactum de forma*) is rendelkezhet arról, hogy az engedményezéshez vezető szerződést írásbeli vagy minősített okirati formában kell megkötni. A *pactum de forma*-ban kikötött alaki követelmények be nem tartása esetén az engedményezés alapjául szolgáló szerződés nem hatályosul.²⁷⁴

1.5.3. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya egy meghatározott követelés kell legyen, azaz a jogosultat megillető, a szolgáltatás teljesítésének követelésére vonatkozó alanyi jog.²⁷⁵ Engedményezni lehet a követelés egészét vagy egy részét. A szerződési követeléseken kívül a jogalap nélküli gazdagodási, kártérítési és más kötelmi követelések is engedményezhetők. Egy meghatározott követelést egyszerre több engedményes is megszerezhet, amely esetben a követelés megosztására kerül sor, amennyiben a teljesítés megosztható.²⁷⁶ A lengyel Ptk. nem pontosítja, hogy az engedményezés tárgyat képező követelésnek mely elemeit kell meghatározni az engedményezés alapjául szolgáló szerződésben. Erre vonatkozóan a bírósági gyakorlat és a szakirodalom ad eligazítást: a követelésnek határozottnak és azonosíthatónak kell lennie azért, hogy a követelés alapjául szolgáló

270 Sikorski, 2021c, [1.].

271 Mojak, 2021, 150. o.

272 Gazdasági társaságok törvénykönyve, 180. cikk.

273 *Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece.*, Dz. U. 1982 nr 19 poz. 147. a későbbi változásokkal, 79. cikk 1. §.

274 A lengyel Ptk. 76. cikke alapján.

275 Mojak, 2021, 20. o.

276 Kozieł, 2014a, [1.]–[2.]; Sikorski, 2021a, [1.].

kötelmi jogviszony, a jogviszony alanyai, a szolgáltatás tárgya és tartalma meghatározásra kerül, legkésőbb a rendelkező ügylet megkötésekor.²⁷⁷

Főszabály szerint engedményezni csak létező követeléseket lehet, de a jogszabály nem zárja ki a jövőbeli követelések engedményezhetőségét sem, habár külön nem szabályozza az ilyen követelések átruházását. A Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy jövőbeli követelések esetében az engedményezés általános szabályait kell alkalmazni.²⁷⁸ Ahogyan korábban már említésre került, a jövőbeni követelések átruházásának jogszabályi alapját a Ptk. 510. cikk 1. §-a és 2. §-a egyaránt képezheti, mind a két esetben azonban az engedményezés csak a követelés létrejöttékor fog megvalósulni.²⁷⁹ A bírósági gyakorlatból levonható következtetés továbbá, hogy jövőben lejáró, illetve feltételhez kötött jövőbeni követelések is engedményezhetők.²⁸⁰

Globális engedményezés (*cesja globalna*) esetén az engedményezés tárgyát egyszerre nagyobb számú (tipikusan jövőbeli) követelés is képezheti. Gyakorlatban a globálcesziót a biztosítéki célú engedményezés egyik formájaként használják, amely különösen a banki hitel biztosítására alkalmas; a követelések tömeges megvásárlása jellemző továbbá a faktoring jogviszonyra is.²⁸¹ A lengyel jog nem írja elő a tömeges engedményezés tilalmát, annak szakirodalomban megfogalmazott feltétele azonban, hogy az engedményezett követeléseknek beazonosíthatóknak kell lenniük, vagyis az engedményezés alapjául szolgáló szerződésben szükséges pontosan megjelölni a követelést megalapozó jogviszonyt és annak alanyait, valamint az engedményezendő követelés összegét.²⁸²

A Ptk. 509. cikk 2. §-a értelmében a követelés átruházásával együtt minden, a követeléshez kapcsolódó jog is átszáll az engedményesre, különösen a lejárt kamatkövetelés. Ezért a főköveteléssel együtt átszállnak az engedményezőről az engedményesre – a jogszabályban nevesített kamatkövetelésen kívül – a kezizálogjogból, jelzálogjogból eredő követelések, valamint a kötbérkövetelés, a kártérítési követelések, illetve az *actio pauliana* (adóssal összejátszó vagyonszerzővel szembeni keresetjog) is.²⁸³ Azok járulékos jellegéből adódóan az ilyen követelések önállóan nem válhatnak forgalom tárgyává, kivéve a kamatkövetelést, amely a főköveteléstől függetlenül behajtható, illetve önállóan

277 Kozieł, 2014a, [5.]. Legfelsőbb Bíróság 1999. november 5-i ítélete, III CKN 423/98.

278 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

279 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97; a Legfelsőbb Bíróság 2002. szeptember 26-i ítélete, III CKN 346/01; a Legfelsőbb Bíróság 2017. március 17-i ítélete, III CSK 129/16.

280 A Legfelsőbb Bíróság 2002. október 16-i ítélete, IV CKN 1673/00; a Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

281 Zawada, 1991, 63. o.

282 Kozieł, 2014a, [21.].

283 Lásd a Legfelsőbb Bíróság 2009. december 11-i ítéletét, V CSK 184/09.

engedményezhető.²⁸⁴ A szakirodalomban kifejezett álláspont szerint az *alakító jogok* is átszállnak az engedményesre az engedményezett követeléssel együtt.²⁸⁵

Főszabály szerint a jogosult szabadon rendelkezhet a követelése felett. A rendelkezési szabadság elve alól kivételt jelentenek azok a követelések, amelyek engedményezhetősége jogszabályi rendelkezés vagy a *pactum de non cedendo* folytán korlátozás alá esik. A Ptk. 509. cikk 1. §-a ugyanis úgy rendelkezik, hogy nem lehet engedményezni azon követeléseket, amelyek engedményezését jogszabály kizárja, vagy amelyeknek engedményezése a felek megállapodása folytán kizárt. A jogszabály értelmében a követelés abban az esetben sem engedményezhető, ha az engedményezés az eredeti kötelelem jellegével nem összeegyeztethető.

A Ptk. és néhány egyéb jogszabály is kizárja bizonyos követelések engedményezését. A Ptk. alapján nem engedményezhető az *elővásárlási jog* és a *visszavásárlási jog*, ugyanis azokat a Ptk. elidegeníthetetlen jogként szabályozza.²⁸⁶ Nem képezheti engedményezés tárgyát továbbá a *munkabérhez való jog* sem, az 1974. június 26-i Munka törvénykönyve²⁸⁷ 84. cikke alapján, amely szerint a munkavállaló a munkabéréhez való jogáról nem mondhat le, azt másra nem ruházhatja át. Főszabály szerint a *deliktualis kártérítési követelések*²⁸⁸ átruházhatósága is kizárt, ám kivételesen az ilyen követelések engedményezhetővé válhatnak, amennyiben a lejárt és írásban elismert vagy jogerős bírósági ítélettel megállapított követelés engedményezésére kerülne sor.²⁸⁹ Bizonyos követelések engedményezhetősége korlátozott oly módon, hogy önállóan nem képezhetik engedményezés tárgyát. Az ingatlan-nyilvántartásról és a jelzálogjogról szóló 1982. július 6-i törvény²⁹⁰ 79. cikke 1. § értelmében a *jelzálogjoggal terhelt követelés* főszabály szerint csak a jelzálogjoggal együtt ruházható át, megfelelő ingatlan-nyilvántartási bejegyzés mellett. Hasonlóképpen, a *kézizálogjoggal terhelt követelés* is kizárólag a kézizáloggal együtt engedményezhető, a Ptk. 323. cikk 1. §-a alapján.

A Ptk. 509. cikk 1. §-a értelmében nem engedményezhetők olyan követelések, amelyeknek átruházhatóságát a jogszabály ugyan nem zárja ki, de a kötelelem jellegére tekintettel a jogosulti pozícióban bekövetkező alanyváltozás az eredeti kötelelem tartalmának megváltoztatásához vezetne.²⁹¹ A kötelelem jellege szerint jogszabály elsősorban a

284 Sikorski, 2021a, [9.].

285 Kozieł, 2014a, [20.]; Sikorski, 2021a, [9.].

286 A lengyel Ptk. 595. cikk 1. §-a és 602. cikk 1. §-a.

287 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz. U. z 1974 r. nr 24, poz. 141, a későbbi változásokkal.

288 A lengyel Ptk. 444–448. cikkek.

289 Kozieł, 2014a, [28.].

290 Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz. U. z 1982 r. nr 19, poz. 147, a későbbi változásokkal.

291 Lásd Mojak, 2021, 40–46. o.

nemvagyon jellegű, relatív alanyi jogok, így a *személyiségi jogok megsértéséből eredő követelések* (Ptk. 24. cikk 2. S-a), illetve a *szerzői személyiségi jogok és a szellemi alkotás védelmével kapcsolatos követelések* engedményezhetőségét zárja ki. Nem engedményezhetők továbbá a *családjogi természetű jogviszonyokból eredő jogok* (házastársi jogok, szülői felügyeleti jogok), amelyek egyébként sem képezhetik forgalom tárgyát. A kötelelem jellege bizonyos vagyoni jellegű követelések engedményezhetőségének kizárását is indokolja, amennyiben azok kifejezetten személyhez kötött követelések, mint például a családjogi és gyámügyi törvénykönyvben meghatározott tartási követelések. A szakirodalomban vitatott, hogy a lejárt tartásdíjrészletek megfizetésére irányuló követelés engedményezhető-e?²⁹² A Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ilyen követelések nem képezhetik engedményezés tárgyát.²⁹³

A követelés engedményezhetőségének korlátozására vagy kizárására a *pactum de non cedendo*, azaz a felek megállapodása folytán is sor kerülhet. Az engedményezést kizáró kikötés a követelést megalapozó szerződésbe foglalható, az ilyen kikötés a kötelelem létrejöttékor, de akár utólagos kiegészítés útján is belekerülhet a szerződésbe.²⁹⁴ A *pactum de non cedendo* a lengyel polgári jogban *erga omnes* hatállyal bír; harmadik személy jóhiszemű jogszerzését kizárja.²⁹⁵ A jóhiszemű engedményes abban az esetben részesül jogszabályi védelemben, ha a követelés egyszerű okirati, illetve minősített okirati formában igazolható. A Ptk. 514. cikke szerint ugyanis amennyiben a felek megállapodása folytán az okirattal igazolható követelés engedményezése a kötelezett hozzájárulásához kötött, úgy az ilyen kikötés csak akkor hatályosul az engedményes irányában, ha e kizáró kikötést az okiratban is feltüntették. A Ptk. 514. cikke hatálytalannak nyilvánítja az engedménnyel szemben az engedményezést kizáró, illetve a kötelezett hozzájárulásához vagy egyéb feltételhez kötő *pactum de non cedendo*-t, amennyiben az okirat nem tesz róla említést.²⁹⁶ A Ptk. 514. cikke szerinti joghatást kiváltó okirat egy írásba foglalt szerződés vagy a kötelezett kötelezettségvállalását rögzítő más dokumentum is lehet, a bírósági gyakorlat szerint ilyen dokumentumnak például a teljesítést igazoló, a jogosult által kiállított és kötelezett által elfogadott ÁFA-s számla is tekinthető.²⁹⁷ A védelem nem illeti meg az engedményest, ha az okiratban az engedményezést kizáró vagy

292 Kozieł, 2014a, [34.]; Ciepla, 2018a, [3.]; Robaczyński, 2012, 189–198. o.

293 A Legfelsőbb Bíróság 2011. február 24-i határozata, III CZP 134/10.

294 Kozieł, 2014e, [3.].

295 Ciepla, 2018b, [1.]; Kozieł, 2014e, [2.].

296 A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a lengyel Ptk. 514. cikkének értelmezése túlmutat azon, amire a jogszabály nyelvtani értelmezése utal, és a kötelezett hozzájárulásának kikötésén felül az engedményezés egyéb feltételhez történő kötéseire vagy korlátozására is kiterjed. Lásd a Legfelsőbb Bíróság 1969. március 25-i ítélete, III CRN 416/68.

297 Legfelsőbb Bíróság 2005. július 6-i határozata, III CZP 40/05. Lásd Strus, 2005, 188. o.

korlátozó kikötés ugyan nem lett feltüntetve, de az engedményesnek az engedményezés pillanatában tudomása volt róla. Az ezzel kapcsolatos bizonyítási teher a kizáró kikötés meglétére hivatkozó felet, azaz a kötelezettet terheli.²⁹⁸ Főszabály szerint a kötelezettnek a hozzájárulását – amennyiben ezt a *pactum de non cedendo* előírja – az engedményezés alapjául szolgáló szerződés megkötése előtt kell megadnia. A kötelezett hozzájárulása mellőzésével kötött szerződés ún. függő hatálytalansággal sújtott (vagyis megtámadható), amely ténylegesen hatálytalanná akkor válik, ha a kötelezett utólagosan nem adja hozzájárulását a jogügyletnek.²⁹⁹ A kötelezett utólagos hozzájárulásával az engedményezéshez vezető szerződés függő hatálytalansága elenyészik.

1.5.4. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés alapvető joghatása a meghatározott követelés jogosulti pozíciójában bekövetkező alanyváltozás. Az engedményezés nyomán a kötelezett helyzete tartalmilag nem változik, ezért az engedményezés, a fentebb említett *pactum de non cedendo* esetén kívül, a kötelezett hozzájárulása nélkül valósul meg (Ptk. 509. cikk 1. §-a). Ennek következményeképpen előfordulhat, hogy a kötelezett nem bír tudomással az engedményezés megtörténtéről. A lengyel Ptk. nem írja elő az engedményezés feltételül a kötelezett értesítését, illetve, a magyar Ptk. rendelkezéseitől eltérően, nem követeli meg a teljesítési utasítás kiadását sem.³⁰⁰ A jóhiszemű kötelezett a lengyel Ptk. 512. cikke alapján nyer védelmet a kettős teljesítés veszélyével szemben, amely szerint mindaddig, amíg az engedményező nem értesítette a kötelezettet az engedményezésről, az engedményező részére történő teljesítés az engedményes irányába is hatályos (vagyis a kötelezett szabadul a kötelelem alól), kivéve, ha teljesítéskor a kötelezett tudomással bírt az engedményezésről. A Ptk. 512. cikke szerinti jóhiszeműség véelmének megdöntése érdekében az engedményesnek bizonyítania kell, hogy a teljesítést megelőzően az engedményező értesítette a kötelezettet, illetőleg hogy a kötelezett máshonnan szerzett tudomást az engedményezés megtörténtéről. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint az ezzel kapcsolatos bizonyítási teher az engedményest sújtja.³⁰¹

A jogszabály az engedményező részére írja elő az értesítési kötelezettséget, anélkül, hogy az értesítéshez bármilyen alakszerűségi követelményt fűzne, ezért akár szóbeli értesítés is alkalmas a Ptk. 512. cikke szerinti joghatások kiváltására. Az értesítési

298 Ciepla, 2018b, [1.].

299 Sikorski, 2021f, [11.].

300 A magyar Ptk. 6:197. és 6:198. §§.

301 A Legfelsőbb Bíróság 2002. október 10-i ítélete, V CKN 1796/00.

kötelezettség be nem tartása nem érinti az engedményezés érvényességét, azonban a Ptk. 512. cikkében konstruált jóhiszeműség vélelmének megdöntésével kapcsolatos bizonyítási teher szempontjából nem elhanyagolható, hogy az értesítés megtörténte okirattal igazolható-e? Az értesítés mellőzésével történt engedményezés esetén az engedményes elveszti a kötelezettel szemben érvényesíthető fizetés iránti igényt, abban az esetben, ha a kötelezett az engedményezőnek teljesített. Az engedményezőnek jóhiszeműen teljesítő kötelezett ugyanis, aki sem az engedményezőtől, sem pedig más módon nem szerzett tudomást az engedményezésről, érvényesen szabadult a kötelem alól. Ahogy erre a bírósági gyakorlat rámutat, az engedményes által a kötelezettel szemben érvényesíthető fizetés iránti igény helyére a jogalap nélküli gazdagodásból (Ptk. 405. cikke), illetve a tartozatlan szolgáltatásból (Ptk. 410. cikke) eredő kártérítési igény keletkezik, amelyet az engedményes az engedményezővel szemben érvényesíthet.³⁰²

A jogszabály kimondja, hogy a Ptk. 512. cikkét – amely alapesetben az engedményezőnek történő teljesítés esetén nyújt védelmet – értelemszerűen kell alkalmazni a kötelezett és az engedményező között létrejött egyéb ügyletekre is. Ennek megfelelően a jóhiszemű kötelezett védelme valamennyi olyan jogügyletre vagy jognyilatkozatra is kiterjed, amely a kötelem létezésére, tartalmára, illetve időtartamára bír hatással. Ilyennek minősül pl. a tartozás elengedése, a nováció, az engedményező és a kötelezett megállapodásán alapuló beszámítás, az engedményezőnek és a kötelezettnek a kötelem megszüntetésére irányuló megállapodása, a részletfizetési megállapodás, illetve fizetési póthatáridő nyújtása, vagy akár a teljesítés helyének megváltoztatása is.³⁰³

A lengyel Ptk., a magyar polgári szabályozástól eltérően,³⁰⁴ nem rendezi a *többszöri engedményezés* kérdését, amelynek akkor van helye, ha az engedményező azonos követelést többször engedményez.³⁰⁵ A lengyel Ptk. nem írja elő, hogy a többszöri vagy utólagos engedményezés esetén a kötelezett mikor szabadulhat a kötelem alól, nem vezet be teljesítési sorrendet sem, ez azonban önmagában nem zárja ki a Ptk. 512. cikkében szabályozott védelmi mechanizmus alkalmazását.³⁰⁶ A Ptk. 512. cikkéből levezethető, hogy abban az esetben, ha ugyanazt a követelést többször engedményezték, a jóhiszemű kötelezettnek a második, harmadik vagy minden utólagos engedményes részére történő teljesítése az első engedményes irányába is hatályos, mindaddig, amíg az engedményező

302 A Bialystok-i Ítéltábla 2014. február 26-i ítélete, I ACa 765/13.

303 Koziel, 2014c, [12.].

304 A magyar Ptk. 6:199. §.

305 Mojak, 2021, 109–111. o.

306 Mojak, 2021, 110. o.; Koziel, 2014c, [11.].

nem értesítette a kötelezettet az engedményezésről, feltéve, hogy a kötelezett más úton sem szerzett tudomást a legelső engedményezésről.³⁰⁷

Az engedményezés szabályozását átható azon elv, amely szerint az engedményezés által a kötelezett helyzete nem rosszabbodhat, kifejezésre jut a Ptk. a kötelezettet megillető kifogások érvényesíthetőségét és a követelések beszámíthatóságát szabályozó rendelkezéseiben. A Ptk. 513. cikk 1. §-a értelmében a kötelezett az engedménnyel szemben érvényesítheti az engedményezővel szembeni, az értesítéskor már fennállt valamennyi kifogását. Továbbá a Ptk. 513. cikk 2. §-a alapján a kötelezett beszámítási kifogással is élhet az engedménnyel szemben.

Általánosságban elmondható, hogy a lengyel jogrendszerben a kötelezett által felhozható kifogások jogalapját mindazon jogviszonyok képezhetik, amelyek az engedményezővel szembeni igényét keletkeztetik, vagy külön jogszabály alapján hatnak ki az engedményezőre.³⁰⁸ A Ptk. 513. cikk 1. és 2. §§-ai értelmében az értesítés időpontja időbeli cezúrát képez az engedményezővel szembeni kifogások és beszámítható követelések érvényesíthetősége tekintetében. Ebből adódóan a kötelezett egyrészről azokkal a kifogásokkal élhet az engedménnyel szemben, amelyek az engedményezővel szemben az engedményezés időpontjáig keletkeztek, másrészről pedig a kötelezett azokra a kifogásokra is hivatkozhat, amelyek az engedményezés alapjául szolgáló szerződés megkötése és az engedményezésről való tudomásszerzése időpontja közötti körülményekre vezethetők vissza.³⁰⁹ A későbbi jogalapon nyugvó, azaz az engedményezés megtörténtét követően keletkezett kifogások csak abban az esetben hozhatók fel, ha a kötelezett bizonyítja, hogy keletkezésük pillanatában nem volt tudomása az engedményezésről.³¹⁰ A kötelezett által felhozható kifogások peragáló (*peremptorius*) vagy perhalasztó (*dilatorius*) jellegűek lehetnek, amíg a *peremptorius* kifogások az engedményes igényét végleg megsemmisítik, addig a *dilatorius* kifogások nem magát az igényt, hanem annak érvényesíthetőségét zárják ki ideiglenesen.³¹¹

A kötelezett által felhozható kifogások körét vizsgálva érdemes megemlíteni, hogy a Ptk. 513. cikk 1. §-ában rögzített kifogások akkor is gyakorolhatók, ha ugyanazon követelést többször engedményezték. Ebből következik, hogy *utólagos engedményezés* esetén a kötelezett az utolsó engedménnyel szemben érvényesítheti mindazon kifogását,

307 Mojak, 2021, 110. o.; Kozieł, 2014c, [11.].

308 Kozieł, 2014d, [2.].

309 Kozieł, 2014d, [3.].

310 Kozieł, 2014d, [3.]. Az ezzel kapcsolatos nemzetközi gyakorlatról és a magyar szabályozásról lásd Gárdos, 2003.

311 Mojak, 2021, 115. o.

amely az egymást követő engedményezőkkel szemben javára keletkezett.³¹² Az adósnak azonban minden egyes soron következő engedményezésre bizonyítania kell, hogy a kifogás az engedményezésről való tudomásszerzés előtti jogalapon nyugszik.

A Ptk. nem sorolja fel a kötelezett által felhozható kifogásokat, ezt a kérdéskört a jogirodalom tárgyalja.³¹³ Az engedményezett követelést megalapozó kötelmi jogviszonyra (eredeti szerződésre) alapított kifogások az engedményezéssel szerzett követelés létezésére, hatályára vagy tartalmára irányulhatnak. A kötelezett kifogását felhozhatja, amennyiben az alapvető jogviszony közte és az engedményező között semmis volt, például azáltal, hogy jogszabályba vagy jóerkölcsbe ütközött (Ptk. 58. cikk), illetve lényeges alaki kellék mellőzésével keletkezett (Ptk. 73. cikke).³¹⁴ A kettős teljesítés elkerülése érdekében a kötelezett az engedményezés jogcímének érvénytelenségére is jogosult hivatkozni, az érvénytelen *causa* esetén ugyanis a követelés nem száll át az engedményesre, illetve visszaszáll az engedményező vagyonába.³¹⁵ Arra a szakirodalomban vitatott kérdésre vonatkozóan, hogy a kötelezett jogosult-e az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyt érintő kifogásokat is felhozni, a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata adott választ. A legfelsőbb bírói fórum szerint annak kauzális jellegéből kiindulva, az engedményezést megalapozó szerződés érvénytelen causája vagy a szerződés utólagos megsemmisítése a jogügylet semmisségéhez vezet, amely körülményre – *erga omnes* hatálya miatt – bárki hivatkozhat, akinek a megsemmisítéshez jogos érdeke fűződik, így különösen a kötelezett.³¹⁶

A kötelezett akkor is felhozhatja kifogását, ha maradéktalanul teljesített az engedményező részére, továbbá ha az engedményezett követelés egésze – az engedményezésről való tudomásszerzés előtt – beszámításra került az engedményezővel szembeni követelésébe, illetve ha a kötelezett és az engedményező között nováció útján új kötelelem jött létre, a korábbi – vagyis az engedményezett követelést megalapozó – kötelelem megszűnésével egyidejűleg. A kötelezett vitathatja a követelés terjedelmét is, abban az esetben, ha részben teljesített az engedményező részére, vagy ha az engedményezett követelésnek egy része beszámításra került az engedményezővel szembeni követelésébe, illetve ha az engedményező a tartozást részben elengedte.³¹⁷ A kötelezett az eredeti

312 Koziele, 2014d, [5.]. A magánjogban a kifogások körében e helyzet a halmozott kifogás rendszer (elmélet) néven volt vita tárgya. Lásd Rudolf, 1937, 19. o.

313 Lásd például Mojak, 2021, 114–116. o.; Radwanski és Olejniczak, 2006, 369. o.; Koziele, 2014d.

314 Mojak, 2021, 117. o.

315 Koziele, 2014d, [10.].

316 A Legfelsőbb Bíróság 1998. február 19-i ítélete, III CKN 387/97.

317 Koziele, 2014d, [11.].

szerződés hatálytalanságára is hivatkozhat, ha az egy kezdő határidővel vagy felfüggesztő feltétellel kötött, amely még nem következett be.³¹⁸

A kötelezettet illető, az engedménnyessel szemben érvényesíthető kifogások különös típusának minősül a beszámítási kifogás. A Ptk. 513. cikk 2. §-a értelmében a kötelezett az engedményezővel szembeni követelését beszámíthatja az engedményezett követelésbe, még abban az esetben is, ha az engedményezővel szembeni követelése csak az értesítés megtörténte után vált esedékessé. A jogszabály kimondja, hogy a kötelezettnek az engedményezővel szembeni követelése nem lesz beszámítható, ha e követelés az engedményezett követelés esedékességekor még nem volt esedékes. A Ptk.-nak ezen rendelkezései, azáltal, hogy a *nem kölcsönös* követeléseknek beszámíthatóságát teszik lehetővé, a Ptk. 498. cikk 1. §-ában kifejezett általános szabálynak az áttörését jelentik, miszerint csak azonos jogalanyok között létrejött jogviszonyokból eredő követelések alkalmasak beszámításra.³¹⁹

A lengyel Legfelsőbb Bíróság több alkalommal úgy ítélte meg, hogy a Ptk. 513. cikk 2. §-ában szabályozott beszámítási kifogásokat a Ptk. 513. cikk 1. §-ában foglaltakkal együttes olvasatában kell értelmezni, amelyek az engedményezésről való tudomásszerzést rendelik alkalmazni időbeli cezúraként.³²⁰ Ennek megfelelően a kötelezett azt a követelést számíthatja be az engedményezett követelésébe, amely az engedményezésről való tudomásszerzés időpontjáig keletkezett az engedményező irányába, és amely addig beszámíthatóvá is vált.³²¹ Ezen túl a jogszabály lehetővé teszi azon követelések beszámítását is, amelyek a tudomásszerzést követően keletkeztek, ha azok az engedményezett követelés esedékessé válása előtt váltak esedékessé.³²² Fontos kiemelni, hogy a beszámítási kifogásokat legkésőbb az engedményező részére történő teljesítésig hozhatja fel a kötelezett.³²³

A lengyel Ptk. védelmét élvezzi az a kötelezett, aki jóhiszeműen eljárva teljesített az engedményes részére abban az esetben is, ha az engedményezés alapjául szolgáló szerződés semmis, vagy érvényes jogcím nélkül kötött.³²⁴ A Ptk. 515. cikke értelmében

318 Koziel, 2014d, [10.].

319 A Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozata, III CZP 59/06.

320 Lásd például a Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozatát (III CZP 59/06), a Legfelsőbb Bíróság 1997. december 4-i ítéletét (III CKN 272/97), a Legfelsőbb Bíróság 2001. november 29-i ítéletét (V CKN 1537/00), a Legfelsőbb Bíróság 2003. május 9-i ítéletét (V CKN 218/01), és a Legfelsőbb Bíróság 2005. május 6-i ítéletét (II CK 690/04).

321 A Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozata, III CZP 59/06; Koziel, 2014d, [17.]; Mojak, 2021, 108. o.

322 Sikorski, 2021d, [3.]; Radwanski és Olejniczak, 2006, 361. o.

323 A Legfelsőbb Bíróság 1999. július 6-i ítélete, II CKN 394/98.

324 Mojak, 2021, 111–114. o.; Koziel, 2014f, [3.].

aazzal a kötelezettel szemben, aki az engedményezés megtörténtéről írásbeli értesítést kapott az engedményezőtől és teljesített is az engedményes részére, az engedményező csak abban az esetben hivatkozhat az engedményezés érvénytelenségére, illetve vitathatja az engedményezés jogcímét, ha a kötelezettnek teljesítéskor tudomása volt ezen kifogásokról. A Ptk. 515. cikkének kógens normaszövege alapján a kötelezett, aki az engedményezőtől kapott értesítésnek megfelelően jár el, szabadul a kötelemből, függetlenül attól, hogy az engedményezés érvényes volt-e, kivéve, ha máshonnan szerzett tudomást az engedményezés érvénytelenségéről.³²⁵ A jogszabály a jóhiszemű kötelezett védelmét a kötelezett és az engedményes között létrejövő egyéb olyan jogügyletekre is kiterjeszti, amelyek kihatással vannak a tartozás létezésére vagy terjedelmére (így nováció, tartozáselengedés, beszámítás stb.).³²⁶

Az engedményező által az alapvető jogviszonyból felhozható kifogás az engedményezés alapjául szolgáló szerződés semmisségére és megtámadhatóságra egyaránt irányulhat.³²⁷ A jogirodalomban nincs egyetértés arra vonatkozóan, hogy az engedményezést megalapozó szerződések két típusa közül melyik az, amelynek érvénytelensége vitatható a Ptk. 515. cikke keretében. *Jan Mojak* és *Grzegorz Kozieł* szerint az engedményező az elkötelező–rendelkező szerződésből (Ptk. 510. cikkének 1. §-a) és az önálló rendelkező szerződésből (Ptk. 510. cikkének 2. §-a) egyaránt hozhat fel érvénytelenségi kifogást, míg *Krzysztof Zagrobelny* álláspontja szerint a Ptk. 515. cikke alapján az engedményező kizárólag az önálló engedményezési szerződésre vonatkozóan élhet kifogással.³²⁸

A Ptk. 515. cikke a jóhiszeműség véelmét írásbeli értesítéshez köti, azonban írásbeli értesítés megtörténte ellenére sem illeti meg a védelem a kötelezettet, ha teljesítéskor egyéb okok folytán tudomása volt az engedményezés érvénytelenségéről. A jóhiszeműség véelmének megdöntésével kapcsolatos bizonyítási teher az engedményezőt sújtja.³²⁹ A vélelem megdöntése és a Ptk. 515. cikke által nyújtott védelem áttörése következményeként az engedményező jogosult teljesítést követelni a kötelezettől, akinek ez alapján kétszer kell majd teljesítenie. A kétszeres teljesítés miatt azonban a kötelezettet a tartozatlan fizetésre vonatkozó jogszabályok szerinti³³⁰ igény illeti meg az engedménnyessel szemben.³³¹ Amennyiben a Ptk. 515. cikke szerinti védelem áttörésére nem kerül sor, és a

325 Sikorski, 2021f, [1] és [4.].

326 Radwanski és Olejniczak, 2006, 360. o.

327 Sikorski, 2021f, [6.].

328 Lásd Kozieł, 2014f, [4.]; Zagrobelny, 2006, 890. o.

329 Sikorski, 2021f, [5.].

330 A lengyel Ptk. 410. cikke.

331 Sikorski, 2021f, [7.].

jóhiszeműség vélelme fennmarad, így az engedményező a jogalap nélküli gazdagodásból eredő igényt támaszthat az engedménnyessel szemben, aki teljesítéshez jutott.³³²

Az engedményezés tárgyat képező követelések körében, ahogy általánosságban származékos jogszerzés esetén is, a *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet* elv érvényesül, amely abban nyilvánul meg, hogy az engedményező nem ruházhat át az engedményesre több jogot, mint amennyivel saját maga rendelkezik. Az engedményes csak abban az esetben szerezheti meg az engedményezett követelést, ha a követelés az engedményezőt valóban megilleti, továbbá azt csak abban a terjedelemben szerzi meg, amelyben a követelés az engedményezőt megillette.³³³ Az engedményezés esetén a *nemo plus iuris* alapelv alól a jogszabály nem tesz kivételt, ezért a jóhiszemű engedményes jogszerzésének nincs helye.³³⁴

Habár a jóhiszemű jogszerzés nem részesül védelemben, az engedményesnek azonban a Ptk. 516. cikke kíván védelmet nyújtani, azáltal, hogy kimondja: az engedményező felelősséggel tartozik az engedménnyessel szemben a követelés fennállásáért. A jogszabály hozzáteszi, hogy az engedményező nem szavatol a kötelezett fizetőképességéért az engedményezés időpontjában, hacsak ezért szavatosságot nem vállalt. Az engedményezőnek így konstruált szavatossága követi a más államok jogrendszerében is található azon általános gyakorlatot, amely szerint az engedményező szavatol az általa engedményezett követelés létéért, de nem szavatol az adós fizetőképességéért.³³⁵

Az engedményezőnek a Ptk. 516. cikkéből fakadó felelőssége abból a belső jogviszonyból ered, amely az engedményező és az engedményes között jött létre és az engedményezés alapjául szolgál, vagyis a Ptk. 510. cikk 1. §-a szerinti elkötelező–rendelkező jogügyletből, illetve a Ptk. 510. cikk 2. §-a szerinti önálló engedményezési szerződésből fakad.³³⁶ Ez a belső alapvető jogviszony elkülönül magától az engedményezéstől, a követelés az engedményes vagyonába való átkerülése ugyanis nem vezet az engedményező és az engedményes közötti jogviszony megszűnéséhez.³³⁷ Ahogy erre a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában rávilágít, az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony mindenkor meghatározza az engedményezőt terhelő kötelezettségek terjedelmét és tartalmát, valamint az engedményest megillető jogosultságok és igények körét.³³⁸ Ezért az engedményező felelőssége különbözőképpen alakul annak függvényé-

332 A lengyel Ptk. 405. cikke.

333 Ciepla, 2018a, [61.].

334 Ciepla, 2018a, [61.].

335 Lásd Gárdos, 2003, 3–18. o.

336 Mojak, 2021, 98. o.

337 Koziele, 2014g, [1.]–[3.].

338 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08.

ben, hogy milyen jogviszony szolgált alapjául az engedményezésnek, eltérnek ugyanis a felelősségi szabályok a visszerthes és az ingyenes engedményezés esetén.

Az alapesetben, amikor az engedményezés egy visszerthes szerződés (adásvétel, csereszerződés) keretében valósul meg, az engedményező felelősségének megállapítására a jogszavatosság szabályai az irányadóak (Ptk. 556–576. cikkek).³³⁹ A Ptk. 556. cikke értelmében az eladó kellék- és jogszavatossági felelősséggel tartozik a vevővel szemben. A lengyel jogalkotó a vevő és az eladó jogos érdekeinek kiegyensúlyozására törekedett, ezért a Ptk.-ban szabályozott szavatossági intézményrendszer összetett jogi konstrukció, amely a vásárlót és az eladót megillető, egymásra épülő jogokat és ellenjogokat rögzít. A Ptk. értelmében a vevőt – ebben az esetben az engedményest – négy szavatossági igény illeti meg: kicserélés, kijavítás, árleszállítás, a szerződéstől való elállás, amelyeket az engedményes az általa preferált sorrendben érvényesíthet. Példaképpen, a lengyel Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte, hogy az engedményezett követelés érvényesíthetlensége olyan jogi hibának minősül, amely az engedményezőnek a Ptk. 516. cikke szerinti szavatossági felelősségét keletkezteti.³⁴⁰ A szavatossági igényeken kívül az engedményes a szerződésszegési kártérítési felelősségi szabályok³⁴¹ alapján is követelheti az engedményezőtől a nem létező vagy egyéb jogi hibával terhelt követelés átruházásával okozott károk megtérítését.³⁴²

Az engedményező kárfelelősséggel tartozik akkor is, ha az engedményezés jogalapját ajándékozási szerződés képezi, habár ebben az esetben az ajándékozó kárfelelősségét külön jogszabály rendezi. Az engedményező (ajándékozó), akinek tudomása volt arról, hogy a követelés nem áll fenn, köteles az ezzel okozott kárt megtéríteni, ha elmulasztotta az engedményest (megajándékozottat) a követelés jogi hibájáról tájékoztatni.³⁴³ Hibás teljesítéséért csak akkor tartozik felelősséggel az engedményező (ajándékozó), ha a kárt szándékosan vagy súlyos gondatlansággal okozta.³⁴⁴ Ingyenes engedményezés esetén tehát az engedményezőt enyhébb felelősség terheli a követelés fennállásáért,

339 Kozieł, 2014g, [8.]. Lásd a Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítéletét, I CSK 100/08. A szavatosság (*rykojmia*) jogszabályi kereteit a lengyel Ptk. 556–576. cikkei alkotják, a hatályos szabályozás a fogyasztók jogairól szóló 2014. május 30-i törvény (*Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta*, Dz. U. z 2014 r., poz. 827 a későbbi változásokkal) hatálybalépése nyomán alakult ki.

340 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08. A Legfelsőbb Bíróság döntvényének tényállási alapját teljesítés helyetti engedményezés (*cessio in solutum*) képezte. A bíróság szerint a teljesítés helyetti engedményezés gazdaságilag csak akkor észszerű, ha az engedményezett követelés érvényesíthető, ezért az érvényesíthetlenség az átruházott követelés jogi hibájának minősül, mert nem rendelkezik a szerződésben meghatározott tulajdonságokkal.

341 A lengyel Ptk. 471. és 574. cikkei.

342 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08, Kozieł, 2014g, [8.].

343 A lengyel Ptk. 892. cikke.

344 A lengyel Ptk. 891. cikke.

mint amilyen visszerthes engedményezés esetén őt terheli, amely értelmezést a Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata is alátámaszt.³⁴⁵

E helyütt fontos megemlíteni, hogy az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony egyáltalán nem jön létre, ha szerződésalkötéskor az engedményezni kívánt követelés nem létezik. Ebben az esetben a követelés átruházására vonatkozó kötelezettség nem keletkezik, ugyanis a jogügylet, a Ptk. 387. cikke 1. §-ának megfelelően, mint lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés semmis lesz.³⁴⁶ Mivel az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony nem létesül, az engedményezőnek a Ptk. 516. cikke szerinti felelőssége nem forog fenn, a rosszhiszeműen eljáró engedményező kártérítési felelőssége pedig a Ptk. 387. cikk 2. §-án alapul, amely szerint az a fél, aki a szerződésalkötéskor a szolgáltatás lehetetlenségéről tudott, köteles megtéríteni a másik szerződő fél kárát, amely ez utóbbit abból eredően érte, hogy a szerződést megkötötte, nem tudván a szolgáltatás lehetetlenségéről.³⁴⁷

1.6. Románia

1.6.1. Az engedményezés fogalma

Az engedményezés intézményének szabályozása a román jogban Románia Polgári törvénykönyvének (2009. évi 287. törvény a Polgári törvénykönyvről, a továbbiakban: Ptk.) 1566–1592. cikkeiben lelhető fel. Az engedményezés a román jogban absztrakt jogügyletként tűnik fel, annak a jogszabály eltérő rendelkezése hiányában jogcíme azonban mindig valamely szerződés.

Az engedményezés a hitelezői jogok szerződéses átruházása. A követelés engedményezése (*cesiunea de creanță*) során az engedményező (*cedent*) az engedményezett adóssal (*debitorul cedat*) szembeni pénzbeni vagy más jellegű követelését szerződés útján más személyre, az engedményesre (*cesionar*) ruházza át, ideértve a biztosítéki jelleggel történő engedményezést is.³⁴⁸ Az engedményezés a hitelezőt kicserélő jogügylet.

345 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08.; a Legfelsőbb Bíróság 2003. szeptember 25-i ítélete, V CK 188/02.

346 Mojak, 2021, 101. o.

347 Mojak, 2021, 101. o.

348 A román Ptk. engedményezésre vonatkozó előírásai nem alkalmazandók az olyan átruházásokra, amelyekre speciális szabályok alapján kerül sor, vagyis a jogok vállalkozás átruházása során történő engedményezésére, illetve az értékpapírok, úgymint forgatható értékpapírok, tulajdont megtestesítő értékpapírok vagy pénzügyi eszközök átruházására.

Az engedményezés lehet visszterhes vagy ingyenes. Visszterhes megállapodás esetén kiegészítő jelleggel az adásvétel (vagy az átruházott követelés szerződéstípusának megfelelő), ingyenes megállapodás esetén az ajándékozás szabályait értelemszerűen alkalmazni kell.

Az engedményezés az engedményesre ruházza az engedményezőnek az engedményezett követeléshez kapcsolódó valamennyi jogát, a biztosítékokat (például a zálogjogot) és a járulékokat (például kamatokat).³⁴⁹ Kivételt képez a kézizálog, ugyanis a zálogtárgy az engedményes számára átadásához szükséges a zálogtárgy tulajdonosának beleegyezése. Beleegyezés hiányában a zálogtárgy az engedményező őrésében marad.

Általában bármely követelés átruházható (az adósnak rendszerint mindegy az, hogy ki a hitelezője), kivéve, amelyek engedményezését a jogszabály megtiltja. Ilyen eset, amikor a követelés a jogosult személyéhez tapad, ahol a szolgáltatás tartalma alterálódna a személycserével, például eltartási szerződés esetében. A román Ptk. 2258. cikke szerint a tartás jogosultjának jogai nem képezhetik engedményezés vagy kényszervégrehajtás tárgyát.

A nem pénzbeni teljesítés követelésére vonatkozó jog csak abban az esetben ruházható át, ha az nem teszi a kötelezettséget jelentősen terhesebbé.

1.6.2. Az engedményezés szerződéses kizárása

A felek adott szerződésben engedményezési (elidegenítési) tilalmat (*clauză de inalienabilitate*) vagy korlátozást köthetnek ki. Ez azonban a következő három esetben nem vált ki joghatást az adóssal szemben; azaz az adósnak az engedményes felé kell teljesítenie:

- a) amikor az adós beleegyezett az engedményezésbe;
- b) amikor a tilalmi záradék nem szerepel a követelést megállapító okiratban és az engedményes az engedményezés időpontjában nem tudott – és nem is kellett tudnia – az engedményezést kizáró megállapodásról;
- c) a pénzbeni követelésre vonatkozó jog engedményezése akkor is érvényes, ha a kötelezett és az engedményező közötti megállapodás kizárja vagy korlátozza az ilyen engedményezést.

³⁴⁹ Amennyiben az engedményezés előtt esedékessé vált kamatokat vagy más jövedelmeket az engedményező még nem vételezte be, ezek – ellenkező megállapodás hiányában – az engedményest illetik meg (román Ptk. 1576. cikk).

Pénzkövetelés esetén valóban minden logikát nélkülöz, hogy a hitelező az adóssal egyetértve forgalmon kívül helyezze a követelést. Mindhárom esetben viszont az engedményező a kötelezett irányában szerződésszegés alapján tartozhat felelősséggel.

1.6.3. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés az engedményező és az engedményes közötti megállapodással történik, a kötelezett értesítése nélkül. Az engedményezés az engedményező és az engedményes közötti megegyezéssel bekövetkezik. Az adós értesítése már azon kívül esik, és csupán az engedményes jogállásának biztosításához szükséges.³⁵⁰

A kötelezett hozzájárulására nincs szükség, kivéve ha az érintett követelés alapvetően a jogosult (az engedményező) személyéhez kötött. Általában viszont a kötelezettnek tőnie kell, hogy a jogosult engedményezi a jogát, és az új hitelezőnek kell teljesítenie. Helyesen szögezték le a szakirodalomban: ha az adósnak a hozzájárulását is megkívnánk az engedményezéshez, ezzel a követelések forgalomképessége súlyos korlátozásnak lenne alávetve, sok adós merő kényelemszeretetből, merő megszokottságból ellenezné a cessziót, márpedig a követelések forgalomképessége jelentősebb érdek, mint az adósnak a kényelemszeretete, megszokottsága, vagy akár a hitelező személyazonosságához fűződő érdeke.³⁵¹

Pénzbeni követelés részben is átruházható. Más jellegű szolgáltatás teljesítésére vonatkozó követelés részben csak akkor ruházható át, ha az megosztható, és az engedményezés nem teszi a kötelezettséget jelentős mértékben terheesebbé.

A jövőbeni jogok engedményezése is lehetséges. A jövőbeni jog az engedményezési megállapodás megkötésének időpontjában száll át az engedményesre, feltéve, ha létrejöttének időpontjában az engedményezés tárgyaként azonosítható.

Az engedményezőnek át kell adnia az engedményezett követelésre vonatkozó okiratot és minden más bizonyító iratot. Részleges engedményezés esetén az engedményesnek jogában áll hitelesített másolatokat kapni és az eredeti okiraton a részleges engedményezés tényét a felek aláírásával feltüntetni.

Az engedményes követelheti a jog bizonyításához szükséges okmányok, tanúsítványok kiadását, a kézizálog átadását és a jelzálog átruházását.³⁵²

³⁵⁰ Almási, 1926, 359. o.

³⁵¹ Tóth, 1938, 198. o.

³⁵² Katona, 1899, 133. o.

A kötelezettet az engedményezésről értesíteni szükséges, ellenkező esetben a kötelemből való szabadulás eredményével teljesíthet az engedményezőnek.³⁵³ Amíg a kötelezett az engedményezés megtörténtéről szóló értesítést az engedményezőtől vagy az engedményestől nem kapja meg, az engedményezőnek történő teljesítéssel mentesül a kötelezettség alól. Az értesítés azonban nem az engedményezés tényálladási részeleme. Az engedményezés már az értesítés előtt létrejön. Az értesítés a kész cessziót tudatja az adóssal. Az adós nyilván kell hogy értesüljön a cesszióról, mert mindaddig, míg az engedményező (vagy az engedményes) nem értesíti őt az engedményről, továbbra is az engedményezőt tekintheti hitelezőjének, és mint ilyennek teljes joghatállyal teljesíthet. Ha az engedményező az adóst az engedményről értesítette, és ezen az alapon az adós az engedménnyel jogügyletbe bocsátkozott, ezzel az engedmény megerősödik, az engedményező az adóssal szemben nem hivatkozhat arra, hogy az engedmény valósággal létre nem jött, vagy az akarata hiányai miatt semmis vagy megtámadható. Az értesítés és jogügyletbe bocsátkozás együtt eredményezik az engedményezés perfekcióját.³⁵⁴

Az engedményesnek az adóshoz való közvetlen viszonyát az értesítés (*denuntiatio*) hozza létre, mely akár az engedményestől, akár az engedményezőtől indulhat ki.³⁵⁵ Az engedményezés viszont az értesítés előtt is hatályos az engedményező és az engedményes között, azaz az engedményező minden teljesítést át kell adjon az engedményesnek. Azt, hogy az engedményezés független jogi aktus az értesítéstől, és ez csak az adóst hozza az új hitelezővel jogi kapcsolatba, több érv is alátámasztja. Az engedményező az engedményezés tényével megszűnik hitelező lenni, másodízben már nem ruházhatja át ugyanezt a követelést, ez a követelés nem foglalható le, és ha fizetéseképtelen lesz, nem fog a csődtömeghez tartozni, ha az értesítés még nem is jutott el az adóshoz. Az értesítés csak az adós védelmére szól, hogy az ő jóhiszemű eljárása (teljesítése) rá nézve hátrányos ne lehessen.³⁵⁶

A kötelezett az értesítés megérkezését vagy az engedményezés hivatalos keltezésel³⁵⁷ rendelkező okiratban történő elfogadását követően csak az engedményes részére teljesítheti a kötelezettséget úgy, hogy az a kötelmet megszüntesse. Az értesítésnek azonosítania kell az engedményest, az átruházott követelést, és tartalmaznia kell az adós felszólítását, hogy az engedményesnek teljesítsen. Részleges engedményezés esetén az engedményezés terjedelmét is meg kell jelölni.

353 Kolosváry, 1930, 320. o.

354 Tóth, 1938, 199. o.

355 Katona, 1899, 133. o.

356 Katona, 1899, 133. o.

357 Lásd lentebb, 238. o.

Ha az engedményezésről szóló értesítést az engedményes közli a kötelezettel, a kötelezett kérheti, hogy az engedményes megfelelő okirati bizonyítékkal igazolja az engedményezés megtörténtét. A megfelelő bizonyíték rendelkezésre bocsátásáig a kötelezett megtagadhatja a teljesítést.

A kezességgel biztosított követelések esetén az értesítés formai előírásait a kezessel szemben is teljesíteni kell.³⁵⁸

A kötelezett az engedményezéssel okozott költségeinek az engedményező vagy az engedményes általi megtérítésére jogosult. Alapelv az engedményezésnél, hogy az adós jogállása semmi irányban változást nem szenvedhet, mert az engedmény az ő meghallgatása nélkül megy végbe, kötelezettsége a régi marad.³⁵⁹

A kötelezett az engedménnyel szemben is érvényesíthet minden, az engedményezővel szemben felhasználható védekezési lehetőséget, kifogást. Így élhet a követelésből magából eredő kifogásokkal (*exceptiones rei cohaerentes*), de az engedményezőhöz és az engedményeshez való viszonyából eredő kifogásokkal (*exceptiones personae cohaerentes*), valamint a magából az engedményezésből eredő kifogásokkal is. Így hivatkozhat az engedményező részére történt, az engedményezés számára történő értesítését megelőző teljesítésre vagy a kötelem bármely okból az engedményezést megelőző megszűnésére.

A kötelezett az engedményező ellen fennálló követelését, amely az engedményezővel való jogviszonyából ered, az engedménnyel szemben beszámíthatja, ha a beszámítani kívánt követelés az engedményezésről történt értesítés előtt keletkezett.³⁶⁰ Kivételt képez, ha a kötelezett az engedményezést maga is elfogadta, ezt ugyanis a román Ptk. a beszámítás kifogásáról való lemondásként kezeli. Álláspontom szerint, ha az adós az engedményt elismerte, akkor mégis elesik az engedményező ellen fennállott kifogása- itól. Az adós nem hivatkozhat kifogásként arra sem, hogy az engedményes kevesebbet adott a követelésért, mint amennyivel az adós tartozik (*lex Anastasiana*).³⁶¹

Többszörös engedményezés akkor fordul elő, amikor a jogosult a már átruházott követelést újból másnak a javára engedményezi. Ilyen esetben kérdésként merül fel, hogy a kötelezett melyik engedményest tekintheti hitelezőjének. A román Ptk. rendszerében, ha az engedményező azonos követelését egymást követően többször engedményezi (*cesi- uni successive*), a kötelezett az értesítések megérkezésének/az engedményezés hivatalos keltezésű okiratban történő elfogadásának sorrendjében történő teljesítéssel szabadul.³⁶² Az egymás után következő engedményesek között annak van elsőbbsége, aki legelőször

358 A román Ptk. 1581. cikke.

359 Katona, 1899, 133. o.

360 Lásd még a Kúria 1921. szept. 27. P. IV. 1627/1921. sz. határozatát, Szladits, 1923, 18–19. o.

361 Katona, 1899, 134. o.

362 A román Ptk. 1583. cikke.

bejegyeztette az engedményezést az Ingóságokra Vonatkozó Egyes Jogok Nemzeti Nyilvántartásába (*Registrul Național de Publicitate Mobiliară*),³⁶³ függetlenül az engedményezés vagy az értesítés időpontjától. Következésképpen előfordulhat olyan eset, hogy a kötelezett érvényesen teljesít az engedményezésről öt először értesítő engedményesnek, viszont egy másik engedményes, aki korábban bejegyeztette az engedményezés tényét a megfelelő nyilvántartásba, tőle a teljesítést elperli. A többszörös engedményezést nem szabad összetéveszteni a követelésnek több engedményes részére történő (egyidejű) engedményezésével. Ebben az esetben a követelés megoszlik az engedményesek között (a megállapodás szerint vagy megállapodás hiányában arányosan).

Amennyiben az engedményezés visszterhes ügylettel történt, az engedményező szavatossággal (*obligația de garanție*) tartozik az engedményesnek. A szavatosságnak három fokozata van.

a) Az első szavatossági fokozat a törvényből fakadó alaphelyzet, amikor az engedményező szavatolja, hogy az engedményezett jog az engedményezés időpontjában létező jog (szavatolás a jog veritásáért). Kivételt képez, ha az engedményezés jövőbeni jogra vonatkozik, amikor, álláspontom szerint, a jövőbeni jog megszületését szavatolja az engedményező. A követelés valódisága azt jelenti, hogy a követelés ténylegesen létező, perelhető, és az adósnak azzal szemben semmi perdöntő kifogása nincs.³⁶⁴ Az engedményező viszont nem szavatolja a kötelezett fizetőképességét, a követelés behajthatóságát. Ha azonban valaki a követelést mint „bizonytalant” ruházta át, a jog létéért sem tartozik szavatossággal.

b) A második szavatossági fokozat esetén, már a felek megállapodásától függően, az engedményező szavatolhatja a kötelezett fizetőképességét (bonitását). Azonban ellentétes kikötés hiányában ez a szavatosság csak az engedményezés pillanatában fennálló fizetőképességre vonatkozik.

c) A harmadik, legszigorúbb szavatossági fokozat esetén, szintén a felek megállapodásával a kötelezettnek az esedékesség (lejárat) pillanatában fennálló fizetőképességét is szavatolhatja az engedményező.

A kötelezett fizetőképességéért való felelősség terjedelmét a jogszabály meghatározza: az engedményező az engedményezés árának mértékéig felel, amelyhez hozzá kell számítani az engedményes engedményezéshez kapcsolódó költségeit. Ugyanakkor, ha az engedményező tudta, hogy az engedményezés időpontjában a kötelezett túladósodott, megfelelőképpen alkalmazni kell az adásvételi szerződésre vonatkozó szabályok

363 *Registrul Național de Publicitate Mobiliară*, www.rnpm.ro (letöltve: 2023. március 10.). Korábbi elnevezése: Ingó Dologi Garanciák Elektronikus Nyilvántartása (*Arhiva Electronică a Garanțiilor Reale Mobiliare*).

364 Kolosváry, 1930, 321. o.

közül a rosszhiszemű eladó rejtett hibákért való felelősségét megállapító előírásokat. Ugyanígy felel az engedményező, amennyiben saját (önálló vagy más személy cselekményéhez kapcsolódó) cselekménye révén az engedményes javára nem kerül valós átruházásra a követelés, vagy ha az engedményes nem tudja az engedményezést harmadik személyekkel szemben hatályosítani.

Ingyenes engedményezés esetén, ellenkező kikötés hiányában, az engedményező nem felel azért sem, hogy az engedményezett jog az engedményezés időpontjában létező (valódi) jog.³⁶⁵

1.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia

1.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.)³⁶⁶ az engedményezést (*ustupanje potraživanja*) az alanyváltás kiemelt eseteként kezeli. Előírja, hogy a jogosult szerződéssel harmadik személyre ruházhatja át követelését, kivéve azokat, amelyek átruházhatóságát törvény kizárja, amelyek a jogosult személyéhez kötődnek, valamint amelyek természetüknél fogva átruházásra alkalmatlanok.³⁶⁷ Egyes követelések esetében maga a Köt. zárja ki az engedményezhetőséget.³⁶⁸ Így például a közeli hozzátartozó halála miatt kimaradó tartásdíj, vagy a testi sérelem, illetve egészségkárosodásból eredő kere-
sőbbéesség csökkenéséért megítélhető kártérítési járadékszolgáltatás engedményezése

³⁶⁵ A román Ptk. 1585. cikke.

³⁶⁶ Szerbiában jelen állás szerint nincs hatályban polgári törvénykönyv, ahogyan más jugoszláv utódállamokban sem. Ennek az okai a II. világháború utáni jugoszláv jogalkotási hagyományokra vezethetők vissza. A háborút követően létrejött, ún. „második” Jugoszláviában kezdetben voltak kezdeményezések egy egységes, szövetségi polgári törvénykönyv elfogadására. Ez az elképzelés azonban az 1971-es alkotmánymódosítás, majd a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban 1974-ben elfogadott új szövetségi alkotmány szerinti jogszabályalkotási hatáskörmegosztás miatt már nem volt megvalósítható. A tételes polgári jog anyagát így szakmai körökben „rendszerszintű törvények” (*sistemski zakoni*) néven ismert számos különálló törvény szabályozza. A dologi és kötelmi viszonyok szövetségi normaalkotás tárgyát képezték, míg a családi és öröklési jogot tagállami szinten szabályozták. A kötelmi viszonyokat szabályozó szövetségi törvény 1978-ban került elfogadásra, amely kevés módosítással ma is hatályban van Szerbiában. A legjelentősebb módosítások még a „harmadik” Jugoszlávia idején, 1993-ban történtek, de ezek sem érintették érdemben a kötelmi jog klasszikus intézményeit, inkább csak azokat a rendelkezéseket, amelyek a II. világháborút követően fokozatosan kialakított, jugoszláv sajátosságnak nevezhető szocialista öngazgatási, gazdaságirányítási rendszer jegyeit hordozták. Lásd részletesebben Dudás, 2013, 9–17. o.

³⁶⁷ Szerb Köt. 436. cikk (1) bek.

³⁶⁸ Lásd részletesebben Nikolić, 2004, 57–58. o.

tilalmas.³⁶⁹ Továbbá a Köt. kizárja a nemvagyon kár pénzbeli térítésére irányuló követelés engedményezését, kivéve, ha az jogerős bírósági ítélettel vagy a felek írásbeli megállapodásával került megállapításra.³⁷⁰ A jogosult személyéhez kötődő követelések *intuitu personae* kötelemekből származnak, így azok természetükből eredően nem ruházhatók át. Ilyenek a bizonyos szerződéstípusokból származó követelések, mint amilyen a megbízási vagy vállalkozási szerződés egyes alfajaiból származó követelések, vagy a törvényi tartásdíj-követelés.³⁷¹ A Köt.-ön kívül más jogszabály is kizárhatja a követelés engedményezhetőségét vagy azt korlátozhatja. Így a fogyasztói hitelezésről szóló törvény (a Pénzügyi szolgáltatások felhasználóinak védelméről szóló törvény) ugyan lehetővé teszi a banknak vagy más pénzintézetnek a fogyasztóval szembeni követelés engedményezését, viszont a követelés csak más bank javára engedményezhető.³⁷² A törvényi tilalom ellenére létrejött engedményezési szerződés polgári jogi szankciója a semmisség, míg az engedményezést korlátozó vagy tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezési szerződés nem fejt ki joghatást a kötelezettel szemben.³⁷³

Ezen korlátozásokat figyelembe véve engedményezés tárgya lehet minden még nem teljesített követelés, attól függetlenül, milyen kötelemfakasztó tényállásból jött létre: jogügyletből, károkozásból, jogalap nélküli gazdagodásból, megbízási nélküli ügyvitelből vagy egyéb törvénnyel meghatározott tényállásból.³⁷⁴ Hasonlóképpen jogerős bírósági ítéletben megállapított követelés is engedményezhető.³⁷⁵ Szerződésből eredő követelés engedményezése azonban nem eredményezi a jogosult szerződési pozíciójának átruházását is. A szerződés továbbra is a kötelezett és az engedményező között áll fenn, az engedményező továbbra is köteles az adóssal szembeni szerződési kötelezettségeit teljesíteni, csupán a kötelezettel szemben fennálló követelés háramlott át harmadik személyre, azaz az engedményesre.³⁷⁶

Az engedményezési szerződés rendszerint a jogosult (engedményező) és a harmadik személy (engedményes) között jön létre, amelyben a kötelezett nem jelenik meg félként. Nincs viszont jogi akadálya annak, hogy a szerződési szabadság elvével összhangban az engedményezési szerződésbe harmadik félként a kötelezettet is bevonják.³⁷⁷ Az enged-

369 Szerb Köt. 197. cikk.

370 Szerb Köt. 206. cikk.

371 Perović, 1995, 840. o.

372 Lásd a törvény 39. cikkét.

373 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

374 Karanikić Mirić, 2021, 156. o.

375 Lásd a Felsőbb Kereskedelmi Bíróság Gazdasági Perek Osztálya 2003. október 10-i ülésén elfogadott álláspontot. Karanikić Mirić, 2021, 156. o.

376 Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

377 Karanikić Mirić, 2021, 154. o.

ményezést a szerb szakirodalom kétoldalú, rendelkező jogügyletnek minősíti, amelynek a joghatása transzlatív (jogátruházó). Nincs tehát konstitutív (jogkeletkeztető) joghatása. Emellett közvetlenül fejt ki joghatást, azaz nincs szükség szerzési módra (*modus acquirendi*) sem: az alanyváltás a jogosulti oldalon magával a szerződés létrehozásával megvalósul.³⁷⁸ Az engedményezés a szerb jogban absztrakt jogügyletnek minősül: tartalmából nem kell megállapítható legyen, milyen célból engedi át az engedményező az engedményesnek a jogosulti pozícióját a kötelemben.³⁷⁹

Az engedményezés törvényi meghatározásából megállapítható, hogy az csak a szerződéses engedményezést (*cessio voluntaria*) öleli fel. A szerb jog nem ismeri a törvényi engedményezést (*cessio legis*), de erre igazából nincs is szükség, mert részletesen szabályozza a szerződési és törvényi perszonális (kötelmi) szubrogációt.³⁸⁰ Viszont ismeri a kényszerengedményezést (*cessio necessaria*), amely ugyan nem a törvény erejénél fogva következik be, de törvényi feltételek teljesülése esetében harmadik személy követelheti és kikényszerítheti az engedményezési szerződés megkötését.³⁸¹ Így például a megbízás nélküli ügyvivő köteles elszámolni az ügyvitelről, és az abból eredő követeléseket átruházni arra a személyre, akinek a javára az ügyvitelt megvalósította. Ha ezt elmulasztja, a másik fél követelheti engedményezési szerződés megkötését,³⁸² ami bírósági úton is kikényszeríthető.³⁸³

A követelés engedményezhetőségével kapcsolatban a szakirodalom kiemeli: nincs jogszabályi akadálya annak, hogy természetes kötelelem engedményezés tárgya legyen.³⁸⁴ Felmerült továbbá a közjogi jellegű, azaz az állammal és az állami szervekkel, illetve szervezetekkel szemben fennálló követelések engedményezhetősége. Általános korlátozó rendelkezések hiányában a szakirodalom ezeket a követeléseket is engedményezhetőnek tekinti, amennyiben különös közjogi jellegű jogszabályokat az engedményezés nem sért.³⁸⁵

A Köt. kiemeli, hogy az engedményezési szerződésnek nincs joghatása a kötelezettel szemben, amennyiben a kötelezett és a jogosult szerződésben kizárták az engedményezést, illetve amennyiben a szerződésben úgy rendelkeztek, hogy a jogosult nem ruházhatja át a követelést a kötelezett beleegyezése nélkül, a kötelezett jóváhagyását pedig a jogosult nem kérte ki, vagy az engedményezéshez a kötelezett nem járult hozzá.³⁸⁶

378 Karanikić Mirić, 2021, 154. o.

379 Karanikić Mirić, 2021, 155. o.

380 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164–165. o.

381 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

382 Szerb Köt. 221. cikk (2) bek.

383 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

384 Tešić, 2012, 98. o.

385 Tešić, 2012, 98. o.

386 Szerb Köt. 436. cikk (2) bek.

Ezeket a korlátozásokat figyelembe véve, a bírósági gyakorlat meglehetősen kiterjesztően értelmezi az engedményezhető követelések körét. Engedményezésre alkalmasnak találja a nem lejárt, feltételhez kötött vagy jövőbeni követeléseket, az értékpapírokból eredő követeléseket és a részköveteléseket egyaránt. Egyedüli feltétel, hogy mind a követelés, mind pedig a kötelezett személye (jövőbeni követelések esetében) ha nem is meghatározott, legalább meghatározható legyen.³⁸⁷ Nem szükséges azonban, hogy a felek az engedményezési szerződésben megjelöljék az engedményezés tárgyát képező követelés jogalapját.³⁸⁸ A felek ugyanakkor gyakran olyan megállapodásokat kötnek, amellyel nem csak alanyváltás áll be a jogosulti oldalon, hanem módosítják a kötelelem tartalmát is. A bírósági gyakorlatban megállapítást nyert, hogy ilyen esetben külön kell vizsgálni, hogy a megállapodásnak novációs joghatása is van-e. Ha csak a kötelelem tárgyát vagy jogalapját módosították a felek, de nem változik a jogosult személye, a megállapodás nem engedményezésnek, hanem újításnak minősül, függetlenül attól, hogy a felek esetleg engedményezésnek nevezték el a megállapodásukat.³⁸⁹

A bírósági gyakorlatban megállapítást nyert továbbá, hogy a követelések engedményezhetőségére önmagában nem hat ki az a körülmény, hogy a kötelezett ellen csőd-eljárás indult.³⁹⁰ A hatályos csődtörvény is hasonló álláspontot képvisel. Kifejezetten előírja, hogy a csőd-eljárásban elismert követelések, valamint az elvitatott követelések engedményezhetőek.³⁹¹ Ebben az esetben azonban a Csődtörvény kötelező írásbeli formát irányoz elő: az engedményező és engedményes aláírását közjegyzőnél kell hitelesíteni, a kötelezettet pedig szintén írásban kell értesíteni.³⁹² Más a helyzet azonban, ha csődadós követelésének az engedményezéséről van szó. A csőd-eljárás megindításával a csődadós már nem rendelkezhet vagyonával – a rendelkezési jog a vagyonfelügyelőre száll át.³⁹³ Tehát a csőd-eljárás megindításával a csődvagyont képező követelés engedményezésére irányuló szerződést csak vagyonfelügyelő köthet. Ezzel kapcsolatban azonban alapvető és konkrét korlátozásokat is figyelembe kell venni. A Csődtörvény ugyanis az alapelvek között előírja a csődhitelezők egyenrangúságát és az egyenlő bánásmód elvét,³⁹⁴ ami azt jelenti, hogy a vagyonfelügyelő nem köthet olyan jogügyletet, amely a csődhitelezők számára hátrányos lenne, illetve amely egyes csődhitelezőknek, mások

387 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 8721/2012 (2) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

388 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 8721/2012 (1) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

389 Lásd pl. a Legfelsőbb Bíróság Pzz. 14/2003 sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

390 Lásd pl. a Felső Kereskedelmi Bíróság Pvž. 1024/2009 (2) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

391 Szerb Csődtörvény, 117a. cikk (1) bek.

392 Szerb Csődtörvény, 117a. cikk (2) bek.

393 Szerb Csődtörvény, 74. cikk.

394 Szerb Csődtörvény, 4. cikk.

kárára, előnyösebb helyzetet biztosítana.³⁹⁵ Ebből eredően nyilvánvalónak tűnik, hogy az engedményezés nem lehet ingyenes, visszerthes engedményezés esetén pedig a piaci áraknak megfelelő értékű ellenszolgáltatást kell meghatározni az engedményes terhére. Ezen kívül az engedményezési szerződés a csődeljárásban megtámadható szerződésnek minősül, amennyiben az a csődhitelezők érdekeit sérti, azaz veszélyezteti a csődhitelezők egyenrangúságát és az egyenlő bánásmód elvét. Megtámadás tárgyát képezhetik mind a csődeljárás megnyitása után, mind pedig annak megnyitása előtt létrejött, teljesített és nem teljesített jogügyletek, illetve a csődadós vagyona feletti rendelkező aktusok, értelemszerűen eltérő feltételek mellett.³⁹⁶

Érdemes mélyrehatóbban vizsgálni a szerb Köt. azon rendelkezésének a joghatását, amely az engedményezést tiltó kikötésre (*pactum de non cedendo*) vonatkozik. A törvényi rendelkezés értelmében a tiltó kikötés ellenére történt engedményezésnek nincs joghatása a kötelezettal szemben. A jogosult és a kötelezett a szerződési szabadság elvével összhangban kiköthetik, hogy a követelés engedményezése ugyan nem tilos, de a kötelezett beleegyezéséhez kötött. Hasonlóképpen a felek abban is megállapodhatnak, hogy az engedményezést tiltó kikötés csak meghatározott harmadik személlyel szemben fejtsen ki joghatást.³⁹⁷ Az engedményezést tiltó vagy korlátozó kikötés fennforgásának tényével kapcsolatban a bizonyítási teher a kötelezeten van.³⁹⁸

A szakirodalom kiemeli, hogy az engedményezést tiltó vagy korlátozó kikötés megsértése azt jelenti, hogy az engedményezési megállapodás ugyan érvényes jogügyletnek minősül, viszont az engedményes nem követelheti a kötelezettől a követelés teljesítését, a kötelezett pedig az engedményező felé való teljesítéssel megszünteti a kötelmet.³⁹⁹ Helyeselhetően kritika érte ezt a rendelkezést, mert az egyáltalán nem veszi figyelembe, hogy az engedményes jóhiszemű volt-e vagy sem.⁴⁰⁰ Ezért a szakirodalomban megfogalmazott javaslat szerint a rendelkezést úgy kellene módosítani, hogy a gazdálkodó szervezetek között létrejött (kereskedelmi szerződésekből eredő) követelések engedményezését tiltó kikötésnek ne legyen semmilyen joghatása az engedményessel szemben. Másrészt a nem kereskedelmi jellegű ügyletből eredő követelések engedményezését tiltó kikötésnek az engedményessel szemben csak akkor lenne joghatása, ha az tudott a kikötésről, illetve tudomása kellett legyen róla, azaz ha nem volt jóhiszemű.⁴⁰¹

395 Radović, 2018a, 126–128. o.

396 Szerb Csődtörvény, 119–130. cikkek. Lásd részletesebben Radović, 2018b, 27–185. o.

397 Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

398 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž 6282/2016 sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

399 Perović, 1995, 840. o.

400 Tešić, 2012, 176. o.

401 Tešić, 2012, 179. o.

A törvény előírja továbbá, hogy az engedményezéssel a követeléssel együtt az engedményesre szállnak át az engedményező járulékos követelései is, mint amilyen az elsőbbséget élvező követelésérvényesítési jogosultság, jelzálogjog, zálogjog, a kezessel szembeni jogosultságok a kezességi szerződés alapján, a kamatszolgáltatásra irányuló követelés, a kötbér stb.⁴⁰² Amennyiben azonban a zálogtárgy nem a kötelezett, hanem harmadik személy tulajdonában van, az csak akkor bocsátható át az engedményes birtokába, ha ehhez a zálogkötelezett beleegyezését adta. A zálogkötelezett beleegyezése nélkül a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, aki azt az engedményes javára őrzi.⁴⁰³ A kamatokkal kapcsolatban a törvény vélelmezi, hogy az esedékessé vált, de még nem teljesített kamatszolgáltatás a főköveteléssel együtt kerül engedményezésre.⁴⁰⁴

A törvény kifejezetten rögzíti, hogy az engedményezés joghatásához, főszabály szerint, nincs szükség a kötelezett beleegyezésére, de az engedményes köteles értesíteni a kötelezettet az engedményezésről.⁴⁰⁵ Ez alól a szabály alól kivételt képez, amikor az engedményező és a kötelezett engedményezést kizáró kikötést határoztak meg szerződésükben. A bírósági gyakorlatban is egyértelműnek minősül, hogy az engedményezés joghatása csak akkor függ a kötelezett beleegyezésétől, ha ezt a felek kifejezetten előirányozták.⁴⁰⁶ Kivételt képez továbbá a külkereskedelmi forgalomból eredő követelések engedményezése, amihez a Devizaforgalmi törvény értelmében a kötelezett beleegyezésére van szükség. A bírósági gyakorlat szerint ebben az esetben a Devizaforgalmi törvénynek az engedményezésre vonatkozó szabályai *lex specialis*nek minősülnek a Köt. rendelkezéseivel képest, így a kötelezett beleegyezésére szükség van.⁴⁰⁷

A kötelezett értesítésének teljesítési utasítási szerepe van. Ha a kötelezett az engedményezésről való értesítése előtt az engedményezőnek teljesített, a teljesítést jogszerűnek kell tekinteni, a kötelezett pedig mentesül a nemteljesítésből eredő felelősség alól. E szabály azonban csak a kötelezett jóhiszemősége esetén alkalmazandó: amennyiben a kötelezett bármilyen más módon tudomást szerzett az engedményezésről, a teljesítést az engedményesnek kell intéznie. Ha mégis az engedményezőnek teljesítene, függetlenül attól, hogy még nem értesítették az engedményezésről, a kötelelem nem tekintendő teljesítettnek, a kötelezett pedig köteles marad tartozását az engedményesnek is teljesíteni.⁴⁰⁸ Ilyen esetben természetesen az engedményező felé való teljesítés tárgyát

402 Szerb Köt. 437. cikk (1) bek.

403 Szerb Köt. 437. cikk (2) bek.

404 Szerb Köt. 437. cikk (3) bek.

405 Szerb Köt. 438. cikk (1) bek.

406 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 6282/2016. sz. határozatot. *Paragraflex* adatbázis.

407 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 10287/2013. sz. határozatot. *Paragraflex* adatbázis.

408 Szerb Köt. 438. cikk (2) bek.

a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alapján visszakövetelheti.⁴⁰⁹ A szerb Köt. nem írja elő, hogy az értesítésnek meghatározott formai követelményeknek kell eleget tennie. Ezért a kötelezett értesítése alaki feltételekhez nem kötött, azaz az értesítés történhet bármilyen formában, akár szóban is, amit a bírósági gyakorlat is megerősített.⁴¹⁰ Az engedményező viseli a kötelezett tájékoztatásával kapcsolatban a bizonyítási terhet.⁴¹¹ Amennyiben elmulasztja értesíteni a kötelezettet, vagy jogvita esetén ezt nem tudja bizonyítani, kártérítési kötelezettsége lép fel a kötelezettel szemben.⁴¹²

Sajátos helyzet alakulhat ki, ha a jóhiszemű kötelezett (tehát aki nem tudott és nem is tudhatott az engedményezésről) tartozását részben teljesíti a régi hitelezőnek. A bírósági gyakorlat szerint ebben az esetben a kötelezett az engedményes teljesítési igényével szemben kifogást emelhet, miszerint a tartozást részben teljesítette, viszont az engedményezővel szemben nem támaszthat igényeket a jogalap nélküli gazdagodás szabályaira hivatkozva.⁴¹³ Jogalap nélküli gazdagodás jogcímén az engedményes támaszthat igényeket az engedményezővel szemben.⁴¹⁴ Ez természetesen nem vonatkozik arra az esetre, amikor a kötelezett félként szerepel az engedményezési szerződésben (ún. háromoldalú engedményezési szerződés), hiszen ebben az esetben nem minősül jóhiszeműnek, azaz nem állíthatja jóhiszeműen, hogy az engedményezés tényéről nem volt tudomása.⁴¹⁵

A törvény külön kitér arra is, hogyan kell a kötelezettnek eljárnia többszörös engedményezés (*višestruko ustupanje potraživanja*) esetén. Előírja: amennyiben a jogosult a követelést több személynek engedményezte, a teljesítés követelésére azon engedményes szerez jogosultságot, aki elsőként értesítette a kötelezettet, illetve elsőként jelezte a kötelezettnek teljesítési igényét.⁴¹⁶ A szakirodalom észlelte azt a hipotetikus helyzetet, amelyben a kötelezettet nem értesítették az engedményezésről és egyik engedményes sem követelte a teljesítést, de a kötelezett egyébként tudomást szerzett a többszörös engedményezésről. Az ilyen esetben kialakuló bizonytalanság feloldására a szakirodalom a tartozás bírósági letétbe helyezéssel történő teljesítését javasolja.⁴¹⁷ Amennyiben a kötelezett jóhiszeműen mégis teljesít valamelyik engedményesnek, de nem annak, aki

409 Perović, 1995, 842. o.

410 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 2019. november 20-án elfogadott állásfoglalását. *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten* 3/2019.

411 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

412 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

413 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 1094/2014. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

414 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

415 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 6768/2013. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

416 Szerb Köt. 439. cikk.

417 Perović, 1995, 843. o.

a követelés érvényesítésére jogosult, a tartozást teljesítettnek kell tekinteni, az engedményesek közötti igényeket pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint kell megítélni.⁴¹⁸ Ha viszont a kötelezett rosszhiszeműen nem a követelés érvényesítésére jogosult engedményesnek teljesített, az erre jogosult engedményesnek is teljesíteni kell, a nem jogosult engedményesnek intézett teljesítést pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint visszakövetelheti.⁴¹⁹ A szerb Köt.-ben elfogadott jogi megoldást, amely szerint alapvetően a kötelezett értesítésének ténye határozza meg, hogy többszörös engedményezés esetében melyik engedményesnek kell teljesíteni a tartozást (ún. denunciációs prioritás elve), a szakirodalom is megfelelőbbnek tartja, mint az engedményezés prioritásának (elsőbbségének) elvét.⁴²⁰

Az újabb szakirodalom észlelte, hogy a Köt. jelzett rendelkezése és az engedményezés transzlatív természete között látszólagos ellentét feszül. Többszörös engedményezés esetében, a többszöri adásvétellel ellentétben, minden egyes engedményezési szerződéssel megvalósul az engedményezés az adott felek között, így az engedményezés érvényessége szempontjából lényegtelen, hogy melyik engedményes értesíti a kötelezettet. Tehát a Köt. jelzett rendelkezésének, mely szerint a kötelezett annak az engedményesnek kell hogy teljesítsen, aki elsőként értesítette, illetve aki elsőként fordult hozzá teljesítési igénnyel, nem az a rendeltetése, hogy az engedményezések láncolatában bármelyik szerződést érvényesnek minősítse, hanem az, hogy megvédje a jóhiszeműen teljesítő adós érdekeit.⁴²¹

A szerb Köt., a valamikori szövetségi törvénynek megfelelően, nem szabályozza kifejezetten a követelések tömeges engedményezését. Már a szövetségi Köt. 1978. évi elfogadását követően a szakirodalom felismerte a követelések tömeges engedményezésének (*globalna cesija*) gazdasági indokoltságát, és úgy ítélte meg, hogy a Köt.-nek az engedményezésre vonatkozó szabályai kellően tágak és elasztikusak, így megfelelő jogszabályi keretet biztosítanak a tömeges engedményezésnek.⁴²² A szerződési gyakorlatban azonban meglehetősen gyakran kötik ki a felek, hogy az engedményező az összes követelését vagy követelések bizonyos csoportját átruházza az engedményesre. A bíróságok ezért gyakran szembesülnek az ilyen szerződési kikötések érvényességének kérdésével. A kérdésben született legújabb bírósági állásfoglalás szerint az engedményezési szerződésnek, mint bármely más szerződésnek, meg kell felelnie a szerződés tárgyával szemben támasztott törvényi feltételeknek. Ez azt jelenti, hogy a követelések

418 Perović, 1995, 843. o.

419 Perović, 1995, 843. o.

420 Nikolić, 1998a, 873–876. o.

421 Karanikić Mirić, 2021, 160. o.

422 Gavanski, 1982, 252. o.

tömeges engedményezésére irányuló kikötés akkor fejt ki joghatást, ha az engedményezés tárgyát képező követelések meghatározottak vagy legalább meghatározhatók.⁴²³

Az engedményes és a kötelezett közötti jogviszonnyal kapcsolatban a törvény rögzíti: az engedményes a kötelezettel szemben azokat az igényeket támaszthatja, amelyekre az engedményező volt jogosult az engedményezés pillanatában.⁴²⁴ A kötelezett jogállása szimmetrikus az engedményes jogállásával: azokon a kifogásokon kívül, amelyeket az engedménnyel szemben emelhet, jogosult azokra a kifogásokra is, amelyeket az engedményezés pillanatában emelhetett az engedményezővel szemben az engedményezés tényéről való értesülése pillanatáig.⁴²⁵

Lényegesen részletesebb szabályozást tartalmaz a törvény az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyra vonatkozólag. Előírja, hogy az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől származó elismervényt vagy a tartozást igazoló egyéb okiratot, amennyiben ilyennel rendelkezik, valamint az engedményezett követeléssel és a járulékos jogosultságokkal kapcsolatos egyéb bizonyítékokat.⁴²⁶

Az engedményezés lehet teljes vagy részleges. A Köt. ezt kifejezetten nem írja elő az engedményezhető követelésekre vonatkozó rendelkezések között, viszont az engedményezőnek a bizonyítékok és okiratok átengedési kötelezettségével kapcsolatban eltérő szabályozást tartalmaz, ha az engedményezés csak követelésrészre vonatkozik. Amennyiben ugyanis az engedményező a követelésnek csupán egy részét engedményezte, köteles az engedményesnek átadni az elismervényt, illetve egyéb okirat hitelesített másolatát, amellyel bizonyítható a követelés létezése.⁴²⁷ Az engedményes igényére köteles neki hitelesített okiratot is átadni az engedményezésről.⁴²⁸ A szakirodalom azonban helyeselhetően megállapította, hogy a részleges engedményezés komoly jogi problémákat vet fel a járulékos kötelezettségek, de mindenekelőtt a biztosítékok terén. Ha viszszatekintünk ugyanis a járulékos jogokra és biztosítékokra vonatkozó rendelkezésre, megállapíthatjuk, hogy csak a teljes engedményezés eredményezi a járulékos jogok és biztosítékok átszállását az engedményesre. Amennyiben az engedményezés részleges, külön megállapodás hiányában, az engedményező marad teljes egészében a járulékos jogok és biztosítékok jogosultja. Ez különösen a dologi jogi biztosítékokra vonatkozik, amelyek a szerb jogban egyértelműen oszthatatlanok. Természetesen a zálogkötelezett

423 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróságnak a gazdasági bíróságok jogkérdéseire, a 2016. november 7–8-ai ülésén adott válaszait. *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten*, 4/2016. sz.

424 Szerb Köt. 440. cikk (1) bek.

425 Szerb Köt. 440. cikk (2) bek.

426 Szerb Köt. 441. cikk (1) bek.

427 Szerb Köt. 441. cikk (2) bek.

428 Szerb Köt. 441. cikk (3) bek.

hozzájárulhat a biztosíték részbeni vagy teljes egészében történő átruházására az engedményesre, de ennek hiányában azok teljes értékükben az engedményező tulajdonában maradó követelésrész biztosítékai maradnak.⁴²⁹

A Köt. nem irányoz elő külön alaki követelményeket az engedményezési szerződésre vonatkozólag. A szakirodalom ezért a szerződési jog általános szabályainak az alkalmazását javasolja.⁴³⁰ Az egyik álláspont szerint ez azt jelenti, hogy az engedményezés konszenzuális szerződés, azaz a felek a szerződési szabadság alapelvével összhangban bármilyen formában létrehozhatják, akár egyszerű szóbeli formában is.⁴³¹ Ezt az álláspontot a korábbi bírósági gyakorlat is alátámasztotta.⁴³² A másik álláspont szerint azonban az alapvető jogügyletet képező szerződés formai követelményei vonatkoznak az engedményezési szerződésre is: ha az alapvető jogügylet konszenzuális szerződés, az engedményezési szerződés is az. Amennyiben azonban az alapvető szerződés alaki feltételekhez kötött, az engedményezési szerződésnek is ugyanebben a formában kell létrejönnie.⁴³³ Nyilván ez csak azokra a követelésekre vonatkozik, amelyek szerződési kötelmekből jöttek létre: a kártérítési kötelmekből eredő követelések engedményezése egyértelműen konszenzuális szerződésnek minősül. A szerződési kötelmek engedményezésére irányuló szerződés alaki megfelelősége az alapvető jogügyletet képező szerződéshez képest a Köt. azon rendelkezésén nyugszik, amely szerint a szerződés alaki feltételei kiterjednek annak későbbi módosításaira és kiegészítéseire is.⁴³⁴ Ezt az alapvető jellegű szabályt a szakirodalom hagyományosan az alaki feltételek párhuzamosságának (*načelo paralelizma formi*) nevezi. Ezen alapelv szerint, ha a jogügyletet kötelező (törvényi vagy ügyleti) formában kell létrehozni, a járulékos jogügylet esetén is így kell eljárni.⁴³⁵ Az engedményezési szerződés főszabály szerinti konszenzuális természetét, de az alaki feltételek párhuzamossága elvének érvényesülését a szerződési kötelmek engedményezésére vonatkozólag a bírósági gyakorlat is megerősítette.⁴³⁶

Az újabb szakirodalom azonban helyeselhetően megkérdőjelezi ennek a szabálynak a célszerűségét. Például az ingatlan-adásvételi szerződést az egyik legszigorúbb alaki

429 Tešić, 2012, 101–102. o.

430 Tešić, 2012, 86. o.; Karanikić Mirić, 2021, 155–156. o.

431 Vizner, 1978a, 1433. o.

432 Lásd Szerbia Legfelsőbb Bíróságának a PRev. 166/2001. sz. határozatát, illetve a Legfelsőbb Bíróság PRev. 403/2006. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

433 Lásd Perović, 1995, 839. o.; Radišić, 2008, 375. o.

434 Szerb Köt. 67. cikk (2) bek.

435 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 243. o.

436 Lásd pl. Szerbia Legfelsőbb Bíróságának Rev. 667/07. sz., az Újvidéki Kerületi Bíróság Gž. 3525/05. sz. vagy a Felsőbb Kereskedelmi Bíróság Pž. 524/2007. sz. határozatait. Idézi Tešić, 2012, 86. o. Lásd továbbá az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž 986/2013. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

feltételnek megfelelően, közjegyzői okirati formában kell megkötni. A vételár engedményezésére irányuló szerződést a fentebb említett álláspont szerint szintén ebben a formában kellene létrehozni. Ennek azonban úgy tűnik, nincs túl sok értelme, mert a már létrejött ingatlan-adásvételi szerződésből származó pénzkövetelés engedményezése nem von magával olyan jogbiztonsági aggályokat, mint maga az ingatlan-adásvételi szerződés. Tehát az ingatlan-adásvételi szerződés szigorú alakiséga indokolt, viszont semmi ok nem szól az ellen, hogy a vételár engedményezésére irányuló szerződés ne minősülhessen konszenzuális szerződésnek.⁴³⁷

A törvény értelmében, főszabály szerint az engedményes helytállási kötelezettsége csak a követelés *fennállására* vonatkozik az engedményezés pillanatában, ez is csak visszterhes engedményezés esetén.⁴³⁸ Ingyenes engedményezés esetén az engedményezőnek nincs helytállási kötelezettsége, ami összhangban van a szerződési jog egyik általános szabályával, amely szerint az átruházónak csak visszterhes szerződésben van szavatossági felelőssége.⁴³⁹ Az ingyenes engedményezést a bírósági gyakorlat ajándékozási szerződésnek minősíti, amely az 1844. évi Polgári törvénykönyvnek az ajándékozásra vonatkozó rendelkezései szerint visszavonható jogügylet, alapvetően az ajándékozott súlyos hálátlansága vagy az ajándékozó elszegényedése esetén.⁴⁴⁰ E helytállási kötelezettség elsősorban a követelés tényleges fennállására vonatkozik. Például az engedményezett követelést keletkeztető szerződés nem is jött létre, vagy létrejött és

437 Tešić, 2012, 88. o.

438 Szerb Köt. 442. cikk.

439 Tešić, 2012, 124. o.

440 Lásd pl. az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž 1152/2021. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis. Az I. világháború után létrejött királyi vagy „első” Jugoszláviában az új délszláv állam alapvetően megtartotta az egyes területszekken, az új állam létrejöttének pillanatában hatályban lévő jogforrásokat. A mai Szerbia területén, a polgári jogviszonyokra vonatkozólag ez a Szerb Fejedelemség 1844. évi Polgári törvénykönyve volt, a Vajdaság területén pedig a magyar jog, beleértve a precedens jellegű bírósági döntvényeket is. Ezt a korszakot nevezi a szakirodalom a „jogi partikularizmus” (*pravni partikularizam*) időszakának, amelyet az 1946-os – röviden csak Hatálytalanítási törvénynek nevezett – törvény (*Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije* – Az 1941. április 6. előtt és az ellenséges megszállás ideje alatt elfogadott jogszabályok érvénytelenségéről szóló törvény) számolt fel, amely gyakorlatilag megszüntette az addigi teljes jogrendet. A törvény ugyanis az 1941. április 6. előtt hatályban lévő jogforrásokat megfosztotta hatályuktól, az 1941. április 6. után, az ellenségesnek minősített országok által hozott jogszabályokat pedig érvénytelennek minősítette. A jogi anarchia elkerülése érdekében azonban a Hatálytalanítási törvény lehetővé tette a már hatálytalanává vált, 1941. április 6-án hatályos jogforrások egyes rendelkezéseinek alkalmazását, amennyiben az adott kérdést az új állam jogszabállyal nem szabályozta, illetve a régi jogforrásokban fellelhető jogi norma tartalma megfelelt az új állam szellemiségének. Ezt nevezi a szakirodalom „a régi jogszabályok” (*stara pravna pravila*) elvének. A kötelmi jog területén a „régijogszabályok” alkalmazásának legszemléletesebb példája, az ajándékozási szerződés, amelyet a Köt. nem szabályoz, így az ajándékozással kapcsolatos általános szerződési jogi kérdések (mindenekelőtt az ajándék visszavonása) tekintetében még mindig az 1844. évi szerb Polgári törvénykönyvet alkalmazzák a bíróságok. Lásd részletesebben Dudás, 2013, 9–17. o.

érvényes, de az engedményezett követelés már megszűnt (pl. teljesítéssel vagy beszámítási kifogással).⁴⁴¹

A törvény külön szabályozza az engedményező helytállási kötelezettségét az engedményezett követelés érvényesíthetőségéért a kötelezettől. Az engedményező *del credere* kockázatért való helytállási kötelezettsége csak akkor áll azonban fenn, ha azt az engedményezési szerződésben a felek kifejezetten előirányozták, de ebben az esetben is a helytállási kötelezettség felső határát az engedményezőnek fizetett ellenérték képezi. Az engedményező *del credere* helytállási kötelezettsége nemcsak a követelés érvényesíthetőségére, hanem a kamattartozás, az engedményezés költségeinek és az adóstól megkísérelt követelésérvényesítés költségeire vonatkozólag is kiköthető.⁴⁴² A jóhiszemű engedményező ennél szigorúbb *del credere* helytállási kötelezettségének kikötése a törvény értelmében kizárt.⁴⁴³

A törvény az engedményezés három különös esetét különbözteti meg. Mindhárom közös nevezője, hogy az engedményező és az engedményes között egy másik jogalapon létrejött kötelem létezik, amelyben az engedményező a kötelezett, az engedményes pedig a jogosult. A kötelezett, azaz az engedményező harmadik személlyel szemben fennálló követelésének engedményezésével teljesíti tartozását a jogosultnak, azaz az engedményesnek, vagy annak teljesítését előidézi.⁴⁴⁴ Az első ilyen különös, törvénnyel szabályozott tényállás a teljesítést felváltó engedményezés (*ustupanje umesto ispunjenja*). A törvény szerint, ha a kötelezett tartozása teljesítése helyett a jogosultra engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését vagy annak egy részét, az engedményezési szerződés létrejöttével a kötelezett tartozása az engedményezett követelés összegének megfelelő arányban megszűnik.⁴⁴⁵

Az engedményezés másik különös esete a behajtási célú célú engedményezés (*ustupanje radi naplaćivanja*). Ennek fogalmát a teljesítést felváltó engedményezésből vezeti le a törvény: amennyiben a kötelezett a jogosultra csak érvényesítés céljából engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, a jogosult követelése a kötelezettel szemben csak akkor tekinthető részben vagy teljes mértékben teljesítettnek, ha a jogosult ténylegesen érvényesítette az engedményezett követelést a harmadik személy kötelezett ellen.⁴⁴⁶ Mindkét esetben az engedményes köteles az engedményezőnek

441 Tešić, 2012, 126. o.

442 Szerb Köt. 443. cikk (1) bek.

443 Szerb Köt. 443. cikk (2) bek.

444 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 163. o.

445 Szerb Köt. 444. cikk (1) bek.

446 Szerb Köt. 444. cikk (2) bek.

átadni a befolyó összegnek a kötelezettel szembeni követelését meghaladó részét.⁴⁴⁷ Amennyiben az engedményes nem gondoskodik a követelés érvényesítéséről, vagy az érvényesítésből befolyt összegnek az engedményezővel szemben fennálló követelését meghaladó mértékét nem engedi át az engedményezőnek, kártérítési kötelezettsége áll be az engedményezővel szemben.⁴⁴⁸ Ebben az esetben egy fennálló kötelezettség hibás, illetve egyáltalán nem teljesítéséből eredő kártérítési kötelezettségről van szó, azaz a szerződési felelősség esetének minősül.⁴⁴⁹ Az érvényesítési célú engedményezés esetében a harmadik személy (az engedményezett követelés kötelezettje) tartozását teljesítheti az engedményezőnek is, még akkor is, ha egyébként az engedményezésről értesítették.⁴⁵⁰ Hogy az adott esetben a felek teljesítést felváltó vagy érvényesítési célú engedményezést szerettek volna kötni, jogvita esetén a bíróság állapítja meg.⁴⁵¹ A bírósági gyakorlat megerősítette, hogy az engedményezés e két megnevezett különös típusa között az alapvető különbség abban áll, hogy a teljesítést felváltó engedményezés esetében a kötelezett/engedményező más jogalapból, a jogosulttal/engedménnyel szemben fennálló tartozása az engedményezés pillanatában teljesítettnek minősül. Az érvényesítési célú engedményezés esetében a kötelezett tartozása akkor szűnik meg, amikor az engedményes az engedményezett követelést annak adósával szemben ténylegesen érvényesítette.⁴⁵²

Végül, az engedményezés harmadik különös esete a *biztosítéki célú engedményezés* (*ustupanje radi obezbeđenja*). Ezzel kapcsolatban a törvény előírja, hogy az engedményes köteles a „jó gazdálkodó”, illetve a „jó gazda” gondosságának mércéje⁴⁵³ szerint gondoskodni a követelés érvényesítéséről. A követelés érvényesítését követően az engedményes megtarthatja az engedményezővel szembeni követelése kielégítéséhez szükséges összeget, az ezt meghaladó összegrészt pedig köteles az engedményezőnek átengedni.⁴⁵⁴

447 Szerb Köt. 444. cikk (3) bek.

448 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 9669/2013. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 163. o.

449 Karanikić Mirić, 2021, 163. o.

450 Szerb Köt. 444. cikk (4) bek.

451 Lásd pl. a Belgrádi Felső Gazdasági Bíróság Pž-20 VI 1998. ítéletét. Idézi Milović, 1998, 889–890. o.

452 Lásd pl. a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság Rev2 92/2010. sz. határozatát.

453 A valamikori szövetségi Köt. hagyományait követve a szerb Köt. (és a többi délszláv ország szabályozása is) három gondossági mércét különböztet meg kifejezetten a kötelmek teljesítésére vonatkozó alapvető rendelkezésben, amelyek más jogintézmények kontextusában is megjelennek. Ezek, szó szerinti fordításban, a „jó gazda” (*dobar domaćin*), a „jó gazdálkodó” (*dobar privrednik*) és a „jó szakember” (*dobar stručnjak*) gondossági mércéje. Lásd szerb Köt. 18. cikk (1) és (2) bek. Az újabb magyar polgári jogi terminológia az első mércét „az okszerűen gondolkodó átlagember” szókapcsolattal jelöli, míg a másodikat a „kereskedelmi észszerűség” követelményével. Lásd Csehi, 2021, 32. o. A szerb szakkifejezések szó szerinti fordításai egy magyar nyelvű szövegben egyértelműen idegennek tűnnek, a továbbiakban azonban mégis ezek lesznek használatban, a minél magasabb jelentéseggyezés elérése céljából.

454 Szerb Köt. 445. cikk.

Az érvényesítési és a biztosítéki célú engedményezés között a különbség meglehetősen halvány. A legjelentősebb eltérés a két engedményezéstípus között, hogy a biztosítéki célú engedményezés esetében az engedményes csak akkor jogosult a követelés érvényesítésére a kötelezettel szemben, ha az engedményező késedelembe esett a más jogalapon létrejött tartozásának teljesítésével az engedményesnek.⁴⁵⁵ A biztosítéki célú engedményezést a szakirodalom fiduciárius jellegű jogügyletnek minősíti.⁴⁵⁶ Az újabb szakirodalom meglehetősen élesen megkülönbözteti a biztosítéki célú engedményezést a követelésen létesített zálogjogtól. A zálogjogosult ugyanis nem válik a záloggal terhelt követelés jogosultjává, míg a biztosítéki célú engedményezés esetében az engedményes az engedményezett követelés jogosultjává, mondhatjuk, egy testetlen dolog tulajdonosává válik. Ebben az esetben tehát bizalmi jellegű tulajdonátruházás esetével állunk szemben. További különbséget jelent az is, hogy a követelésen létesíthető zálog saját vagy más személy tartozásának biztosítéka céljából is. Ellenben a követelés fiduciárius jellegű engedményezésére kizárólag az engedményező saját tartozásának biztosítása céljából kerül sor. Végül, az engedményezett követelés esedékessé válásakor az engedményes köteles a követelést érvényesíteni, az abból befolyt összegen vagy átadott tárgyon pedig tulajdonjogot szerez. Ezzel szemben, a követelés zálogba bocsátása esetén, a zálogjogosult nem szerez tulajdonjogot a követelés érvényesítéséből befolyt összegen, illetve a teljesítés tárgyán.⁴⁵⁷

1.7.2. Horvátország

A hatályos 2005. évi horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.)⁴⁵⁸ meghatározóan a valamikori szövetségi Köt.-nek az engedményezésre vonatkozó rendelkezéseit

455 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

456 Salma, 2009, 158–159. o.; Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.; Dudaš, 2014, 209–227. o. Radišić és Karanikić Mirić az engedményezés mindhárom különös esetét fiduciárius engedményezésnek minősíti. Lásd Radišić, 2008, 379. o.; Karanikić Mirić, 2021, 162. o.

457 Karanikić Mirić, 2021, 164. o.

458 Az 1978. évi szövetségi Köt. természetesen azonos tartalommal volt hatályban minden tagköztársaságban, így az akkori Horvát Szocialista Köztársaságban is. A JSzSzK felbomlásával és Horvátország önállósulásával a szövetségi Köt. 1991 után mint horvát törvény maradt hatályban, amelyet a horvát jogalkotó időről időre módosított. Habár Horvátország ekkor még nem hozott új kötelmi viszonyokról szóló törvényt, Szerbiával összehasonlítva, a szövetségi törvény tartalma 1991 után önálló fejlődésen ment keresztül, fokozatosan, de csak helyenként módosult. A legjelentősebb eltérés abban mutatható ki, hogy a Horvátországban hatályos normaszöveget a szövetségi Köt. 1993-ban elfogadott módosításai már nem érintették. Az új Kötelmi viszonyokról szóló törvényt a horvát jogalkotó 2005-ben fogadta el. Tartalma meghatározóan követi a valamikori szövetségi Köt. tartalmát, de lényeges eltérések is kimutathatók. A 2005. évi horvát Köt. legjelentősebb újításaival kapcsolatban lásd Josipović és Nikšić, 2008, 61–94. o.

követi.⁴⁵⁹ A rendelkezések rendszerezése azonban megváltozott: az engedményezésre (*ustup tražbine*) vonatkozó szabályok, a kötelelem alanyváltozásainak további eseteivel együtt, a valamikori szövetségi Köt. általános részének a végéről átkerültek szerződési jog általános szabályait tartalmazó fejezet elé, illetve egy terminológiai változtatásra is sor került.

A horvát Köt. szerint a jogosult harmadik személlyel kötött szerződéssel az utóbbira átruházhatja követelését, kivéve azokat, amelyek engedményezését törvény tiltja, amelyek szorosan személyhez kötöttek, illetve amelyek természetüknél fogva alkalmatlanok arra, hogy más személyre kerüljenek átruházásra.⁴⁶⁰ Az engedményezés lényegi eleme, a horvát bírósági gyakorlat megállapítása szerint, hogy csak alanyváltást eredményez a hitelezői oldalon, de nem módosítja a kötelelem tartalmi azonosságát.⁴⁶¹ A horvát jog tehát csak a szerződéses követelésátruházást tekinti engedményezésnek (*cessio voluntaria*). A szakirodalom álláspontja szerint a horvát jog nem ismeri a törvényi engedményezést (*cessio legis*), mivel részletesen szabályozza a perszonális (kötelmi) szubrogáció intézményét, amikor a jogosult követelése a járulékos jogosultságokkal együtt a kötelezett tartozását teljesítő személyre háramlik át.⁴⁶² A horvát jog is ismeri a kényszerengedményezés (*cessio necessaria*) intézményét, pontosabban találhatók olyan rendelkezések a Köt.-ben, amelyeket a szakirodalom kényszerengedményezésnek minősít. Az újabb horvát szakirodalom szerint a kényszerengedményezés abban különbözik a törvényi engedményezéstől, hogy a jogosult követelése ugyan nem háramlik át a törvény erejénél fogva harmadik személyre, de az követelheti, illetve kikényszerítheti az engedményezési szerződés megkötését, amennyiben ennek törvényben meghatározott feltételei adóttak.⁴⁶³ Ilyennek minősül a megbízás nélküli ügyvivő kötelessége, hogy a másik félre átruházza az ügyvitelből származó előnyöket.⁴⁶⁴

A szerb kötelmi törvényhez hasonlóan, a horvát Köt. is kizárja bizonyos esetekben a követelés engedményezhetőségét. Ezek meghatározóan ugyanazok az esetek: például a munkaképesség csökkenése vagy a törvényi tartásra kötelezett személy halála miatt kimaradó jövedelem térítését szolgáló járadékszolgáltatás; a nemvagyoni kár pénzben történő térítése, amennyiben azt a bíróság nem állapította meg jogerős határozatban, vagy a felek nem állapodtak meg róla írásos formában.⁴⁶⁵ Az engedményez-

459 Horvát Köt. 80–89. cikkek.

460 Horvát Köt. 80. cikk (1) bek.

461 Lásd például a Varaždini Megyei Bíróság Gž 1463/2018–2 sz. határozatát. www.iusinfo.hr adatbázis.

462 Markovinović, 2005, 62. o.

463 Markovinović, 2005, 63. o.

464 Horvát Köt. 1122. cikk (2) bek.

465 Horvát Köt. 1097. és 1105. cikkek.

hetőséget azonban más törvény vagy akár törvénynél alacsonyabb rendű jogszabály is kizárhatja.⁴⁶⁶

A horvát bírósági gyakorlatban is megállapítást nyert, hogy a követelés engedményezhetőségére nincs kihatással az a körülmény, hogy az engedményező bankszámlái zárolásra kerültek és csődeljárás indult ellene.⁴⁶⁷ A horvát Csődtörvény is alapvetően érvényes jogügyletnek tekinti a csődadós vagy a vagyonfelügyelő által kötött jogügyleteket, de ezeket a hitelezők megtámadhatják, ha károsnak minősülnek vagy ellentétesek a csődhitelezőkkel szembeni egyenlő bánásmód elvével.⁴⁶⁸ A követelések megtámadására vonatkozó szabályok szerint megtámadás tárgya lehet a csődadós követelésére irányuló engedményezési szerződés, függetlenül attól, hogy a csődeljárás előtt meghatározott határidőben kötötte a csődadós vagy a csődeljárás során a vagyonfelügyelő, illetve hogy már teljesült-e vagy még nem.

Az engedményezésnek nincs joghatása a kötelezettel szemben, ha a kötelezett és a jogosult kikötötték, hogy a jogosult nem fogja a követelést másra engedményezni, vagy azt nem teheti meg a kötelezett beleegyezése nélkül.⁴⁶⁹ A *pactum de non cedendo* megsértésének jogkövetkezményét a szakirodalom vizsgálta,⁴⁷⁰ és alapvetően ugyanarra a következtetésre jutott, mint a szerb szakirodalom, hiszen a releváns jogszabályhelyek normatív tartalma azonos. A szakirodalom szerint meg kell különböztetni a tiltó kikötés ellenére történt engedményezés joghatását a kötelezettel, illetve az engedményezővel szemben. A tiltó kikötés megsértése nem eredményezi az engedményező és az engedményes közötti engedményezési szerződés érvénytelenségét, viszont a kötelezett továbbra is jogszerűen teljesítheti kötelezettségét az engedményezőnek. Amennyiben az engedményező elutasítja a teljesítést, a kötelezett bírósági letétbe helyezéssel is teljesíthet.⁴⁷¹ Másrészt az engedményező és az engedményes közötti jogviszony a tiltó kikötés megsértése ellenére is létrejön, függetlenül az engedményes jóhiszeműségétől.⁴⁷² A horvát szakirodalom is megkérdőjelezi a valamikori szövetségi Köt.-ből származó rendelkezés célszerűségét, és síkra száll a tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezés érvényesíthetőségéért a kötelezettel szemben, az engedményező jóhiszeműsége esetén, különösen a kereskedelmi jellegű ügyletekben.⁴⁷³

466 Markovinović, 2005, 88. o.

467 Lásd a horvát Legfelsőbb Kereskedelmi Bíróság Pž 1395/2018–2. sz. határozatát. www.iusinfo.hr. adatbázis.

468 Horvát Csődtörvény, 198–215. cikk.

469 Horvát Köt. 80. cikk (2) bek.

470 Az elméleti álláspontokkal kapcsolatban részletesebben lásd Markovinović, 2005, 905–102. o.

471 Gorenc, 2014, 142. o.

472 Gorenc, 2014, 142. o.

473 Gorenc, 2014, 142–143. o.; Gorenc, 1988, 26. o.

Az újabb horvát szakirodalom alapvetően konszenzuális szerződésnek tekinti az engedményezést,⁴⁷⁴ viszont, amennyiben a követelés szerződési kötelemből származik, az engedményezést ugyanabban a formában kell megkötni, mint az alapvető jogviszonyt keletkeztető szerződést.⁴⁷⁵ Vannak azonban szerzők, akik minden esetben konszenzuális szerződésnek tekintik az engedményezést.⁴⁷⁶

A követeléssel együtt az engedményesre átháramlanak a járulékos jogosultságok is, mint amilyenek az elsődleges érvényesítés joga, jelzálogjog, zálogjog, a kezességi szerződésből származó jogok, a kamatkövetelésre irányuló jog, a kötbér stb.⁴⁷⁷ Az engedményező az engedményesnek a zálogtárgyat csak a zálogkötelezett beleegyezésével engedheti át. Ha a zálogkötelezett nem adja ehhez beleegyezését, a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, aki azt az engedményes javára őrzi.⁴⁷⁸ Eltérő szerződési rendelkezés hiányában vélelmezni kell, hogy az esedékessé vált, de még nem érvényesített kamatkövetelések a főköveteléssel együtt kerültek engedményezésre.⁴⁷⁹ E rendelkezés diszpozitív jellegét a bírói gyakorlat is megerősítette.⁴⁸⁰ A felek tehát rendelkezhetnek úgy is, hogy csak egyes járulékos kötelezettségek, illetve azok egy része kerüljön engedményezésre a főköveteléssel együtt. A szakirodalom szerint az engedményezés tárgyát képező követelés tekintetében nincs általános korlátozás. Ez azt jelenti, hogy engedményezés tárgya lehet jövőbeni követelés, feltéve, ha az meghatározott vagy legalább meghatározható, még nem esedékes és feltételhez kötött követelés, természetes kötelemekekből származó követelések, vitatott követelések, illetve követelésrész is.⁴⁸¹

A horvát Köt. sem követeli meg a kötelezett beleegyezését az engedményezéshez, de előírja az engedményező kötelezettségét, hogy az engedményezésről a kötelezettet értesítse.⁴⁸² A kötelezett értesítése bármilyen formában megvalósulhat. A bírósági gyakorlat szerint a kötelezett értesítésére abban az esetben is sor kerül, ha az a vele szemben folyó elsőfokú perben tudomást szerez az engedményezés tényéről.⁴⁸³ Az értesítés pillanatától a kötelezett jogszerűen teljesíthet az engedményezőnek és a teljesítéssel szabadul a kötelemből, de csak abban az esetben, ha egyébként nem volt tudomása az

474 Markovinović, 2005, 121. o.

475 Gorenc, 2014, 140. o.

476 Klarić és Vedriš, 2014, 445. o.; Grbin, 1989, 714. o.

477 Horvát Köt. 81. cikk (1) bek.

478 Horvát Köt. 81. cikk (2) bek.

479 Horvát Köt. 81. cikk (3) bek.

480 Lásd a Horvát Köztársaság Legfelsőbb Kereskedelmi Bíróságának Pž-2166/07. sz. határozatát. Gorenc, 2014, 146. o.

481 Grbin, 1989, 715. o.

482 Horvát Köt. 82. cikk (1) bek.

483 Lásd a Varaždini Megyei Bíróság Gž 1608/2017–2. sz. határozatát. www.iusinfo.hr adatbázis.

engedményezésről. Ha tudomása volt az engedményezésről, a teljesítéssel nem szabadul a kötelemből, és köteles lesz azt az engedményesnek is teljesíteni.⁴⁸⁴ Az engedményező irányában megvalósult teljesítés visszaszolgáltatását a kötelezett a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti.⁴⁸⁵

A többszörös engedményezéssel (*višestruko ustupanje*) kapcsolatban a horvát Köt. előírja: amennyiben a jogosult ugyanazt a követelést több személynek engedményezte, a követelés azt az engedményest illeti meg, akinek a személyéről az engedményező elsőként értesítette a kötelezettet, illetve aki elsőként fordult a kötelezethez a tartozása teljesítése céljából.⁴⁸⁶ Amennyiben a kötelezett másik engedményesnek teljesít, a tartozás nem minősül teljesítettnek, a másik engedményesnek megvalósított teljesítés tárgyát pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti vissza.⁴⁸⁷

A horvát Köt., a szerb törvényhez hasonlóan, nem szabályozza a követelések tömeges engedményezésének intézményét, de azt ismeri a kereskedelmi és bírósági gyakorlat.⁴⁸⁸ Tiltó törvényi rendelkezés hiányában, a szerződési szabadság elvével összhangban, a követelések tömeges engedményezése nem minősül tiltott szerződésnek, amennyiben nem sérti a szerződési szabadság egyik általános korlátját, a társadalmi erkölcsöt.⁴⁸⁹ A követelések tömeges engedményezésével kapcsolatban a szakirodalom két potenciális problémát azonosít. Egyrészt újból felmerül a *pactum de non cedendo* megsértése jogkövetkezményeinek kérdése, ugyanis az ilyen engedményezés *en bloc* vonatkozik az engedményező minden követelésére vagy követeléseinek egy adott csoportjára, amely magában foglalhat olyan követeléseket is, amelyekre vonatkozólag a felek az engedményezés tilalmát kötötték ki. E tekintetben is érvényesül a tiltó kikötés abszolút hatálya, tehát azt a követelések tömeges engedményezésére irányuló megállapodás sem írja felül. Sőt, a tiltó kikötéssel szembenelő tömeges engedményezést a szakirodalom semmisnek tekinti.⁴⁹⁰ A másik felmerülő aggály a tulajdonjog fenntartásával létesített adásvételi szerződés és az engedményezési szerződés közötti konfliktus. Ebben az esetben is a *prior tempore potior iure* elv alkalmazását javasolja a szakirodalom: a két követeléssel való rendelkezésre irányuló szerződés közül az fejt ki joghatást, amely előbb jött létre. Tehát ha a jogosult a tulajdonjog fenntartásával, illetve annak átruházásával már

484 Horvát Köt. 82. cikk (2) bek.

485 Markovinović, 2006, 303–305. o.

486 Horvát Köt. 83. cikk.

487 Markovinović, 2006, 307–308. o.

488 Gorenc, 2014, 143. o.

489 A horvát Köt. 2. cikk értelmében a jogforgalom résztvevői szabadok a kötelmi viszonyok szabályozásában, azonban ezzel nem sérthetik a Horvát Köztársaság Alkotmányát, a kögens jogszabályokat és társadalmi erkölcsét.

490 Gorenc, 2014, 143. o.

rendelkezett követeléséről, az utólagos tömeges engedményezésnek erre a követelésre nézve nincs joghatása.⁴⁹¹

Az engedményes a kötelezettel szemben ugyanazon jogokkal rendelkezik, amelyekkel az engedményező rendelkezett az engedményezés pillanatáig.⁴⁹² A kötelezett az engedményessel szemben azokat a kifogásokat érvényesítheti, amelyeket az engedményezésről való tudomásszerzésének pillanatáig az engedményezővel szemben érvényesíthetett volna. Ezen kívül, értelemszerűen, az engedményessel szemben fennálló egyéb jogalapból származó kifogásait is érvényesítheti.⁴⁹³ E törvényi rendelkezést a szakirodalom diszpozitív jellegűnek minősíti, ami azt jelenti, hogy a kötelezett az engedményezővel vagy az engedményessel kikötheti, hogy részben vagy teljes mértékben lemond az érvényesíthető kifogásairól.⁴⁹⁴

Lényegesen részletesebben szabályozza a törvény az engedményező és az engedményes közötti jogviszony tartalmát. Az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől kapott elismervényt vagy a követelést igazoló egyéb okiratot, amennyiben ezeknek birtokában van, valamint egyéb bizonyítási eszközöket az engedményezett követelésről és a járulékos jogokról.⁴⁹⁵ Amennyiben az engedményezés csak a követelés egy részére vonatkozik, az engedményező köteles az engedményesnek átadni az elismervény vagy a követelés bizonyítására alkalmas egyéb okirat hitelesített másolatát.⁴⁹⁶ Az engedményező köteles az engedményesnek, kérésére, hitelesített igazolást átadni az engedményezésről.⁴⁹⁷

Főszabály szerint a horvát jogban is az engedményező csak a követelésnek az engedményezés pillanatában való létezéséért tartozik helytállni, azért is csak akkor, ha az engedményezés visszterhes.⁴⁹⁸ Az engedményezési szerződésben a felek kiköthetik, hogy az engedményező helytállni tartozik az engedményezett követelés érvényesíthetőségért, valamint a kamattartozás, az engedményezés költségei és a kötelezettől megkísérelt érvényesítés költségeiért. A *del credere* felelősség mértékét a horvát Köt. is az engedményezésért fizetett ellenértékben korlátozza.⁴⁹⁹ Jóhiszemű engedményező ennél

491 Gorenc, 2014, 144. o.

492 Horvát Köt. 84. cikk (1) bek.

493 Horvát Köt. 84. cikk (2) bek. A kötelezett lehetséges kifogásaival kapcsolatban lásd részletesebben Matanovac Vučković és Trkanjec, 2016, 177. o.

494 Gorenc, 2014, 149. o.

495 Horvát Köt. 85. cikk (1) bek.

496 Horvát Köt. 85. cikk (2) bek.

497 Horvát Köt. 85. cikk (2) bek.

498 Horvát Köt. 86. cikk.

499 Horvát Köt. 87. cikk (1) bek.

szigorúbb felelősségét a felek nem köthetik ki.⁵⁰⁰ A horvát szakirodalomban fellelhető olyan álláspont is, miszerint nemcsak az engedményező *del credere* felelőssége, hanem a követelés létezéséért fennálló helyátllása is diszpozitív jellegű, azaz a felek kizárhatják az engedményező mindennemű helytállási kötelezettségét a követeléssel kapcsolatban. Az egyetlen megkötés a szerződési szabadság gyakorlásában, hogy nem irányozhatnak elő a törvényben meghatározott mértékénél szigorúbb helytállási kötelezettséget.⁵⁰¹

A horvát Köt., ugyanúgy, mint a szerb Köt., az engedményezés három különös esetét különbözteti meg. Az első a teljesítést felváltó engedményezés (*ustupanje umjesto ispunjenja*). Ezzel kapcsolatban a horvát Köt. előírja, ha a kötelezett a jogosulttal szemben fennálló tartozása teljesítéseként a jogosultra ruházza át harmadik személlyel szemben fennálló követelését, teljes egészében vagy részben, az engedményezési szerződés megkötésével a kötelezett tartozása az engedményezett követelés értékéig megszűnik.⁵⁰²

A horvát szabályozás ettől megkülönbözteti a *teljesítési célú engedményezést* (*ustupanje radi ispunjenja*): ha a kötelezett a jogosultnak teljesítés céljából engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, a tartozása akkor szűnik meg, illetve csökken arányosan, amikor a jogosult sikeresen érvényesítette a követelést a harmadik személy kötelezettől.⁵⁰³ E tekintetben a hatályos horvát Köt. kisebb terminológiai változást vezetett be a valamikori szövetségi Köt. rendelkezéseihez képest. Míg a valamikori szövetségi törvény az érvényesítési célú engedményezés kifejezést használta, a hatályos horvát Köt.-ben a teljesítési célú engedményezés kifejezés szerepel. A törvényhely tartalmában azonban nincs érdemi újítás. Mind a teljesítést felváltó, mind pedig a teljesítési célú engedményezés esetében az engedményes köteles az engedményezőnek átengedni a harmadik személy kötelezettől behajtott összeg azon részét, amely az engedményező követelése kielégítéséhez szükséges összesen túl megmaradt.⁵⁰⁴ Emiatt a horvát szakirodalom az engedményezés e két különös esetét is fiduciárius jellegű jogügyletnek tekinti.⁵⁰⁵ A teljesítési célú engedményezés esetében a harmadik személy kötelezett a tartozását teljesítheti mind az engedményezőnek, mind pedig az engedményesnek, még akkor is, ha egyébként értesült az engedményezésről.⁵⁰⁶

500 Horvát Köt. 87. cikk (2) bek.

501 Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 462. o.

502 Horvát Köt. 88. cikk (1) bek.

503 Horvát Köt. 88. cikk (2) bek.

504 Horvát Köt. 88. cikk (3) bek.

505 Markovinović, 2009, 332., 337–338. o.

506 Horvát Köt. 88. cikk (4) bek.

Végül, a horvát Köt. is megtartotta a valamikori szövetségi Köt. szövegéből az engedményezés harmadik különös esetét: a *biztosítéki célú engedményezést*.⁵⁰⁷ A horvát Köt. szerint, ha az engedményezés az engedményesnek az engedményező követelése biztosítékaként jön létre, az engedményes köteles a „jó gazdálkodó”, illetve a „jó gazda” gondosságával gondoskodni a követelés érvényesítéséről, a követelés érvényesítését követően pedig, miután a befolyt összegből levonta a követelése kielégítéséhez szükséges részt, a fennmaradó összeget köteles átengedni az engedményezőnek.⁵⁰⁸

1.7.3. Szlovénia

A 2001. évi szlovén Kötelmi törvénykönyv (Kötk.)⁵⁰⁹ az engedményezésre (*odstop terjatve s pogodbo*) vonatkozó szabályok rendszerezésén nem változtatott,⁵¹⁰ és azok tartalma is meghatározóan megfelel a néhai szövetségi Köt. rendelkezéseinek.

A szlovén Kötk. előírja, hogy a jogosult szerződéssel átruházhatja követelését harmadik személyre, kivéve azokat, amelyek átruházását törvény tiltja, amelyek a jogosult személyéhez kötődnek, illetve amelyek természetükből eredően átruházásra alkalmatlanok.⁵¹¹ A szlovén szabályozás sem tért el tehát a valamikori szövetségi törvénytől, amely csak a szerződéses követelésátruházást (*cessio voluntaria*) tekintette engedményezésnek. A szlovén jog sem szabályozza a törvényi engedményezést (*cessio legis*), viszont tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek kényszerengedményezésként (*cessio necessita*) minősíthetők. Ilyen, a szerb és a horvát szabályozáshoz hasonlóan, a megbízás nélküli ügyvivő kötelezettsége, hogy az ügyvitelből eredő hasznokat átruházza arra a személyre, akinek a javára járt el.⁵¹²

A szlovén Kötk. is kizárja egyes követelések engedményezésének lehetőségét. Ezek meghatározóan megegyeznek a szerb és a horvát törvény rendelkezéseivel

507 Lásd részletesebben Ernst és Matanovac Vučković, 2012, 160., 176–180. o.

508 Horvát Köt. 89. cikk.

509 Horvátországhoz és Szerbiához hasonlóan Szlovénia is megtartotta 1991 után a valamikori szövetségi Köt. szabályozását, amelynek tartalmát a függetlenedést követő évtizedben a szlovén törvényhozó többször módosította. Az új szlovén kötelmi jogi törvényt a szlovén törvényhozó 2001-ben fogadta el, Kötelmi törvénykönyv elnevezés alatt. A sokatmondó elnevezés ellenére viszonylag kismértékben tért el a korábbi szövetségi Köt. tartalmától – lényegesen kisebb mértékben, mint a 2005. évi horvát Köt. Ahogyan egy neves szlovén kötelmi jogász fogalmaz, a 2001. évi Kötelmi törvénykönyvvel inkább a szövetségi Köt. „szlovenizációja” valósult meg, mint a kötelmi jog alapvető újraszabályozása. Lásd Možina in Možina és Vlahek, 2019, 28. o.

510 Szlovén Kötk. 417–426.

511 Szlovén Kötk. 417. cikk (1) bek. Az engedményezés jogi természetéről a régebbi szlovén szakirodalomban lásd Juhart, 1995b, 142–144. o.

512 Szlovén Kötk. 225. cikk (1) bek.

(pl. életjáradék-szolgáltatás⁵¹³), viszont a szlovén Alkotmánybíróság 2016-ban alkotmányellenesnek minősítette a Kötk. azon rendelkezését,⁵¹⁴ amely kizárta a nemvagyonai kártérítés engedményezhetőségét,⁵¹⁵ így a nemvagyonai kártérítés is, külön feltételek nélkül, a hatályos szlovén szabályozás értelmében engedményezhető követelés.

A törvény továbbá előírja, hogy amennyiben a jogosult és a kötelezett szerződési kikötésükben kizárták a követelés átruházhatóságát harmadik személyre, az engedményezésnek nincs joghatása.⁵¹⁶ Ez egy lényeges eltérés a valamikori szövetségi Köt. (illetve a szerb és a horvát Köt. viszonylatában is), amely az engedményezést tiltó kikötés megsértésének szankciójaként egyedül az engedményezésnek a kötelezett irányában történő érvényesíthetlenségét irányozta elő. A hatályos szlovén szabályozás ennél sokkal szigorúbb: az engedményezés egyáltalán nem fejt ki joghatást (tehát még az engedményező és az engedményes között sem), amennyiben az tiltó kikötés ellenére jött létre.⁵¹⁷ Ebben az esetben az engedményezést semmisnek kell tekinteni, mert az engedményező olyan követelést ruházott át, amely felett nem volt rendelkezési jogosultsága.⁵¹⁸ A *pactum de non cedendo* kikötést a szlovén szakirodalom önálló megállapodásnak tekinti, amelynek az érvényességét az alapvető szerződéstől függetlenül kell megítélni.⁵¹⁹ A szlovén Köt. további két rendelkezést tartalmaz ebben a törvényi szakaszban, amelyeket nem tartalmazott a néhai szövetségi Köt. Ezek logikailag összefüggnék azzal a jogalkotói szándékkal, amely a tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezést súlyosabb szankcióval, semmisséggel sújtja, így célszerű volt szabályozni azokat az eseteket, amikor mégsem indokolt ez a meglehetősen szigorú jogkövetkezmény. A törvény előírja ennél fogva, hogy amennyiben az engedményezés olyan, a követelés létezését igazoló okirat figyelembevételével jött létre, amelyből az következik, hogy az engedményezést nem korlátozza semmilyen tiltás, az engedményezés mégis érvényes lesz, feltéve ha az engedményesnek nem volt és nem is kellett hogy tudomása legyen az engedményezést tiltó kikötésről.⁵²⁰ A tiltó kikötéssel ellentétes engedményezés semmisségét tovább viszonylagosítja a törvény következő szakasza, amely előírja, hogy a kereskedelmi szerződések esetében a tiltó kikötés ellenére történő engedményezés érvényes. Viszont

513 Szlovén Kötk. 176. cikk.

514 Szlovén Kötk. 184. cikk.

515 Lásd a szlovén Alkotmánybíróság U-I-213/15–13. sz. határozatát.

516 Szlovén Kötk. 417. cikk (2) bek.

517 Plavšak, Juhart és Venčur, 2009, 1096. o.

518 Tešić, 2012, 170. o. A szlovén Kötk. kommentárja nem tartja indokoltnak a Kötk. új rendelkezését, azaz nem érzi indokoltnak a néhai szövetségi Köt. rendelkezésétől történt eltávolodást. Juhart in Plavšak, 2021.

519 Plavšak, 2021, [42.4.4.].

520 Szlovén Kötk. 417. cikk (3) bek.

ebben az esetben a kötelezett akkor is szabadulhat a kötelemből, ha tartozását nem az engedményesnek, hanem az engedményezőnek teljesíti.⁵²¹

A járulékos jogok, mint amilyen az elsődleges érvényesítési jogosultság, jelzálog, zálogjog, kezességi szerződésből származó jogok, kamatszolgáltatás és a kötbér, a főköveteléssel együtt kerülnek engedményezésre.⁵²² A szlovén jogban is azonban az engedményező csak akkor bocsáthatja az engedményes birtokába a zálogtárgyat, ha ehhez a zálogkötelezett beleegyezését adta. Ellenkező esetben a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, amelyet az engedményes javára őriz.⁵²³ A szlovén Kötk. is vélelmezi, hogy az esedékessé vált, de még nem teljesített kamatszolgáltatás a főköveteléssel együtt került engedményezésre.⁵²⁴

A követelés átruházásához nem szükséges a kötelezett jóváhagyása, de az engedményező köteles a kötelezettet értesíteni az engedményezésről.⁵²⁵ A kötelezett értesítése előtt az engedményezés csak az engedményező és az engedményes között fejt ki joghatást, amit a szakirodalom csendes engedményezésnek nevez.⁵²⁶ Az engedményezőnek az értesítés előtt megvalósult teljesítés jogszerűnek minősül, és a kötelezett szabadul a kötelemből, amennyiben egyébként más módon nem szerzett tudomást az engedményezés tényéről. Ellenkező esetben az engedményezőnek tett teljesítés nem szabadítja a kötelemből, és az engedményes követelésére köteles lesz neki is teljesíteni.⁵²⁷ Az engedményesnek megvalósított teljesítést a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint utóbb visszakövetelheti.⁵²⁸

Többszörös engedményezés (*večkratni odstop*) esetében a követelés teljesítését a kötelezettől azon engedményes követelheti, akinek a személyéről a kötelezett az engedményező elsőként értesítette, illetve az, aki elsőként követelte a kötelezettől a teljesítést.⁵²⁹ A szlovén Kötk. sem szabályozza kifejezetten a csoportos engedményezést, de az a szerződési szabadság értelmében és annak korlátai között érvényes szerződés.⁵³⁰

Az engedményes és az adós közötti jogviszonnyal kapcsolatban a szlovén Kötk. előírja, hogy az engedményes a kötelezettel szemben minden olyan jogot érvényesíthet,

521 Szlovén Kötk. 417. cikk (4) bek.

522 Szlovén Kötk. 418. cikk (1) bek. Lásd részletesebben Juhart, 1993, 103–122. o.

523 Szlovén Kötk. 418. cikk (2) bek.

524 Szlovén Kötk. 418. cikk (3) bek.

525 Szlovén Kötk. 419. cikk (1) bek.

526 Možina és Vlahek, 2019, 105. o.; Vrenčur és Knez, 2000, 410. o.

527 Szlovén Kötk. 419. cikk (2) bek.

528 Juhart, 1992, 113–115. o.; Lutman, 2019, 210–212. o.

529 Szlovén Kötk. 420. cikk. Lásd részletesebben Juhart, 2012, 137–147. o.

530 Lásd részletesebben Juhart, 1994, 160–164. o.

amelyet az engedményes is érvényesíthetett az engedményezés pillanatában.⁵³¹ Másrészt, a kötelezett az engedményes személyével szemben érvényesíthető kifogások mellett, érvényesítheti azokat a kifogásokat is, amelyeket az engedményezővel szemben érvényesíthetett az engedményezésről való tudomásszerzése pillanatáig.⁵³² Ez magában foglalja a beszámítási kifogást is. A szlovén Kötk. az engedményező és az engedményes közötti jogviszony tartalmát is a valamikori szövetségi Köt.-tel megegyezően szabályozza. Előírja, hogy az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől kapott elismervényét, ha ilyenről rendelkezik, valamint a követelést és a járulékos jogok bizonyítékait.⁵³³ Részleges engedményezés esetében az engedményező az elismervény hitelesített másolatát köteles átadni az engedményesnek.⁵³⁴ Az engedményes igényére az engedményező köteles hitelesített igazolást átadni az engedményezés tényéről.⁵³⁵

Az engedményező helytállási kötelezettségét a szlovén Kötk. is csak a követelés létezéséért irányozza elő, de csak visszatérő engedményezés esetében.⁵³⁶ *Del credere* felelősséget a törvény nem irányoz elő, viszont a felek kiköthetik az engedményező helytállási kötelezettségét a követelés érvényesíthetőségéért, legfeljebb az engedményezéséért kapott ellenérték összegéig, valamint a kamatszolgáltatás, az engedményezés költségei és a követelésnek a kötelezettől való behajtásának költségei érvényesíthetőségéért.⁵³⁷ A jóhiszemű engedményező ennél szigorúbb helytállási kötelezettsége nem köthető ki.⁵³⁸

A szlovén Csődtörvény kifejezetten rögzíti, hogy a csődhitelező a csődadóssal szemben fennálló követelését harmadik személynek engedményezheti, ami alapján az engedményes önálló eljárási jogképességet szerez a csődeljárásban.⁵³⁹ A törvény kifejezetten nem irányozza elő a csődadós harmadik személyekkel szemben fennálló követeléseinek engedményezhetőségét, de azt nem is zárja ki. Ennélfogva elvi szinten megengedett a csődadós követeléseinek engedményezése, viszont az nem sértheti a csődeljárás alapelveit, különösen nem a csődhitelezőkkel szembeni egyenlő bánásmód elvét, valamint a csődhitelezők követeléseinek optimális kielégítése elvét.⁵⁴⁰ Ennek fényében a csődeljárásban a vagyonfelügyelő köthet engedményezési szerződést, illetve

531 Szlovén Kötk. 421. cikk (1) bek.

532 Szlovén Kötk. 421. cikk (2) bek.

533 Szlovén Kötk. 422. cikk (1) bek.

534 Szlovén Kötk. 422. cikk (2) bek.

535 Szlovén Kötk. 422. cikk (3) bek.

536 Szlovén Kötk. 423. cikk.

537 Szlovén Kötk. 424. cikk (1) bek.

538 Szlovén Kötk. 424. cikk (2) bek.

539 Szlovén Csődtörvény, 57. cikk.

540 Szlovén Csődtörvény, 46. és 47. cikkek.

a csődadós által a csődeljárás megindítása előtt kötött engedményezési szerződése is érvényben maradhat, amennyiben megfelel az említett alapvető követelményeknek. Nyilván az engedményezés nem lehet ingyenes, illetve az engedményes ellenszolgáltatásának értéke a piaci viszonyoknak megfelelő kell legyen. Amennyiben a csődhitelezők úgy ítélik meg, hogy az engedményezés nem felel meg az említett alapvető követelményeknek, megtámadhatják az engedményezési szerződést, a csődadós jogügyleteinek megtámadására vonatkozó szabályok szerint.⁵⁴¹

A szlovén Kötk. is az engedményezés három különös esetét különbözteti meg: ugyanazokat, mint a néhai szövetségi Köt. Az első a teljesítést felváltó engedményezés (*odstop namesto ispolnitve*). A törvény előírja, amennyiben a kötelezett a jogosultra engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, teljes egészében vagy részben, az engedményezési szerződés létrejöttével az engedményezett követelés összében megszűnik a jogosult követelése a kötelezettel szemben.⁵⁴²

A második az érvényesítési célú engedményezés (*odstop v izterjavo*), amely esetében a jogosult alapkövetelése a kötelezettel szemben akkor szűnik meg teljes egészében vagy részben, amikor az engedményezett követelése kötelezettjétől érvényesítésre kerül az engedményezett követelés.⁵⁴³ Mindkét esetben a jogosult köteles az alapkövetelése összegét meghaladó, a behajtásból származó összeg fennmaradt részét az alapkövetelés kötelezettjének átengedni.⁵⁴⁴ Az érvényesítési célú engedményezés esetében a követelés az alapkövetelés kötelezettjének vagyonában marad. Erre utal a törvény azon rendelkezése, amely szerint az engedményezett követelés kötelezettje a teljesítést mind az engedményesnek, mind pedig az engedményezőnek intézheti.⁵⁴⁵

Végül, a szlovén Kötk. is ismeri a biztosítéki célú engedményezést (*odstop v zavarovanje*): amennyiben az engedményezés csak biztosítéki céllal került megkötésre, a jogosult köteles az engedményezett követelés érvényesítéséről a jó gazdálkodó, illetve a jó gazda gondosságával intézkedni, az érvényesítést követően pedig a többletértéket átengedni.⁵⁴⁶ A biztosítéki célú engedményezést a szakirodalom fiduciárius jogügyletnek minősíti.⁵⁴⁷

541 Szlovén Csődtörvény, 265–278. cikkek.

542 Szlovén Kötk. 425. cikk (1) bek.

543 Szlovén Kötk. 425. cikk (2) bek.

544 Szlovén Kötk. 425. cikk (3) bek.

545 Szlovén Kötk. 425. cikk (4) bek.

546 Szlovén Kötk. 426. cikk.

547 Možina és Vlahek, 2019, 106. o.; Vrenčur, 2012.

1.8. Szlovákia

1.8.1. A szabályozás története

A korábbi cseh, majd a közös csehszlovák állam fennállásából, illetve a szlovák államalakulat ebből történt későbbi kiválásából eredően az engedményezés szlovákiai szabályozása a cseh szabályozással azonos előtörténettel rendelkezik a szlovák függetlenség kikiáltásáig. Ezen előtörténetet a csehországi szabályozás kapcsán fentebb már ismertettük.

Összességében az engedményezésre vonatkozóan megállapítható, hogy a magyar szokásjog és később a szlovák jog a római jogtól kissé eltérnek, hiszen ellenérték fejében történő (visszterhes) engedményezés esetén az engedményező mind a követelés eredetiségéért, mind a követelés behajthatóságáért az ellenérték összegének erejéig felelt, mindemellett az eredetiség fogalmának tartalma egyezést mutat a római jogban használt fogalommal. Az engedményező nem felelt a kikényszeríthetőségért (végrehajthatóságért) abban az esetben, ha a követelést jelzálog biztosította.⁵⁴⁸

A 40/1964. sz. törvény, azaz a Szlovákiában ma is hatályban lévő Polgári törvénykönyv⁵⁴⁹ (Ptk.) kapcsán azt látjuk, hogy az már több mint ötven éve létezik, mindemellett szükséges rámutatni arra is, hogy az 1990-es évektől több mint hatvan módosításon esett át. A legjelentősebb változást kétségtelenül az 509/1991. sz. törvény⁵⁵⁰ hozta, hiszen a törvénykönyv lényegében e módosítás következtében nyerte el mai, végső formáját, és ennek köszönhető, hogy az engedményező felelősségének jogi szabályozása is jelentősen megváltozott.

Szlovákiában már nagyon régóta folyik a diskurzus az új Polgári törvénykönyvet⁵⁵¹ illetően, egyelőre eredménytelenül.⁵⁵² A Szlovák Köztársaság Kormánya⁵⁵³ (a tovább-

548 Hlušák, 2020, 144–156. o.

549 *Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník (starý)*.

550 *Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník*.

551 A szlovák Polgári törvénykönyvet 1964-ben fogadták el; azóta számos módosításon esett át. A legutóbbi nagyobb változás 1991-ben történt, amikor a magánjognak is alkalmazkodnia kellett az új demokratikus rendszerhez. Így, a módosításoknak köszönhetően, a Polgári törvénykönyv átláthatatlanná és bonyolulttá vált, és sürgős reformra szorul. A szerződések kettős szabályozása, az átláthatatlanság, a jogi kérdésekre adott kétértelmű válaszok és elmaradottság – csak néhány ok, amiért a Polgári törvénykönyv jelentős átdolgozás előtt áll. Az újrakodifikáció ezt az állapotot kívánja megszüntetni, és a monista kötelmi jog modelljét kívánja bevezetni, amelynek középpontjában a Polgári törvénykönyv áll.

552 A magánjog újrakodifikációjának folyamatával kapcsolatban lásd például: Dulak, 2009, 5–13. o.; Dulak, 2016a; Dulak, 2016b; Dulak, 2019, 76–95. o.; Dulaková, 2015; Dulaková, 2018, 254–259. o.; Hlušák, 2021; Lazar, 2020, 355–360. o.; Lazar, 2006; Lazar, 2008.

553 *Vláda Slovenskej republiky*.

biakban: szlovák kormány vagy kormány) már 13 évvel ezelőtt, 2009. január 14-én jóváhagyta⁵⁵⁴ a Polgári törvénykönyv törvényalkotási téziseit⁵⁵⁵ a hozzá fűződő megjegyzésekkel együtt, és megbízta az akkori miniszterelnök-helyettest és az igazságügyi minisztert, hogy a törvénytervezet paragrafusos változatát terjessze a kormány elé. Időközben a Visegrádi Együttműködés országai közül a Cseh Köztársaság és Magyarország már jóváhagyta és a gyakorlatban alkalmazni kezdte az új polgári jogi kódexeket, és annak ellenére, hogy Szlovákia a közelmúltban már átesett eljárásjogi szabályainak átfogó újrakodifikálásán,⁵⁵⁶ sem a jelenleg hatályos Ptk., sem a Kereskedelmi törvénykönyv⁵⁵⁷ eddig még nem esett át érdemi változáson.⁵⁵⁸

A Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma⁵⁵⁹ (a továbbiakban: igazságügyi minisztérium) 2018-ban mutatta be a Polgári törvénykönyv és a Kereskedelmi törvénykönyv jelentős módosítási tervezetét, amelyről a 2019. március 31-ig tartó informális, nyilvános véleményezés keretében a szakmai és laikus közönség egyaránt kifejtethette véleményét. Az elkészült törvényjavaslat az Igazságügyi Minisztériumban megalakított, a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó bizottság⁵⁶⁰ munkájának köszönhető.⁵⁶¹ Úgy tűnik, hogy az említett bizottság elképzelése eltért a kormány által az új Polgári törvénykönyv 2009-es jogalkotási célkitűzésében kijelölt úttól, amely a teljes magánjog egységes újrakodifikációját várta el, és ehelyett újszerű szándékkal állt elő: a magánjog *per partes* újrakodifikációjával.⁵⁶² Az Igazságügyi Minisztérium megfogalmazása alapján a szlovák jogrend átláthatatlansága és a befektetők számára való kevésbé vonzó jellege az oka annak, hogy a Polgári törvénykönyvben el kell végezni a kötelmi jog újrakodifikálását. Továbbá az Igazságügyi Minisztérium közleménye alapján a javasolt módosítás közelebb vinné őket szomszédai modern jogrendjéhez, ahol már megtörtént a kötelmi jog reformja, mindemellett a Polgári

554 13. számú kormányhatározat (*uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 13*).

555 *Legislatívny zámer rekodifikácie Občianskeho práva, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 zo 14.1.2009.*

556 A Polgári perrendtartás (Zákon č. 160/2015 Z. z., *Civilný sporový poriadok*) a Polgári nemperes eljárások törvénykönyve (Zákon č. 161/2015 Z. z., *Civilný mimosporový poriadok*) és a Közigazgatási perrendtartás (Zákon č. 162/2015 Z. z., *Správny súdny poriadok*) elfogadásával.

557 Zákon č. 513/1991 Zb., *Obchodný zákonník*.

558 Štarha, Potočník és Černaj, 2019, 2. o.

559 *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky*.

560 Magánjogi Rekodifikációs Bizottság (*Komisia pre rekodifikáciu súkromného práva*).

561 Kuchtár, 2018.

562 Dulaková Jakúbeková, 2021, 89. o.

törvénykönyvet néhány területen összhangba kell hozniuk a Kereskedelmi törvénykönyvvel is.⁵⁶³

A Ptk. módosításának javasolt hatálybalépési időpontja 2021. január 1. lett volna; az új kódex többek között a szerződésátruházás intézményét is szabályozta volna. A törvényhez benyújtott indokolás⁵⁶⁴ alapján megállapítható, hogy a kormány törvényjavaslata a Polgári törvénykönyv esetén megfogalmazott jogalkotási tézisek alapján készült, amelyet a szlovák kormány a 2009. január 14-i 13. határozatával hagyott jóvá, valamint egy Programnyilatkozat alapján: „A kormány tudatában van annak, hogy az új Polgári törvénykönyvet a modern magánjog alapjaként kell elfogadni, ezért a szakmai közösség széles körű bevonásával és az új eljárási szabályok alkalmazásával összhangolva folytatja az újrakodifikációs munkát.”⁵⁶⁵

2020. március 21-gyel Szlovákiában az államfő új kormányt nevezett ki, és azóta a Polgári törvénykönyv kapcsán – e tekintetben – nem történt előrelépés. Mária Kolíková igazságügyi miniszter 2020. október 19-i hatállyal jóváhagyta a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó munkacsoportok mint tanácsadó testületek alapszabályát. A munka tehát folytatódik, a kérdés már csak az, hogy a folyamat mikor csúcsosodik ki egy új Polgári törvénykönyv formájában. Az Igazságügyi Minisztérium valószínűleg a magánjog komplex reformjára fog összpontosítani, azaz inkább egy egységes kódex létrehozására, mint az egyes területekre vonatkozó különálló változtatásokra. Azonban, ahogyan az a politikában lenni szokott, a nagyobb jogalkotási változásokat a kormányzás első két évében szükséges végrehajtani, mivel a következő két évet a soron következő választásokra való felkészülésnek szentelik, ami az utóbbi időszak során hozott politikai döntésekben is tükröződik.⁵⁶⁶

Ahogyan az már említésre került, a szlovák Polgári törvénykönyv legutóbbi módosítása 2019. december elsejétől hatályos, melynek tekintetében felmerülő kérdésekre – a téma feldolgozása szempontjából – jelen fejezet egye részei adnak választ.

563 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján a 2019. június 20-án közzétett közleményt: *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Rezort spravodlivosti intenzívne pracuje na zmenách v Občianskom i Obchodnom zákonníku*, <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/aktuality/?eid=2547> (letöltve: 2021. szeptember 5.).

564 Lásd a törvényhez benyújtott indokolást. Szlovákul: *Dôvodová správa k navrhovanej novele Občianskeho zákonníka – Dôvodová správa (záväzkové právo)*, <https://www.nrsr.sk/web/dynamic/Download.aspx?DocID=346936> (letöltve: 2021. szeptember 15.).

565 Lásd: Szlovák Köztársaság Kormányának Programnyilatkozata, https://www.vlada.gov.sk/share/uvsr/pvvsr_2020-2024.pdf (letöltve: 2021. szeptember 15.), 60. o.

566 Dulaková Jakúbeková, 2021, 89–90. o.

1.8.2. Az engedményezés mechanizmusa

Kétségtelen, hogy az engedményezés a polgári jogban pótolhatatlan helyet foglal el és kifejezetten jellegzetes jogügyletnek számít a Szlovák Köztársaságban. Mindemelllett a követelések kiemelkedő jellemzője, hogy könnyen átruházhatók, önlikvidálóak (*self liquidating*; az engedményezett követelés érvényesítése az engedményezés, a követelés mértékénél várhatóan alacsonyabb, árának megtérülésével jár az engedményes számára) és rövid távú készpénzforrásként szolgálhatnak.⁵⁶⁷

A szlovák jogalkotó az engedményezés jogintézményét a Ptk. negyedik szakaszában, Változás a jogosult vagy a kötelezett személyében cím alatt szabályozza. Mielőtt rátérnék a szerződéses viszonyban bekövetkezendő változások bemutatására, szükségessé meghatározni a jogviszony alanyait. A szóban forgó norma negyedik szakasza alapján ezek az alanyok az alábbiak:

- a) a kötelezett (*debitor cessus*),
- b) a korábbi jogosult⁵⁶⁸ (engedményező) és
- c) az új jogosult⁵⁶⁹ (engedményes).⁵⁷⁰

Az engedményezés tehát olyan jogügylet, amely során követelést ruháznak át, és ennek következtében a jogosult (hitelező) személyében változás következik be, hiszen az lesz a követelés jogosultja, aki a követelést az átruházás következtében megszerzi. Ez a jogügylet a kötelezett pozícióját nem érinti. E ponton szükséges leszögezni, hogy ehhez léteznie kell egy kötelmi jogviszonynak, amelyből a követelés fakad. A változás egyrészt a korábbi jogosult akaratából, mégpedig a korábbi és az új jogosult közt létrejövő szerződés alapján (önkéntes engedményezés – *cessio voluntaria*), másrészt a jogosult akarata nélkül vagy a korábbi jogosult akarata ellenére (kényszerített engedményezés – *cessio necessaria*), harmadrészt pedig törvény vagy bírósági határozat által jöhet létre.⁵⁷¹ E ponton rögzítendő az is, hogy a kényszerített engedményezés speciális fajtájaként tartják

⁵⁶⁷ Garcimartín Alférez, 2009, 217. o.

⁵⁶⁸ Szlovákul *pôvodný veriteľ* – *cedent* (*postupca*).

⁵⁶⁹ Szlovákul *nový veriteľ* – *cesionár* (*postupník*).

⁵⁷⁰ A hitelező a kötelmi jogviszony alanya, akinek jogában áll az adóstól teljesítést követelni. A hitelező és az adós egyaránt lehet természetes vagy jogi személy, ideértve az államot, az önkormányzatokat és a megyei önkormányzatokat. Fontos kiemelni, hogy ez a fogalom meghatározás nem korlátozódik a Szlovák Köztársaság állampolgáira, így ezek lehetnek külföldi állampolgárok vagy külföldi jogi személyek is. Ennek kapcsán lásd: Fekete, 2011a, 1381–1382. o.

⁵⁷¹ Lazar és mtsai., 2010, 59. o.

számon az ún. törvényi engedményezést⁵⁷² (*cessio ex lege*).⁵⁷³ A hitelező személyének bírósági határozattal történő megváltoztatása (*cessio iudiciaria*) különösen a végrehajtási eljárások során fordul elő.⁵⁷⁴

A szlovák Ptk. azonban mindössze a követelésnek az alany önkéntes akaratnyilvánítása alapján történő engedményezését szabályozza, a kényszerített engedményezésre vonatkozó rendelkezéseket a szlovák Kereskedelmi törvénykönyv⁵⁷⁵ rögzíti.⁵⁷⁶

A követelés engedményezésének azonban mindig nélkülözhetetlen előfeltétele, hogy a követelésnek meghatározottnak (azonosíthatónak) és létezőnek kell lennie. Az a követelés, mely jogvesztés következtében megszűnt, nem képezheti engedményezési szerződés tárgyát.

A követelés engedményezésének általános jellegéről, a bekövetkező változásokról és azok időzítéséről az ítélkezési gyakorlat ad számunkra iránymutatást. A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága egy ítéletében megállapította:

„[...] a Polgári törvénykönyv 524. §-a és az azt követő rendelkezések szerinti követelés engedményezése csak az engedményező és az engedményes között keletkeztet új kötelezettséget. Az eredeti kötelezettség tartalma az engedményezéssel nem változik, és az engedményezési szerződés megkötése önmagában nem változtatja meg az adós helyzetét. Az adós jogállása csak akkor változik meg, ha az engedményező vagy az engedményes értesíti őt az engedményezésről. Ez nem változtatja meg az adós tartozás visszafizetésére vonatkozó kötelezettségét. Az adós kötelezettsége csak akkor változik, ha az engedményezési szerződés egyik fele a Polgári törvénykönyv 526. §-ában előírt módon értesíti őt az engedményezésről, és a tartozást az eredeti hitelező helyett az engedményesnek kell megfizetnie. Amennyiben az adós nem értesül az engedményezésről, akkor az eredeti hitelezőnek kell teljesítenie, ezzel a teljesítéssel teljesítve a kötelezettségét. Az engedményező és az engedményes közötti megállapodás kérdése, hogy mikor, és hogy egyáltalán értesítik-e az adóst, illetve a harmadik személyt az engedményezés megtörténtéről. Nem zárható ki az sem, hogy a jogosultak egyáltalán nem tájékoztatják az adóst az

572 A követelés a törvény erejénél fogva történő engedményezése például a károsult (biztosított) kártérítési jogának a biztosítóra a Polgári törvénykönyv 813. és 827. § szerinti átruházása esetén fordul elő. A jog átruházása a biztosítóra a hitelező személyében törvényi engedményezésnek minősül. A követelés jogszabályon alapuló engedményezésére a követelések szerződéses engedményezéséről szóló rendelkezések analógia alapján alkalmazhatók. Lásd bővebben: Fekete, 2011b.

573 Jakubovič, 2005, 261. o.

574 Fekete, 2011b.

575 Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník.

576 Leško, 2019, 17. o.

*engedményezésről. Az engedményezési szerződés érvényességéhez nem szükséges az adós hozzájárulása.*⁵⁷⁷

E ponton megjegyzendő, hogy az engedményező értesítési kötelezettsége⁵⁷⁸ semmilyen formához nem kötött. A joghatással járó értesítés tehát bármilyen módon megtehető, feltéve, hogy a Ptk. 34. §-a és azt követő §§ szerinti jogi aktus alaki követelményei fennállnak. A szerződéses jogviszonyban álló felek azonban előzetesen megállapodhatnak, hogy a hitelező a követelés engedményezése esetén köteles egy bizonyos (általában okirati) formát megőrizni, amikor a követelés engedményezéséről értesíti az adóst. A jogügylet elfogadott formájának be nem tartása a Ptk. 40a. §-a értelmében megtámadhatóságot eredményez. Mivel a követelés engedményezéséről az adósra szóló értesítés és annak igazolása fontossággal bír az engedményező számára, a gyakorlat az esetek abszolút többségében az írásbeli értesítést részesíti előnyben.⁵⁷⁹ Ez tehát az adósra címzett egyoldalú jogi aktus, amelynek anyagi joghatásai az adósra történő kézbesítéskor, illetve abban a pillanatban következnek be, amikor az adós megkapja az engedményező akaratáról szóló értesítést. Tartalmát tekintve elegendő egy adott követelés engedményezéséről szóló értesítés és az engedményes megnevezése. A törvény egyéb kötelezettséget nem ír elő.⁵⁸⁰

A jogalkotó a követelés engedményezéséhez *conditio sine qua non*⁵⁸¹ okiratba foglalt szerződési formát ír elő, amelynek tartalma a követelés az engedményezőről az engedményesre történő engedményezése. Az engedményes egy meglévő kötelezettséget vállal át, magának az adósra a hozzájárulása nem releváns az engedményezési szerződés érvényessége szempontjából, mivel az engedményezési megállapodás érvényességének feltétele, hogy az ne rontsa az adós jogi helyzetét.⁵⁸² A szerződés formai és tartalmi követelményei azonban eltérőek lehetnek a nemzeti szabályozásokban, hiszen míg például

577 A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. május 20-i 5 Obo 93/2008 sz. ítélete. Lásd még: Ukropec, 2016, 737–747. o.

578 A téma kapcsán lásd például: Csach, 2009; Dulaková Jakúbeková, 2007. Amennyiben az engedményező nem vagy nem határidőn belül jelenti be az engedményezést, az nem érinti e művelet érvényességét, sem joghatásait. Ezen túlmenően a Polgári törvénykönyv 530. cikkének (1) bekezdése rendelkezik az úgynevezett *hallgatólagos engedményezés*ről is, amikor a követelés engedményezéséről a felek akaratából nem szükséges értesíteni az adóst. Mindazonáltal ez egy olyan jogi kötelezettség elmulasztása, amely kártérítési igényt eredményezhet a potenciálisan károsult fél részéről a követelés engedményezésének az adósra történő késedelmes vagy meg nem valósult bejelentése által okozott károkért.

579 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

580 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

581 Lényegi elem, amely nélkülözhetetlenül szükséges annak létezéséhez.

582 Leško, 2019, 19. o.

a cseh polgári jog az engedményezési szerződésre nem ír elő formai követelményeket, addig a szlovák polgári jog az írásbeli formát *ad validitatem* követeli meg.⁵⁸³

Az engedményezés célja nem csupán magának a követelésnek az átengedése, hanem a jogosult személyének megváltoztatása is. Ilyen változás esetén az engedményes mint új hitelező nemcsak a követelést, hanem a követelés érvényesítéséhez szükséges teljes körű (szükség esetén perbeli) legitimitást is átveszi.⁵⁸⁴

Fontos még megemlítenünk, hogy gazdasági szempontból a követelés engedményezése elsősorban tranzakciós célt szolgál, amely többféle formát ölthet (faktoring, általános engedményezés stb.). A Ptk. 554. §-a szintén rendelkezik a követelések engedményezése mint a kötelezettség biztosítására szolgáló eszköz alkalmazásáról. Az engedményezés céljától és funkciójától függetlenül tiszteletben kell tartani a követelések engedményezésének alapelveit, nevezetesen az adós eredeti jogállásának megőrzését és az engedményesnek az engedményező jogállásába való átlépését. Az ügy természetéből következik, hogy a követelés engedményezése nem befolyásolja az elévülési időt. Az engedményezési szerződés érvénytelensége vagy megsemmisítése esetén az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyra a jogalap nélküli gazdagságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.⁵⁸⁵

1.8.3. Az engedményezési szerződés (*pactum de cedendo*)⁵⁸⁶

A szerződéssel történő engedményezés a leggyakoribb engedményezési formának minősül.⁵⁸⁷ A követelések engedményezésére vonatkozó szerződést mint szerződéstípust kizárólag a Ptk. szabályozza. Lazar a szerződések osztályozásakor az engedményezési szerződést a kötelmi jogviszony változását okozó szerződésnek nevezi. A fenti következtetés a Ptk. rendszerezéséből is kitűnik, ahol a követelések engedményezésére

583 Ennek kapcsán lásd például: Fekete, 2015, 455. o.

584 Eliáš, 2001, 4. és 7. o.

585 Števček és mtsai., 2019.

586 A követelés engedményezése diszpozitív jogi aktus. Az engedményezés egy alapvető jogi aktuson alapul, amely lehet végrendelet (a Polgári törvénykönyv 476. és azt követő §§) vagy szerződés. Az engedményezési szerződés (*pactum de cedendo*) jogalapja lehet adásvételi szerződés, ajándékozási szerződés vagy bármely más olyan szerződés, amely az engedményező (az eredeti hitelező) és az engedményes (az új hitelező) között absztrakt kötelezettséget hoz létre. Az adós (*cessus*) itt nem jogosult vizsgálni, hogy a követelés engedményezése milyen jogalapon történt, ezért a szerződésben sem szükséges feltüntetni az engedményezés okát (Polgári törvénykönyv 495. §). Bővebben: Fekete, 2011b.

587 Raban, 2014, 60. o.

vonatkozó szerződést a nyolcadik rész – Kötelmi jog – szabályozza.⁵⁸⁸ Mindemellett kiemelendő, hogy a szerződésekre és jogi aktusokra vonatkozó általános rendelkezések kétségtelenül alkalmazandók az engedményezési szerződésre is.⁵⁸⁹

Fontos azonban kiemelni, hogy a Ptk. nem használja az engedményezési szerződés kifejezést, azonban minden további nélkül előírja, hogy a hitelező írásbeli szerződéssel az adós beleegyezése nélkül is másra engedményezheti követelését. Ez tehát semmilyen körülmények között nem minősül nevesített szerződésnek. A szerződést kizárólag írásban lehet megkötni, ennek elmulasztása a jogügylet semmisségét eredményezi.⁵⁹⁰ Az írásbeli szerződés alaki követelményeire és módosítására a Ptk. jogügyletekre vonatkozó általános rendelkezései mérvadók. A szerződés típusának a felek általi megjelölése nem kötelező; annak tartalma a döntő. A követelés engedményezésével kapcsolatos bizonyos joghatások bekövetkezése érdekében a törvény bizonyos esetekben megköveteli a szerződő felek aláírásának hitelesítését is.⁵⁹¹

Külön rendelkezés hiányában a vonatkozó szerződéstípus rendelkezései analógia útján alkalmazandók az engedményezési szerződésre. Az ellenérték fejében történő, azaz visszterhes engedményezés esetén általában adásvételi szerződésről, ellenérték nélküli engedményezés esetén pedig ajándékozási szerződésről beszélünk. Ez az alkalmazás másodlagos, a Ptk. 524. és köv. §§ szövegébe foglalt különös szabályok és a felek között alkalmazandó egyedi megállapodások az irányadóak.⁵⁹² A Kereskedelmi törvénykönyv nem rendelkezik saját szabályozással a követelések engedményezésére vonatkozóan, aminek következtében a polgári jogi szabályozás a szükséges mértékben a kereskedelmi kötelezettségekre is alkalmazandó.⁵⁹³

588 Az engedményezési szerződés jogi szabályozása nemcsak a polgári jogi, hanem a kereskedelmi jogi jogviszonyokra is vonatkozik. Mivel a Polgári törvénykönyv az 513/1991. sz. Kereskedelmi törvénykönyvhöz képest *lex generalis*, azzal összefüggésben, hogy a Kereskedelmi törvénykönyv nem tartalmaz külön jogi szabályozást a követelések engedményezésére vonatkozó szerződést illetően, a Polgári törvénykönyv rendelkezései alkalmazandók a követelések engedményezése esetén is a Kereskedelmi törvénykönyv 261. és 262. §-ában szabályozott jogviszonyokban. A Kereskedelmi törvénykönyv különleges rendelkezéseket tartalmaz, amelyek csak a kereskedelmi kapcsolatokban fennálló követelések engedményezésére vonatkoznak.

589 Lásd a szlovák Polgári törvénykönyv 43. és köv. §§.

590 Szlovák Polgári törvénykönyv 40. § (1) bek.

591 Bajánková és mtsai., 2019.

592 Bajánková és mtsai., 2019.

593 A Polgári törvénykönyv 524–530. §§-ának a követelés engedményezésére vonatkozó rendelkezései tehát a kereskedelmi kötelezettségekre is értelemszerűen alkalmazandók. Az ítélezési gyakorlat szerint a kereskedelmi jogviszonyokban lehetőség van az elévült követelés engedményezésére – és bizonyos feltételek mellett beszámítására – is. Lásd: a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. július 23-i, 20 Cdo 1852/2007. sz. határozatát.

A szerződés egyrészt szándéknyilatkozatból, másrészt az új hitelezőnek a követelés engedményezéséhez való hozzájárulásából áll. Az engedményezési szerződésre vonatkozó legfontosabb jellemzők az alábbiak:

- a) konszenzuális szerződés,
- b) *inter vivos* jogügylet,
- c) formális (alakisághoz kötött) jogügylet,⁵⁹⁴
- d) nem nevesített (*innominát*) szerződés,⁵⁹⁵
- e) szinallagmatikus és ingyenes jogügylet is lehet,⁵⁹⁶
- f) sajátossága, hogy a szerződés hatálybalépésével egyidejűleg elidegenítési jogi aktus is létrejön. Más szóval, a követelés engedményezéséről szóló szerződés hatályosulása egyben a követelés tulajdonjogának megszerzését is eredményezi.⁵⁹⁷

Továbbá a fogalmi jellemzők közé például az alábbiak sorolandók:

- a) az engedményező és az engedményes közötti szerződés megkötése,
- b) a hitelező felhatalmazása a követelés feletti rendelkezésre,
- c) az engedményező és az engedményes közötti kötelezettség absztrakt jellege,
- d) az engedményes az engedményezéssel jogokat szerez, de kötelezettségeket nem.⁵⁹⁸

A követelés engedményezése a szlovák jogban – ahogy már fentebb is említésre került – kizárólag írásbeli szerződés útján lehetséges. Az engedményezés jogintézménye alatt egy hitelező és egy harmadik fél közötti szerződést kell értenünk, amelynek értelmében a hitelező a követelést egy harmadik félre engedményezi, aki az eredeti hitelező (engedményező) helyébe lép, mint új hitelező (engedményes).⁵⁹⁹

Összességében tehát elmondható, hogy a szóban forgó szerződés nem nevesített (*innominát*) szerződés, kétoldalú jogi aktus az engedményező és az engedményes között. Az adós státusza ebben az összefüggésben irreleváns, a szerződésben csupán az adós azonosítására van szükség. Az engedményezési szerződés révén az eredeti hitelező és az adós közötti kötelezettség megszűnik. Az engedményezési szerződés lényege a hitelező személyében bekövetkező változás, a fenti megállapítás részben a Cseh Köztársaság

⁵⁹⁴ Azaz az okirati forma az előírt.

⁵⁹⁵ A szlovák Ptk. 51. §-a alapján a szerződő felek olyan szerződést is megköthetnek, amely nincs külön szabályozva; ez a szerződés azonban nem lehet ellentétes a szlovák Ptk. tartalmával vagy céljával.

⁵⁹⁶ Azaz az engedményezőnek a követelés engedményesre történő átruházására vonatkozó joga megfelel az engedményező azon kötelezettségének, hogy az engedményesnek az engedményezett követelésért a megállapodás szerinti díjazást megfizesse.

⁵⁹⁷ Debnár, 2014, 14–17. o.

⁵⁹⁸ Fekete, 2011a, 1493. o.

⁵⁹⁹ Fekete, 2015, 464. o.

Legfelsőbb Bíróságának ítélezési gyakorlatán alapul, amely a 2013. május 15-i ítéletében kifejtette, hogy az engedményezési szerződés lényege mindössze a hitelező személyében bekövetkező változás. Az ítélet egyben megerősítette, hogy az engedményezési szerződés nevesítetlen szerződés.⁶⁰⁰

Ahhoz, hogy a hitelező személye megváltozzon, az engedményezési szerződésnek érvényesnek kell lennie. A szerződés révén az engedményes az engedményezett követelésen felül a követelés érvényesítésére való jogosultságot és a teljes körű végrehajtásra való jogosultságot is megszerzi.⁶⁰¹

1.8.4. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya lehet bármely, az adóssal szembeni teljesítési jog értelmében vett követelés, kivéve, amennyiben annak engedményezését a Ptk. vagy más jogszabály kifejezetten kizárja. A gyakorlatban a leggyakoribb esetkör az engedményezés területén a pénzbeli követelés engedményezése, de a törvény nem zárja ki a nem pénzbeli követelés engedményezését sem. Általánosságban elmondható, hogy az engedményezés tárgya lehet esedékes vagy nem esedékes, elévült, függő vagy semmis követelés is, kivéve, ha az érintett személy az engedményezést megelőzően ténylegesen hivatkozott a Ptk. 40a. §-a szerinti megtámadhatóságra (például akarathibák, illetve a fogyasztóvédelmi jog be nem tartása okán). Az engedményezés jogalapja az engedményezés érvényessége szempontjából irreleváns, kivéve, ha az kizárja a követelés általános engedményezhetőségét. A szerződésekből vagy egyéb kötelmekből eredő követelések, kártérítési igények, jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó igények stb. lehetnek az engedményezés tárgyai.⁶⁰²

Az engedményezés tárgya és egyben az engedményezési szerződés tárgya tehát a követelés, azaz a Ptk. alapján⁶⁰³ a hitelezőnek az adóstól való teljesítéshez való joga. Lazar álláspontja szerint a kötelmi jogban a követelés az egyik alany (hitelező) alanyi jogát (jogosultságát) jelenti arra, hogy az azonos kötelmi jogi jogviszony másik alanyától (kötelezett) bizonyos teljesítést követeljen, azaz követelje a kötelezettől, hogy valamit adjon, valamit tegyen, vagy valamit ne tegyen, vagy tűrjön.⁶⁰⁴ Hangsúlyozni szükséges, hogy az engedményezési megállapodás tárgya csak a követelés lehet, nem pedig a teljes szerződéses

600 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2013. május 15-i, 31 Cdo 3043/2010. sz. ítélete.

601 Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2011. augusztus 31-i, 29 Cdo 4868/2009. sz. ítéletével.

602 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

603 Szlovák Polgári törvénykönyv 488. §.

604 Lazar és mtsai., 2006, 7. o.

jogviszony.⁶⁰⁵ A követeléssel együtt az engedményes megkapja a követelés esetleges behajtásának jogát is, sőt az engedményes az engedményezési megállapodással bizonyos kötelezettségeket is vállal az adóssal szemben, amelyek az adós azon képességéhez vannak kötve, hogy teljesíteni tudja kötelezettségeit. A fentiek szerint tehát az engedményezett követeléssel nemcsak a teljesítéshez való jog, hanem az engedményezőt az engedményezés időpontjában megillető követelés is átszáll az engedményesre. Az engedményezés tárgya a fentiekből kifolyólag csak olyan követelés lehet, amelynek jellege nem zárja ki a bírósági úton való érvényesíthetőséget és végrehajtási eljárás során való érvényesíthetőséget.⁶⁰⁶

Az engedményezés tárgyat a szerződésben kellően pontosan szükséges meghatározni ahhoz, hogy a jogügylet bizonyosságának általános feltétele teljesüljön. Mivel az engedményezési szerződés szükségszerűen írásbeli formát ölt,⁶⁰⁷ a szándéknyilvánítás bizonyosságának közvetlenül az okirat szövegéből szükséges kiderülnie. Az adós megfelelő azonosítása nélkül nem áll fenn az engedményezett követelés individualizálásának feltétele, és így ez a szerződés egészére sem teljesül. További feltétel a teljesítés tárgyának azonosítása, amelyre a hitelező az engedményezett követelés alapján jogosult. Elvileg nem szükséges az engedményezett követelés konkrét értékét vagy összegét a szerződésben rögzíteni, ha más azonosító információ elegendő, sőt, nem szükséges a követelés jogalapjának megjelölése sem. A követelés a szerződésben közvetett hivatkozással is meghatározható, például a kiadott számla számárávagy a követelés alapjául szolgáló jogviszonyra való hivatkozással.⁶⁰⁸

Amint az a bírósági gyakorlatból is látható, az engedményezés lényege abban rejlik, hogy az engedményező (tehát az eredeti jogosult) a kötelezettel szemben fennálló követelését másra, nevezetesen az engedményesre (azaz új jogosultra) ruházza át. Gyakorlatilag az eredeti jogviszony jogosultjának személyében történik változás olyan módon, hogy az engedményező és az engedményes között létrejövő írásbeli szerződés alapján az engedményes lép az engedményező helyére a jogosulti pozícióba,⁶⁰⁹ mégpedig térítés ellenében vagy ingyenesen. Mindemellett megjegyzendő, hogy az engedményezett

605 Az engedményezés tárgya kapcsán mindenképpen fontos rámutatni a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2010. október 14-i ítéletére, amelyben rögzítette, hogy „az engedményezés tárgya csak a konkrét követelés lehet. Azaz a teljesítéshez való jog, mint a követelés tárgya, de nem az egész szerződéses jogviszony, amelyből a követelés származik. Ez utóbbi esetben már szerződés módosításról van szó, tehát a kötelelem tartalmát képező kölcsönös jogok és kötelezettségek megváltozásáról, ami a Ptk. 493. §-a értelmében a szerződő felek megállapodását feltételezi.” A döntés száma: 3 Obdo 7/2009 (rozsudok Najvyššieho súdu SR zo 14. októbra 2010, sp. zn. 3 Obdo 7/2009).

606 Eliáš és mtsai., 2008, 1496–1497. o.

607 Danišová, Škrinár és Syrový, 2021.

608 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

609 Jurišová, Turóciová és Šima, 2007.

követeléssel a követelés tartozékai az engedményesre szállnak át. Az engedményező és az engedményes azonban abban is megállapodhatnak, hogy a követelés tartozékai az engedményezőnél maradnak.⁶¹⁰

A szlovák Ptk.-ban szabályozásra került, hogy a jogosult a követelését írásos szerződéssel, a kötelezett beleegyezése nélkül másnak is átengedheti. Ez a szabályozás lényegében megegyezik az osztrák ABGB, valamint a német BGB releváns rendelkezéseivel.⁶¹¹ Mindemellett megjegyzendő, hogy az átengedett követeléssel annak tartozékai és minden hozzá kapcsolódó jog is átszáll.⁶¹²

Az engedményezés tárgya kizárólag követelés lehet, azaz a teljesítéshez való jog, ami a hitelező (engedményező) személyéhez kapcsolódik. Ennek a követelésnek tehát a hitelező vagyoni körébe kell esnie, és a hitelezőnek képesnek kell lennie azzal rendelkeznie, azaz a követelésnek ún. átruházható követelésnek⁶¹³ kell lennie. Továbbá a követelésnek olyannak kell lennie, amely már érvényesen létrejött, vagy a jövőben fog keletkezni,⁶¹⁴ mindemellett annak a feltételnek is teljesülnie kell, hogy mindenképpen csak olyan követelés lehet a jogügylet tárgya, amely nincs kizárva az engedményezhető követelések köréből. Abban az esetben tehát, ha például a követelés nem jött létre érvényesen, vagy később megszűnne (például a hitelező személyében beállt, a követelés természetével összeférhetetlen változással), akkor azt az engedményezésből kizárhatónak kell tekinteni, és az engedményezési szerződés semmisségét okozná a teljesítés kezdeti lehetetlensége miatt.⁶¹⁵ Átruházhatók a pénzbeli, nem pénzbeli, érvényes és érvénytelen követelések is. Az átruházásnak még akkor sincs akadálya, ha a követelés elévült vagy relatív érvénytelen (mely intézmény a szlovák jogban a cseh joggal azonos módon ismert), kivéve természetesen, ha az ilyen követelés már korábban megszűnt, például a relatív érvénytelenségre való hivatkozással.⁶¹⁶

Ha a kötelem tárgya osztható szolgáltatás, az engedményező szerződéssel átruházhatja követelésének egy részét is az engedményesre. A tartozékok főkötelezettség nélküli átruházása (és annak fordított esete) szintén megengedett, ahogyan lehetséges

610 A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Kereskedelmi Kollégiuma, 1999. március 19-i vélemény (*Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*), Obpj 2/99 (R 33/1999).

611 Vö. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, 1392. §, illetve *Bürgerliches Gesetzbuch*, 398. §.

612 Szlovák Polgári törvénykönyv 524. §.

613 *Prevoditeľná pohľadávka*.

614 A megfelelő meghatározáshoz az esetjog nyújt nekünk segítséget, pontosabban az Eperjesi Kerületi Bíróság 1Cob/35/2013. sz. ítélete, amely a következő megállapítást tartalmazza: az engedményezési szerződés megkötésekor még nem létező és csak a jövőben keletkező követelés engedményezésének időpontja azonos a követelés keletkezésének időpontjával.

615 Vö. a szlovák Polgári törvénykönyv 37. (§ 2) bek.: „Az a jogügylet, amely tárgyának teljesítése lehetetlen, érvénytelen.”

616 Fiala, Kindl és mtsai., 2009, 914. o.

a követelés megosztása és egy bizonyos részének engedményezése is. A követelés egy részének engedményezése azonban egyúttal az engedményezés tárgyának megfelelő azonosítását is megköveteli, annak érdekében, hogy pontosan meghatározható legyen a teljesítési jog azon része, amely az engedményezés révén az engedményező rendelkezésére áll, és amelyet az engedményezéssel individualizáltak. Olyan tartozás esetén, amelyért több adós egyetemlegesen felel a hitelezővel szemben, az engedményezés az egyetemleges adósok közül csak az egyikre is vonatkozhat. Ilyen körülmények között az engedményező megszerzi az adott adóssal szembeni követelést, míg a többiek továbbra is az engedményezővel szemben maradnak adósok.⁶¹⁷

A naturális kötelmek szintén engedményezhetők. Bár a bírósági eljárásokban nem lehet azokat érvényesíteni, a törvény nem minősíti azokat végrehajthatatlannak.⁶¹⁸

A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága szerint az engedményezési szerződés érvényességét nem befolyásolja az a tény sem, hogy az engedményezés tárgya egy nem létező követelés lenne, mivel a követelés létezése nem lényegi eleme az engedményezési megállapodásnak. Amennyiben az eljárás során kiderülne, hogy az ellenérték fejében engedményezett követelés nem létezik, az érvénytelenné tenné az ellenérték fejében történő engedményezési szerződést. Ilyen esetben a Ptk. 527. § (1) bekezdése szerint kellene eljárni, amely az engedményezőnek az engedményezett követelés fennállásáért való helytállását írja elő.⁶¹⁹

A követelés pontos összegének meghatározása pénzben kifejezve szintén nem képezi esszenciális elemét a követelés engedményezéséről szóló szerződésnek. Így ez a hiányosság nem indokolja a szerződés érvénytelenségét.⁶²⁰

Megállapítható tehát, hogy a követelések engedményezésének lehetősége esetében a szlovák Ptk. az engedményezhető követelésekre vonatkozóan nem tartalmaz szigorú szabályokat. A Ptk. 525. §-ában a követelések engedményezési tilalmának szabályozását rögzítő rendelkezések találhatók – azaz meghatározásra kerülnek azon követelések, amelyek engedményezése tilos, amelyből viszont arra lehet következtetni, hogy más követelések engedményezhetők.

Ahogy az már az előzőekben említésre került, az engedményezhető követelések mellett a szlovák Ptk. olyan rendelkezést⁶²¹ is rögzít, amely kivételeket fogalmaz meg az

617 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

618 Števíček és mtsai., 2019.

619 A Szlovák Köztársaság 2008. július 30-i, 5 Obdo 2/2008. sz. ítélete (*Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30.07.2008, sp. zn. 5 Obdo 2/2008*).

620 Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2004. május 26-i, 25 Cdo 1074/2003. sz. ítéletét (*Rozsudok Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 26. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1074/2003*).

621 Szlovák Polgári törvénykönyv 525. §.

általánosan alkalmazandó szabály alól, amely szerint bármely követelés engedményezési szerződés tárgyát képezheti. Ezért egyes követelések nem engedményezhetők.⁶²² E rendelkezés célja, hogy bizonyos esetekben megakadályozza, hogy a követelés engedményezése rontsa bármelyik szerződő fél helyzetét. A szóban forgó rendelkezés konkrétan négy csoportba osztja a követelések engedményezhetőségének általános korlátozását, melyek az alábbiak:

- a) nem engedményezhető az a követelés, amely legkésőbb a jogosult halálával megszűnik,⁶²³
- b) nem engedményezhető az a követelés, amelynek tartalma a jogosult megváltozásával módosulna,⁶²⁴
- c) nem engedményezhető végrehajthatatlan követelés,⁶²⁵
- d) nem engedményezhető a követelés, amennyiben az engedményezés ellentétes lenne a törvénnyel vagy a kötelezettel való megállapodással.⁶²⁶

Megjegyzendő továbbá, hogy külön alcsoportot⁶²⁷ alkotnak a szerzői jogról szóló 185/2015. sz. törvény⁶²⁸ szerinti vagyoni jogokból származó követelések, a szerzői joggal kapcsolatos jogokból származó követelések és a természetes személyek vállalkozói tevékenységéből származó egyes követelések. Ezek a követelések a bírósági végrehajtókról és

622 A szakirodalom kapcsán lásd például: Vojčík és mtsai., 2008; Fekete, 2011b; Fekete, 2015; Lazar és mtsai., 2006; Lazar és mtsai., 2010; Svoboda és mtsai., 2004; Švestka és mtsai., 2008.

623 A hitelező halála megszünteti azt a követelést, amely szerződés alapján jött létre, és amelynek teljesítése kizárólag a hitelező személyéhez kapcsolódott (pl. a gondozási szolgáltatást). A hitelező halálával ugyanakkor megszűnik a fájdalomdíjhoz való joga és a társadalmi érvényesülés megnehezüléseért járó kártérítésre való joga is (vö. a szlovák Polgári törvénykönyv 579. § (2) bek.). Az ilyen követelés engedményezése egyértelműen rontaná az új hitelező helyzetét, ezért az törvényileg nem lehetséges. A joggyakorlat kapcsán lásd az R 20/1966., R 31/1973., R 2/2015. sz. döntéseket.

624 A kötelezett érdekeinek védelmére nem megengedett az olyan követelés engedményezése, amelynek tartalma a hitelező személyében bekövetkezett változás következtében megváltozna. Ez megfelel a követelés azonosságára elvén, amely az engedményezés intézményére mint olyanra jellemző. Ennek kapcsán lásd bővebben: Števček és mtsai., 2019, 525. §.

625 Mindemellett az új hitelező (engedményes) védelme érdekében tilos olyan követelést engedményezni, amely nem érvényesíthető. Ennek kapcsán lásd bővebben: a szlovák Polgári perrendtartás (*Občiansky súdny poriadok*) 317–319. §-át, valamint a Végrehajtási rendtartás (*Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný súdny poriadok)*) 111. és 112. §-át.

626 Bár az engedményezés érvényességéhez nem szükséges az adós hozzájárulása, az adós a hitelezővel kötött megállapodással előre kizárhatja, hogy a követelést egyáltalán vagy egy bizonyos személy javára, vagy egy bizonyos időpontban engedményezze. Cirák és mtsai., 2015.

627 A nem engedményezhető követelések kategóriájának e kritérium alapján történő kibővítését a Végrehajtási rendtartás módosítása hozta magával, amely 2017. április 1-jével hatályos.

628 *Zákon č. 185/2015 Z. z., Autorský zákon.*

a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény⁶²⁹ (a továbbiakban: Végrehajtási rendtartás) értelmében kétötöd részben, elsőbbségi követelés kielégítése esetén pedig háromötöd részben végrehajtás alá esnek.⁶³⁰ A Ptk. 525. § (1) bekezdésének szemantikai szempontú értelmezéséből egyértelműen levezethető, hogy csak azok a követelések nem végrehajthatók, amelyeket semmilyen körülmények között nem érinthet a végrehajtás. Mivel a Végrehajtási rendtartás bizonyos feltételek mellett háromötödrész erejéig lehetővé teszi az ilyen típusú követelések engedményezés útján történő érvényesíthetőségét, a háromötödrész egyúttal az engedményezhetőség általános törvényi határa is. Ennek alapja a követelés tőkeösszegének háromötödének értéke, amely e korlátozás alapján legfeljebb ilyen mértékben engedményezhető. A tartozékok követik az engedményezett követelés sorsát, azzal, hogy arányos részüket szintén az engedményesre száll. A felek megállapodással kizárhatják vagy módosíthatják a tartozékok átruházását, azonban csak a fő követelés átruházható részének megfelelő rész erejéig.⁶³¹

Mindemellett nem szabad elfeledkeznünk a külön jogszabályokról sem, amelyek bizonyos esetekben kizárják az engedményezést. A szlovák jogrendben több olyan jogszabállyal is találkozhatunk, amelyek bizonyos követeléstípusokkal kapcsolatban külön rendszert, illetve korlátozásokat írnak elő. Ami a követelések át nem ruházhatóságát illeti, külön kategóriát alkotnak az állam követelései, amelyek elvi szinten ki vannak zárva az állami tulajdonosi érdekeltséggel nem rendelkező magánjogi jogalanyokra történő engedményezésből.⁶³² Hasonlóan külön szabályok vonatkoznak a bírósági követelések kezelésére és behajtására a bírósági követelések kezeléséről és behajtásáról szóló 65/2001. sz. törvény,⁶³³ illetve a társadalombiztosítási intézmény egyes követeléseinek elbírálására a szociális biztosításról szóló 461/2003. sz. törvény⁶³⁴ értelmében.⁶³⁵

1.8.5. Az engedményezés joghatásai

Jelen alfejezetben az engedményezés joghatásait vesszük górcső alá, amelyek mindhárom jogalany jogi státuszában bekövetkeznek, és az engedményező, az engedményes,

629 A bírósági végrehajtókról és a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény (Végrehajtási rendtartás).

630 A bírósági végrehajtókról és a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény (Végrehajtási rendtartás), 112. § (1) és (3) bek.

631 Števíček és mtsai., 2019.

632 Rendszerük az állami követelésekről szóló 374/2014. sz. törvény (*Zákon č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu*) hatálya alá tartozik.

633 *Zákon č. 65/2001 Z. z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok*.

634 *Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení*.

635 Števíček és mtsai., 2019.

valamint az adós jogait és kötelezettségeit egyaránt érintik. A joghatások elsősorban az engedményező és az engedményes esetében figyelhetők meg, az adós esetében inkább csak minimális mértékű változásról beszélhetünk.

Az engedményezés során egyrészt az engedményező elveszíti az átengedett követelést, annak tartozékait és minden hozzá kapcsolódó jogot, ebből adódóan az engedményező az engedményezést követően nem jogosult a követelés behajtására, és nem jogosult az ellenértéket az adóstól követelni. Tekintettel arra, hogy az engedményezés azt jelenti, hogy az engedményező megszűnik hitelezőként fellépni, köteles az engedményesnek átadni az engedményezett követeléssel kapcsolatos valamennyi dokumentumot és minden szükséges információt.⁶³⁶ Azonban ahogy az már a fentiekben említésre került, az engedményező térítés ellenében vagy ingyenesen engedményezheti a követelést, amit azért fontos kiemelnünk, mert a törvény e két esetben más-más joghatást ír elő. Amennyiben a követelés engedményezése ellenérték fejében történt, az engedményező az alábbi esetekben köteles helytállni az engedménnyel szemben:

- a) ha az engedményes nem vált az engedményező helyett a megállapodás szerinti tartalmú követelés hitelezőjévé,
- b) ha az adós az engedményezővel szemben fennálló kötelezettségét azelőtt teljesítette, hogy azt az engedménnyel szemben teljesíteni kellett volna, és
- c) ha az engedményezett követelés vagy annak egy része az adósnak az engedményezővel szemben fennálló követelésének beszámításával megszűnt.⁶³⁷

Másrészt az engedményező helyett az engedményes válik hitelezővé. Az engedményes megszerzi a követelést annak minden tartozékával és a hozzá kapcsolódó jogokkal együtt, mindemellett megemlítendő, hogy az engedményes a követelést másra is engedményezheti, sőt, az engedményest arra is kötelezhetik, hogy a követelést visszautalja az eredeti engedményezőnek. A követelés engedményezését követően az engedményes gyakorolhatja mindazokat a jogokat, amelyekkel az engedményező rendelkezett (*cessi-onarius utitur iure cedentis*).⁶³⁸

A követelés engedményezése azonban nem ronthatja az adós jogi helyzetét. A *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*⁶³⁹ elve a követelés engedményezésének intézménye esetében is alkalmazandó. Mivel a kötelezettség tartalma nem változik, az eredeti hitelező követeléséhez nem kapcsolódó jogok nem szállhatnak át az új

⁶³⁶ Lazar és mtsai., 2006, 60. o.

⁶³⁷ Lazar és mtsai., 2006, 60. o.

⁶³⁸ Fekete, 2011b.

⁶³⁹ Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel maga rendelkezik. Ennek kapcsán lásd: Kincl, Urfus és Skřejpek, 1995, 354. o.

hitelezőre.⁶⁴⁰ E célból az úgynevezett méltányos engedményezés elve alapján a nemzeti jogszabályok szabályozzák például azokat a kifogásokat, amelyeket az adós az engedményezővel szemben emelhet (ilyenek például a teljesítéssel vagy a beszámítással kapcsolatos kifogások), vagy azokat a feltételeket, amelyek mellett az adós teljesítheti az engedményezővel vagy az engedménnyel szemben fennálló kötelezettségét.⁶⁴¹

Harmadrészt az adós jogi helyzetét az engedményezés nem sértheti. Az adósnak a követeléssel szemben az engedményezéskor fennálló kifogásai az engedményezés után is fennmaradnak. Például kifogást emelhet a követelés ellen olyan ellenkövetelések tekintetében, amelyekkel már akkor rendelkezett. Az adós azonban attól az időponttól kezdve köteles az új hitelezőnek teljesíteni, amikor tudomást szerzett a követelés engedményezéséről.⁶⁴²

Összességében tehát megállapítható, hogy az engedményezés joghatásai a követelés engedményezéséről szóló szerződés megkötésével lépnek hatályba, ha a felek másként nem állapodnak meg. Az engedményes az engedményezett követelés hitelezőjévé válik, amellyel együtt annak tartozékai és az ahhoz kapcsolódó valamennyi jog átruházásra kerül. Ennek következtében egy sajátos helyzet áll elő, amikor a még el nem ismert adós nem tud a hitelező személyében bekövetkezett változásról. Ez általában a saját kötelezettségi viszonyukra vonatkozik, amelyből az engedményezett követelés származik.

1.8.6. Az engedményezett követelés behajtása

A Ptk. egyes rendelkezéseiből kitűnik, hogy a követelés engedményezését az engedményező késedelem nélkül köteles tudatni az adóssal. Amíg a követelés engedményezését nem közlik az adóssal, vagy amíg az engedményes a követelés engedményezését nem igazolja az adóssal szemben, az adós mentes a kötelemnek az engedményes részére történő teljesítése alól.⁶⁴³

Ahogy azt már említettük, az engedményezési szerződés térítés ellenében is megköthető. A Ptk. szabályozásának célja, hogy az ellenérték fejében történő engedményezés esetén az engedményest védje az engedményezett követelés hibái és az adóssal szembeni tényleges érvényesíthetősége tekintetében. Egy követelés engedményezését akkor kell ellenérték fejében történőnek tekinteni, ha az engedményező szerződéses kötelezettséget vállal arra, hogy az engedményezettnek a követelés engedményezéséért

640 Švestka és mtsai., 2008, 1414. o.

641 Kožušník, 2010, 457. o.

642 Círák és mtsai., 2015.

643 Szlovák Polgári törvénykönyv 526. § (1) és (2) bek.

bizonyos ellenszolgáltatást nyújt. Az ilyen ellenszolgáltatásnak nem feltétlenül szükséges pénzbeli jellegűnek lennie. Bármilyen nem pénzbeli ellenszolgáltatás kikötése – ideértve az engedményezést, amelynek célja az engedményesnek az engedményezővel szemben fennálló másik tartozása kiegyenlítése is – szintén ellenérték fejében történő engedményezésnek minősül.⁶⁴⁴

Ebben az esetben megállapítható, hogy az engedményező akkor felel az engedményesnek, ha az engedményes az engedményező helyett nem a megállapodásban szereplő tartalommal lett a követelés jogosultja, továbbá a kötelezett hamarabb teljesítette a kötelmet az engedményezőnek, mint azt az engedményesnek lett volna köteles teljesíteni, valamint az engedményezett követelés vagy annak egy része megszűnt annak az igénynek a beszámításával, amellyel a kötelezett az engedményezővel szemben rendelkezett. Az engedményezett követelés behajthatóságáért az engedményező az átvett térítés összegéig és kamataiig csak akkor szavatol, ha erre az engedménnyel szemben írásbeli kötelezettséget vállalt; ez a szavatosság azonban megszűnik, ha az engedményes az engedményezett követelést a kötelezettől felesleges késedelem nélkül nem hajtja be.⁶⁴⁵

Ha az engedményezett követelés teljesítése zálogjoggal, kezességgel vagy más módon van biztosítva, az engedményező a követelés engedményezéséről köteles indokolatlan késedelem nélkül értesíteni azt a személyt, aki a kötelelem biztosítékát nyújtotta. Az engedményező köteles az engedményesnek átadni minden olyan dokumentumot és minden olyan szükséges információt, amely az engedményezett követelést érinti.⁶⁴⁶

A követelés ellen emelt kifogások, amelyeket a kötelezett az engedményezés idején érvényesíthetett, a követelés engedményezése után is sértetlenek maradnak. A jogszabályi rendelkezés megfogalmazása azt a benyomást keltheti, hogy az adós az engedményezés pillanatától kezdve elveszíti a kifogások egy bizonyos kategóriáját, de ez nem helyes következtetés. A jogszabály célja annak hangsúlyozása, hogy a hitelező személyében bekövetkező változás nem jelenti azt, hogy az adós a jövőben (az új hitelezővel szemben) elveszíti azokat a kifogásokat, amelyek az engedményezés előtt merültek fel, és amelyekkel kapcsolatban az engedményező esetleg azzal érvelhetett, hogy azok

644 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

645 Szlovák Polgári törvénykönyv 527. §. A szóban forgó rendelkezés azonban nem vonatkozik a követelés ingyenes engedményezésére. Ez nem érinti az átruházónak az okozott kárért való esetleges felelősségét (szlovák Polgári törvénykönyv 420. és köv. §§). A felek közötti egyedi megállapodás az engedményezőnek az engedménnyel szemben fennálló követeléseiről az engedményezés ingyensége ellenére is megengedett. A szlovák Ptk. 629. § *per analogiam* feljogosítja az engedményezőt az ingyenesen engedményezett követelés visszaadására, ha az olyan hibákat tartalmaz, amelyekre az engedményező nem hívta fel az engedményes figyelmét.

646 Szlovák Polgári törvénykönyv 527. §.

csak az adós és az engedményes közötti eredeti szerződéses kapcsolatra vonatkoznak. A kifogások két kategóriáját különböztetjük meg. Az első csoportba az olyan kifogások tartoznak, amelyek az adósnak már akkor keletkezett követelése ellen irányulnak, amikor az engedményező a hitelezője volt. A második csoport azokból a kifogásokból áll, amelyek akkor merülnek fel, amikor az engedményes az adós hitelezője. A kifogások mindkét kategóriája továbbra is az adós rendelkezésére áll, és az adós megfelelően hivatkozhat rájuk.⁶⁴⁷

A kötelezett az engedménnyessel szemben beszámíthatja a saját, beszámításra alkalmas követeléseit is, amelyekkel az engedményezővel szemben rendelkezett akkor, amikor a követelés engedményezéséről értesítették vagy az engedményezést bizonyították,⁶⁴⁸ ha ezeket felesleges késedelem nélkül tudatta az engedménnyessel. Ezzel a joggal a kötelezett abban az esetben is rendelkezik, ha az ő követelései az engedményezéséről szóló értesítés vagy az engedményezés bizonyításakor még nem voltak esedékesek.⁶⁴⁹

Végezetül pedig megemlítendő, hogy az engedményes kérésére az engedményező az engedményezett követelést maga, a saját nevében is behajthatja az engedményes javára. Ha a követelés engedményezését tudatták a kötelezettel vagy bizonyították, az engedményező csak abban az esetben hajthatja be a követelést, ha azt az engedményes nem hajtja be, és az engedményező igazolja a kötelezettnek, hogy az engedményes ezzel a behajtással egyetért. Ha az engedményező hajtja be a követelést, a kötelezett felhasználhatja a saját, beszámításra alkalmas követeléseit, amelyekkel a kötelezett az engedményezővel szemben rendelkezik a behajtás idején; azokat a követeléseket azonban nem, amelyek az engedménnyessel szemben állnak fenn.⁶⁵⁰

1.9. Következtetések

Az engedményezés valamennyi vizsgált jogrendszerben elismert, fontos jogintézmény. Hagyományosan az engedményezés funkciója a követelés átruházása volt. Ez a legtermészetesebb formája az engedményezésnek, amelyben ingyenesen és visszterhesen is megvalósulhat. Az alapmodell a következő: a jogosult engedményezi a még le nem járt követelését, általában névérték alatti áron, viszont így azonnal pénzhez jut. Az engedményes pedig a követelés vételára és a követelés névértéke közötti különbözet

647 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

648 Szlovák Polgári törvénykönyv 526. §.

649 Szlovák Polgári törvénykönyv 529. §.

650 Szlovák Polgári törvénykönyv 530. §.

révén nyereséget valósít meg. Tovább konkretizálva a példát, a bérbeadó például engedményezheti a bérbe adott ingatlana után a következő évre járó bérleti díjakat (1000 euró havonta, azaz 12 000 euró összesen) 9000 euróért, amelyet az engedményestől azonnal megkap.

Az engedményezés klasszikus szerepe mellett azonban újabb funkciók jelentek meg: az engedményezés mint kötelem teljesítése is megvalósulhat, például pénztartozás engedményezéssel történő teljesítése formájában. Több vizsgált állam esetében e funkció kifejezett szabályozást is nyert.

Az engedményezés harmadik, legújabb funkciója biztosítéki: az engedményezés követelés biztosítékaként is felhasználható. Ilyen esetben a kötelezett egy fennálló követelését a jogosultra engedményezi. Viszont nincs vételár, vagyis nem a klasszikus visszterhes engedményezéssel állunk szemben; de ajándékozási szándék sem áll fenn. Az ügylet célja biztosítéknyújtás. Ha a kötelezett teljesít, a követelést visszaengedményezik (vagy ha a harmadik személy, a kötelezett adója fizet, akkor e teljesítést átadják); amennyiben nem, a jogosult az engedményezett követelésből keres fedezetet.

Az engedményezés összehasonlító jogi vizsgálata a következő megállapításokat teszi lehetővé.

Elsősorban különbséget kell tenni a jogrendszerek között aszerint, hogy konszenzuális vagy tradíciós modellt alkalmaznak-e (ez utóbbi részletes elemzését lásd Magyarország, illetve Ausztria és Lengyelország esetében). Tradíciós modell esetén ugyanis a visszterhes engedményezés két műveletet feltételez: egyfelől az adásvételt, vagy más tulajdonátruházó ügyletet (az engedményezés jogcímét), másfelől az engedményezést magát. Konszenzuális modell esetén az adásvétel vagy az ajándékozás önmagában alkalmas a követelés átszállásának megvalósítására, nem szükséges külön engedményezési ügylet.

Másodsorban az engedményezésre előírt alaktság képezheti kutatás tárgyát. A magyar és a cseh jogban az engedményezés akár ráutaló magatartással is létrejöhet. Szlovákiában viszont kötelező az írott forma. A szerb és horvát jogi megoldás sajátos: az engedményezési megállapodásnak azt a formát kell öltetnie, amelyet a követelést keletkeztető megállapodásra a törvény előír.

Harmadsorban vizsgálható, hogy milyen követelések engedményezhetőek. Főszabály a követelések engedményezhetősége, viszont az egyes jogrendszerek az engedményezhető követelések körét szűkítik. A kötelem jelentős tartalmi változása (Csehország) vagy a kötelem jelentősen terheesebbé válása a kötelezett szempontjából engedményezést kizáró okok (Románia). Ugyanígy, ha a követelés a jogosult személyéhez szorosan kötődik (Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Magyarország, Románia). Érdekes megoldás a jogosult halálával megszűnő követelések engedményezésének tilalma (Csehország,

Szlovákia, Lengyelország). Szintén vizsgálat tárgyát képezheti a jövőbeli követelések engedményezhetősége.

Negyedsorban elemezhető az engedményezést kizáró záradékokhoz való jogalkotói viszonyulás. Alapvető kérdés, hogy az engedményezést kizáró kikötés dologi hatályú-e (általában igen), vagy csak a felek között vált ki joghatást (Magyarország). A magyar szabályozás a követelések forgalmát pártolja, ezzel is bizonyítva a magyar Polgári törvénykönyv kereskedelmi jogi szemléletmódját. A román jog a pénzkövetelések esetére nem ismeri el az engedményezést kizáró kikötés érvényességét, hasonló okból.

Ötödsorban az átszálló követelés, valamint a mellékkövetelések és a kapcsolódó biztosítékok kérdése képezheti vizsgálat tárgyát. Érdekes, hogy Magyarország esetében a bírósági gyakorlat a kamatkövetelés engedményezéséhez kifejezett megállapodást várt el eredetileg, a kamat járulékos jellege ellenére, és ezt a bírósági gyakorlatot a Ptk. írja most felül, megfordítva a helyzetet: a kamatkövetelések is az engedményesre szállnak át, kivéve, ha a felek eltérően rendelkeztek.

Hatodszorban elemezhető az engedményezés létrejötte és kötelezettel szembeni hatályosulása. Általában az engedményezés következményeként önmagában átszáll a követelés az engedményesre, viszont a kötelezettel szembeni hatályosuláshoz annak értesítése szükséges. Az értesítés forrására (az engedményező vagy az engedményes), formájára (írott forma, kötelező tartalmi elemek) is tartalmaznak előírásokat a vizsgált jogrendszerek. Különös szabályok vonatkoznak a többszörös engedményezésre; a vizsgált jogrendszerek védeni igyekeznek egyfelől a jóhiszemű engedményesek, másfelől a kötelezett érdekeit is.

Hetedsorban a kötelezett védelmének az eszköztársa is releváns: mivel a kötelezett tartalmilag ugyanazt a kötelmet kell teljesítse, ezért az engedménnyel szemben is alapvetően érvényesítheti mindazokat a kifogásait, amelyeket az engedményezővel szemben érvényesíthetne.

Utoljára, kérdés lehet az engedményező szavatossági kötelessége. Itt a vizsgálat kritériumait a szavatosság fokozati eltérései adják a visszterhes és az ingyenes engedményezés esetén, illetve a szavatossági kötelezettség konkrét tartalma. Fontos elem lehet a törvényes minimumon túlmutató szavatossági kötelezettségek szerződéses kikötése (lásd például a román alfejezetet), vagy a törvényes szavatossági rend szigorításának a korlátozásával operáló jogrendszerek (Szerbia, Horvátország, Szlovénia).